

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

BİLİMSEL ARAŞTIRMA MERKEZLERİNİN
YÜKSEKÖĞRETİM POLİTİKALARI İÇİNDEKİ YERİ:
TRB2 BÖLGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYHAN KAYA

DANIŞMAN
PROF. DR. VEYSEL ERAT

HAZİRAN 2025
BİTLİS

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
KAMU YÖNETİMİ ANABİLİM DALI

BİLİMSEL ARAŞTIRMA MERKEZLERİNİN
YÜKSEKÖĞRETİM POLİTİKALARI İÇİNDEKİ YERİ:
TRB2 BÖLGESİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AYHAN KAYA
0009-0009-4006-4328

DANIŞMAN
PROF. DR. VEYSEL ERAT

HAZİRAN 2025
BİTLİS

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS TEZ ÇALIŞMASI ETİK BEYANI

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisiyim. Hazırlamış olduğum “Bilimsel Araştırma Merkezlerinin Yükseköğretim Politikaları İçindeki Yeri: TRB2 Bölgesi” başlıklı tezimde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi; tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu; tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi; kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı; bu seminerde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim./06/2025

Ayhan KAYA

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ YAZIM KILAVUZU UYGUNLUK BEYANI

“Bilimsel Araştırma Merkezlerinin Yükseköğretim Politikaları İçindeki Yeri: TRB2 Bölgesi” başlıklı yüksek lisans tezi Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna uygun olarak hazırlanmıştır./....../2025

Tezi Hazırlayan

Ayhan KAYA

Danışman

Prof. Dr. Veysel ERAT

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Başkanı

Prof. Dr. Veysel ERAT

T.C.
BİTLİS EREN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TEZ ONAY SAYFASI

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Kamu Yönetimi Anabilim Dalı öğrencisi Ayhan KAYA tarafından hazırlanan “Bilimsel Araştırma Merkezlerinin Yükseköğretim Politikaları İçindeki Yeri: TRB2 Bölgesi” adlı Yüksek Lisans ile ilgili tez savunma sınavı, .../.../2025 tarihinde yapılmış ve seminerin oy birliği ile kabul edilmesine karar verilmiştir.

JÜRİ:

İMZA

Danışman: Prof. Dr. Veysel ERAT
(Bitlis Eren Üniversitesi)

.....

Üye: Prof. Dr. Hakan ÖZDEMİR
(İnönü Üniversitesi)

.....

Üye: Doç. Dr. Yahya DEMİRKANOĞLU
(Bitlis Eren Üniversitesi)

.....

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla jüri tarafından kabul edilmiş bu çalışmanın yüksek lisans olarak kabulü onaylanmıştır.

.../.../2025

Prof. Dr. Mehmet Bakır ŞENGÜL
Enstitü Müdür V.

T.C

Bitlis Eren Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

**BİLİMSEL ARAŞTIRMA MERKEZLERİNİN YÜKSEKÖĞRETİM
POLİTİKALARI İÇİNDEKİ YERİ: TRB2 BÖLGESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ayhan KAYA

Danışman: Prof. Dr. Veysel ERAT

Haziran 2025

ÖZET

Bu çalışma, TRB2 Bölgesi'nde (Van, Muş, Bitlis ve Hakkâri illeri) yer alan üniversitelerin yükseköğretim politikaları içerisinde bilimsel araştırma merkezlerinin konumunu incelemektedir. Araştırma, bölge üniversitelerindeki araştırma merkezlerinin sayısı, odaklandıkları alanlar, bütçeleri, proje çıktıları ve bilimsel araştırma faaliyetlerinin karşılaştırmalı bir analizini sunmaktadır. Çalışma, kurumsal araştırma performansını analiz etmek ve araştırma merkezlerinin akademik politikayı şekillendirmedeki stratejik rolünü tartışmak için 2024 veri setini kullanmaktadır. Bulgular, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nin önemli proje hacmi ve bütçesi ile öne çıktığını; Bitlis Eren Üniversitesi'nin uzmanlaşma ve ticarileşme ile dikkat çektiğini; Muş Alparslan Üniversitesi'nin akademik yayınlarda güçlü olduğunu; Hakkâri Üniversitesi'nin ise altyapı kısıtlamaları nedeniyle sınırlı performans sergilediğini göstermektedir. Çalışma, araştırma merkezlerinin kurumsal stratejik vizyonlarla uyumlu bir şekilde yapılandırılmasının gerekliliğini vurgulamakta ve bölgesel kalkınmayı güçlendirmek amacıyla politika önerileri sunmaktadır.

Anahtar kelimeler: Yükseköğretim politikaları, bilimsel araştırma merkezleri, TRB2 Bölgesi, araştırma projeleri, üniversite performansı

Republic of Türkiye

Bitlis Eren University Graduate School

Department of Public Administration

**THE PLACE OF SCIENTIFIC RESEARCH CENTRES IN HIGHER
EDUCATION POLICIES: TRB2 REGION**

Master Thesis

Ayhan KAYA

Supervisor: Prof. Dr. Veysel ERAT

June 2025

ABSTRACT

The present study examines the position of scientific research centres within the higher education policies of universities located in the TRB2 Region (Van, Muş, Bitlis, and Hakkâri provinces). The research proffers a comparative analysis of the number of research centres, their areas of focus, budgets, project outputs, and scientific research activities across regional universities. The study utilises the 2024 data set to analyse institutional research performance and to discuss the strategic role of research centres in shaping academic policy. The findings indicate that Van Yüzüncü Yıl University is distinguished by its substantial project volume and budget; Bitlis Eren University is notable for its specialisation and commercialisation; Muş Alparslan University demonstrates strength in academic publications; while Hakkâri University exhibits limited performance due to infrastructural constraints. The study emphasises the necessity of the structuring of research centres in alignment with institutional strategic visions and presents policy recommendations with the aim of enhancing regional development.

Keywords: Higher Education Policy, Scientific Research Centers, TRB2 Region, Research Projects, University Performance.

TEŞEKKÜR

Bu tez çalışması sırasında, seminer konusunun belirlenmesinden başlayarak son aşamaya kadar her konuda benden yardımlarını esirgemeyen danışman hocam Sayın Prof. Dr. Veysel ERAT'a şükranlarımı sunarım.

Bu çalışmamda benden yardım ve desteklerini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

ÖNSÖZ

Bilim ve teknolojinin ülkelerin kalkınma süreçlerindeki önemi, günümüz dünyasında her zamankinden daha belirgin hâle gelmiştir. Bu bağlamda üniversiteler, sadece eğitim ve öğretim kurumları olmanın ötesine geçerek; bilgi üretimi, Ar-Ge faaliyetleri ve yenilikçi uygulamaların merkez üssü hâline gelmiştir. Özellikle bilimsel araştırma merkezleri, üniversitelerin bu misyonlarını somut çıktılara dönüştürmelerinde kritik bir rol üstlenmektedir. Türkiye’de son yıllarda yükseköğretim politikalarında gözlemlenen dönüşümle birlikte, araştırma odaklı yapıların güçlendirilmesi stratejik bir öncelik hâline gelmiştir. Bu bağlamda, TRB2 Bölgesi’nde yer alan illerdeki bilimsel araştırma merkezlerinin mevcut durumu, potansiyeli ve yükseköğretim politikaları içerisindeki yeri incelenmeye değer bir konu olarak ortaya çıkmıştır.

Bu tez çalışmasında, TRB2 Bölgesi’ni oluşturan Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van illerinde faaliyet gösteren bilimsel araştırma merkezlerinin yapısal özellikleri, fonksiyonları, işleyiş mekanizmaları ve politika belgelerindeki yeri analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı, bilimsel araştırma merkezlerinin hem yerel kalkınmaya hem de ulusal bilim politikalarına katkılarını değerlendirmek ve öneriler sunmaktır.

Bu süreçte tezimin şekillenmesinde akademik rehberliğiyle büyük katkı sağlayan değerli danışman hocam Prof. Dr. Veysel ERAT’aa en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca araştırmanın çeşitli aşamalarında desteklerini esirgemeyen bilimsel araştırma merkezi yöneticilerine, üniversite idarecilerine ve ilgili kurum temsilcilerine de şükranlarımı sunarım.

Bu çalışmanın, TRB2 Bölgesi başta olmak üzere tüm bölgelerde bilimsel araştırma merkezlerinin geliştirilmesine yönelik politikalara katkı sunması temennisiyle...

İÇİNDEKİLER DİZİNİ

ÖZET.....	I
ABSTRACT	II
TEŞEKKÜR	III
ÖNSÖZ.....	IV
İÇİNDEKİLER DİZİNİ	V
ÇİZELGELER DİZİNİ	VII
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE’DE YÜKSEKÖĞRETİM: TARİH VE POLİTİKALAR

1.1. Türkiye’de Yükseköğretimin Tarihsel Gelişim.....	5
1.2. Politika, Yasa ve Raporlar	9
1.2.1. Politika, Yasa ve Raporlar (BAP Perspektifi)	11
1.2.2. Yükseköğretimde 1981 Reformları ve YÖK	13
1.2.3. Yükseköğretim Politikaları ve 2000 Sonrası Reformlar	16
1.3. BAP’ların Yapısal ve İşlevsel Boyutu.....	19
1.3.1. Yapısal Boyut.....	20
1.3.2. İşlevsel Boyut	23

İKİNCİ BÖLÜM

TRB2 BÖLGESİ VE ÜNİVERSİTELERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ (BAP) KOORDİNATÖRLÜKLERİ

2.1. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	27
2.2. Muş Alparslan Üniversitesi	31
2.3. Bitlis Eren Üniversitesi	33
2.4. Hakkari Üniversitesi	36

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRB2 BÖLGESİ’NDEKİ ÜNİVERSİTELERDE YER ALAN BİLİMSEL ARAŞTIRMA MERKEZLERİNİN YÜKSEKÖĞRETİM POLİTİKALARI İÇİNDEKİ YERİ

3.1. TRB2 Bölgesi Üniversitelerinde Araştırma Merkezlerinin Sayısı ve Yapısal Özellikleri.....	40
3.2. Faaliyet Alanları ve Öncelikli Proje Konuları.....	45
3.3. Araştırma Merkezlerinin Stratejik Planlarla Uyum ve Politika Belgelerindeki Yeri	48
3.4. Merkezlerin Yükseköğretim Politikalarının Üç Boyutuna (Araştırma, Uluslararasılaşma, Toplumsal Katkı) Katkısı.....	50
3.4.1. Araştırma Boyutu	50
3.4.2. Uluslararasılaşma Boyutu	51
3.4.3. Toplumsal Katkı Boyutu	51
3.5. Karşılaşılan Kurumsal ve Mali Zorluklar	52
3.5.1. Kurumsal Yapılanma Sorunları	54
3.5.2. İnsan Kaynağı ve Yönetimsel Kapasite Eksiklikleri	55
3.5.3. Mali Kaynaklara Erişim ve Fon Kullanımı Sorunları.....	56
3.6. Üniversite–Sanayi İşbirliği ve Bölgesel Kalkınmaya Katkılar	57
3.6.1. İşbirliği Kapasitesi ve Gerçekleştirilen Uygulamalar	57
3.6.2. Bölgesel Kalkınma Stratejilerine Uyum ve Katkı	58
3.6.3. Güçlendirme Gereksinimleri ve Öneriler	59
3.7. Ulusal ve Uluslararası Görünürlük ve İşbirliği Düzeyi.....	59
3.7.1. Ulusal Görünürlük ve İşbirlikleri.....	62
3.7.2. Uluslararası Görünürlük ve Akademik Ağlara Katılım	63
3.7.3. Görünürlüğü Artırma Potansiyeli ve Gereksinimler.....	64
3.8. TRB2 Bölgesi’ndeki Üniversitelerin Politika Önerileri.....	64
3.8.1. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	64
3.8.2. Muş Alparslan Üniversitesi	65
3.8.3. Bitlis Eren Üniversitesi	65
3.8.4. Hakkâri Üniversitesi	66
3.9. TRB2 Bölgesinde Bilimsel Araştırma Merkezleri İçin Stratejik Dönüşümün Gerekliliği	67
SONUÇ.....	69
KAYNAKÇA	74

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1. Proje Türlerine Göre Dağılım.....	29
Çizelge 2.2. Bilim Alanlarına Göre Dağılım	29
Çizelge 2.3. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi BAP Genel İstatistikleri	30
Çizelge 2.4. Muş Alparslan Üniversitesi 2018-2025 Yılları Arasında Biten Proje Sayısı	32
Çizelge 2.5. Bitlis Eren Üniversitesi 2013-2025 Yılları Arasında Biten Proje Sayısı....	35
Çizelge 2.6. Bitlis Eren Üniversitesi 2024 Yılı Proje Türlerine Göre Devam Eden ve Tamamlanan Proje Sayısı.....	36
Çizelge 2.7. Hakkari Üniversitesi 2014-2025 Yılları Arasında Biten Proje Sayısı	39
Çizelge 2.8. Hakkari Üniversitesi 2024 Yılı Proje Türlerine Göre Devam Eden ve Tamamlanan Proje Sayısı.....	39
Çizelge 3.1. TRB2 Bölgesi Üniversitelerinin Proje İstatistik Bilgileri.....	42
Çizelge 3.2. TRB2 Bölgesi Üniversitelerinin 2024 Yılındaki Yayın Sayılarının BAP Projesindeki Yeri.....	43
Çizelge 3.3. TRB2 Bölgesi Üniversitelerinin Görünürlük Düzeyi İndeksi	60

GİRİŞ

Günümüz küresel bilgi ekonomisinde, bilimsel araştırma merkezleri yenilik ve teknolojik gelişmenin temel itici unsurları arasında yer almaktadır. Üniversiteler ve araştırma kurumları, bilgi üretimi ve uygulamalı araştırmalar yoluyla ülkelerin rekabet gücünü artırırken, yükseköğretim politikaları çerçevesinde stratejik bir rol üstlenmektedir (Altbach & Salmi, 2011). Bu bağlamda, bilimsel araştırma merkezlerinin işlevselliği ve politikadaki yeri, hem akademik hem de ekonomik kalkınma süreçlerinde kritik bir öneme sahiptir. Araştırmalar, üniversite-sanayi işbirliğinin ve inovasyon süreçlerinin geliştirilmesinde bilimsel altyapının rolünü vurgulamaktadır (Mowery, Nelson, Sampat & Ziedonis, 2001). Bu çalışma, bilimsel araştırma merkezlerinin yükseköğretim politikaları içindeki yerini mercek altına almayı amaçlamaktadır.

Yükseköğretim politikalarının evrimi, ülkelerin ulusal kalkınma stratejileri ile doğrudan ilişkilidir. Ülkeler, araştırma ve geliştirmeye (Ar-Ge) yönelik yatırımları artırarak, bilgi üretimini ve teknolojik transferi desteklemektedir (OECD, 2018). Türkiye’de de benzer politika anlayışları, üniversiteler ve araştırma merkezlerinin güçlendirilmesi yönünde atılan adımlarla kendini göstermektedir. Yükseköğretim kurumlarının uluslararası rekabette öne çıkabilmeleri için bilimsel altyapının ve Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi öncelikli konular arasında yer almaktadır. Bu bağlamda, mevcut politika uygulamalarının eleştirel bir değerlendirmesi, bilimsel araştırma merkezlerinin rolünün daha iyi anlaşılmasına olanak tanımaktadır.

Uluslararası alanda yapılan çalışmalar, bilimsel araştırma merkezlerinin inovasyon süreçlerine olan katkısını çeşitli açılardan ele almaktadır. Etzkowitz ve Leydesdorff (2000) tarafından geliştirilen Üçlü Halk (Triple Helix) modeli, üniversite, sanayi ve devlet arasındaki etkileşimin inovasyonun temel unsurlarından biri olduğunu ortaya koymaktadır. Bu model çerçevesinde, üniversitelerin araştırma odaklı yapıları, sanayi ve kamu politikaları ile entegrasyon içerisinde değerlendirilmekte ve performansları artmaktadır. Literatürde, özellikle gelişmiş ülkelerde araştırma merkezlerinin politika süreçlerine entegre edilme biçimleri üzerine geniş çaplı çalışmalar yürütülmüştür. Bu çalışmalar, politika yapımında bilimsel veriye dayalı karar alma süreçlerinin önemini vurgulamaktadır.

Etzkowitz ve Leydesdorff’ın (2000) belirttiği gibi, üniversite-sanayi-devlet üçgeninde yer alan araştırma merkezleri, inovasyon ekosisteminin bel kemiğini

oluşturmaktadır. Bu teorik çerçeve, yükseköğretim politikalarının oluşturulmasında ve uygulanmasında önemli ipuçları sunmaktadır. Bilimsel araştırma merkezleri, yalnızca bilgi üretimiyle sınırlı kalmayıp aynı zamanda teknolojik transfer ve yenilikçi uygulama alanlarında da etkili olmaktadır. Böylece, bu merkezler üniversitelerin uluslararası rekabetteki konumunu güçlendirmekte ve ekonomik kalkınmaya doğrudan katkı sağlamaktadır (Etzkowitz & Leydesdorff, 2000). Bu yaklaşım, çalışmamızın temel kuramsal çerçevesini oluşturmaktadır.

Türkiye’de yükseköğretim politikalarına ilişkin son dönem düzenlemeleri, bilgi temelli ekonomik kalkınmanın önemine vurgu yapmaktadır. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve ilgili bakanlıklar, üniversitelerin araştırma ve inovasyon kapasitelerinin artırılmasına yönelik stratejiler geliştirmektedir (YÖK, 2019). Bu politikalar, bilimsel araştırma merkezlerinin altyapısının güçlendirilmesi, nitelikli insan kaynağının yetiştirilmesi ve uluslararası işbirliklerinin teşvik edilmesi gibi hedefleri içermektedir. Ayrıca, Ar-Ge yatırımlarının artırılması ve teknoloji transferi süreçlerinin hızlandırılması için çeşitli teşvik mekanizmaları devreye sokulmaktadır. Bu durum, bilimsel araştırma merkezlerinin üniversite politikalarındaki yerinin daha da kritik hale gelmesini sağlamaktadır.

Bölgesel düzeyde incelendiğinde, araştırma merkezlerinin konumlandırılması hem yerel hem de ulusal düzeyde önemli farklılıklar göstermektedir. Farklı coğrafi bölgeler arasında araştırma ve inovasyon kapasiteleri açısından belirgin uçurumlar gözlemlenmektedir. Bu bağlamda, TRB2 Bölgesi’nde yer alan iller; sosyal, ekonomik ve kültürel dinamikleri ile diğer bölgelerden ayrılan özellikler sergilemektedir. Yerel yönetimler ve üniversiteler arasında geliştirilmekte olan işbirliği modelleri, bölgesel kalkınmanın sürdürülebilirliği açısından önem arz etmektedir. Bölgesel eşitsizliklerin giderilmesine yönelik politikalar, bilimsel araştırma merkezlerinin stratejik planlamalarında öncelikli olarak ele alınmalıdır.

TRB2 Bölgesi, Bitlis, Hakkâri, Muş ve Van illerini kapsayan, coğrafi ve sosyo-ekonomik açıdan zengin bir yapıya sahiptir. Bu bölgedeki üniversiteler ve araştırma merkezleri, yerel kaynakların değerlendirilmesi, bölgesel kalkınmanın desteklenmesi ve teknolojik yeniliklerin yaygınlaştırılması açısından önemli potansiyeller taşımaktadır. Bölgede bulunan bilimsel araştırma merkezlerinin rolü, hem yerel yönetim politikalarına hem de ulusal stratejilere uyum sağlama kapasitesiyle öne çıkmaktadır. TRB2 Bölgesi’nin dinamik yapısı, araştırma merkezlerinin bölgesel kalkınma süreçlerine

entegrasyonunda fırsatların ve zorlukların belirgin bir şekilde ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Bu durum, çalışmanın derinlemesine incelenmesi gereken temel motivasyonlarından biridir.

TRB2 Bölgesi'nde faaliyet gösteren üniversiteler, sınırlı kaynaklar ve coğrafi zorluklar gibi etmenlere rağmen, son yıllarda önemli gelişmeler kaydetmiştir. Akademik personel ve öğrenci sayısındaki artış, yerel ekonomik dinamizmin yükselmesine paralel olarak üniversitelerin araştırma kapasitesini artırmıştır. Bununla birlikte, bölgedeki bilimsel araştırma merkezlerinin altyapısının güçlendirilmesi, teknolojik donanımın iyileştirilmesi ve uluslararası işbirliklerinin artırılması gerekliliği vurgulanmaktadır (T.C. Üniversitelerarası Kurul, 2017). Bu çerçevede, TRB2 Bölgesi'nde yer alan üniversiteler, hem bölgesel hem de ulusal düzeyde rekabet edebilir bir yapı oluşturma yolunda önemli adımlar atmaktadır. Böylece, bölgesel kalkınmaya yönelik stratejik uygulamalar desteklenmektedir.

Bilimsel araştırma merkezleri, üniversitelerin stratejik planlama süreçlerinde önemli bir yer tutmaktadır. Bu merkezler, araştırma çıktılarının ticarileştirilmesi, teknolojik yeniliklerin yaygınlaştırılması ve bilgi transferinin sağlanması açısından kritik bir rol oynamaktadır. Araştırmalar, araştırma merkezlerinin etkili yönetimi ve kamu-politika ile entegrasyonunun, üniversitelerin genel performansını artırdığını ortaya koymuştur (Mowery et al., 2001). Bu bağlamda, bilimsel araştırma merkezlerinin yükseköğretim politikalarındaki yeri, yerel ve ulusal düzeyde daha etkin stratejiler geliştirilmesini gerektirmektedir. Çalışmamız, bu entegrasyonun somut örneklerini ve politik etkilerini kapsamlı biçimde ele almayı hedeflemektedir.

Benzer kapsamlı çalışmalar, Avrupa ve Asya'daki çeşitli bölgelerde bilimsel araştırma merkezlerinin stratejik rolünü irdelemiş ve başarılı işbirliği modelleri önermiştir. Örneğin, Almanya ve Güney Kore'de uygulanan politika yaklaşımları, araştırma merkezlerinin üniversite ile sanayi arasındaki köprü rolünü güçlendirirken, inovasyon süreçlerini hızlandırmıştır (OECD, 2018). Bu çalışmalar, uygulamada görülen başarı hikayeleri ve karşılaşılan zorluklar ışığında, TRB2 Bölgesi'nde benzer stratejik yaklaşımların benimsenmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, politika yapıcılar için somut önerilerin geliştirilmesi, bölgesel kalkınmanın hızlandırılmasında belirleyici olabilmektedir. Bu doğrultuda, literatürde yer alan uluslararası örneklerden yola çıkarak, yerel dinamiklere uygun politikaların oluşturulması hedeflenmektedir.

Yükseköğretim politikalarının bilimsel araştırma merkezlerinin etkinliği üzerindeki etkisi, çok boyutlu analizler gerektiren bir konudur. Hem kurum içi performans göstergeleri hem de makro düzeyde politikaların değerlendirilmesi, akademik çevreler ve politika yapıcılar tarafından tartışılan temel konular arasındadır. Araştırma, kamu harcamaları, Ar-Ge teşvikleri ve vergi avantajları gibi ekonomik unsurların yanı sıra, üniversiteler arası işbirliği ve uluslararası rekabet faktörlerinin de bu etkiyi artırdığına işaret etmektedir (Altbach & Salmi, 2011). Bu kapsamlı analiz, TRB2 Bölgesi'nde yer alan bilimsel araştırma merkezlerinin gelişim süreçlerinin ve politikaların etkileşim biçiminin belirlenmesinde yol gösterici olacaktır. Böylece, politika yapımında veriye dayalı yaklaşımların önemi vurgulanmaktadır.

Mevcut literatürde, bilimsel araştırma merkezlerinin yükseköğretim politikaları içindeki yerinin belirlenmesi, hem nitel hem de nicel yöntemlerle ele alınmıştır. Nitel araştırma örnekleri, araştırma merkezlerinin organizasyonel yapıları, yönetim modelleri ve stratejik işbirliği uygulamalarını derinlemesine incelerken; nicel analizler, araştırma çıktılarının ekonomik ve sosyal etkilerine ışık tutmaktadır (Etzkowitz & Leydesdorff, 2000). Bu bağlamda, TRB2 Bölgesi'nde yapılacak olan inceleme de, hem kalitatif hem de kantitatif veri kaynaklarından yararlanarak daha bütüncül bir analiz sağlamayı hedeflemektedir. Böylece, çalışmanın elde edeceği bulgular, hem yerel hem de ulusal düzeyde politika önerilerinin geliştirilmesinde fayda sağlayacaktır.

Literatürdeki çalışmalar, bilimsel araştırma merkezlerinin üniversiteler içindeki stratejik rolüne dair önemli boşluklar olduğunu göstermektedir. Özellikle, bölgesel farklılıkların etkisinin yeterince ele alınmadığı ve yerel dinamiklerin detaylı bir şekilde incelenmediği yönünde eleştiriler bulunmaktadır (T.C. Üniversitelerarası Kurul, 2017). TRB2 Bölgesi'nde bu boşluğun giderilmesi, hem akademik hem de uygulamaya yönelik politikaların oluşturulmasında büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada, mevcut literatürün eleştirel bir analiziyle birlikte, bölgeye özgü dinamiklerin ve zorlukların tespit edilmesi amaçlanmaktadır. Araştırmanın ortaya koyacağı veriler, ilerleyen süreçlerde politika yapıcılar için yol gösterici nitelikte olacaktır.

Geliştirilen analiz çerçevesi, bilimsel araştırma merkezlerinin yerel kalkınmadaki rolünü ve yükseköğretim politikaları ile entegrasyonunu kapsamlı biçimde ortaya koymayı hedeflemektedir. Bu çerçeve, uluslararası örnekler ile Türkiye'deki uygulamaları karşılaştırmalı olarak ele alacak ve bölgesel özelliklerin politikaya yansımalarını analiz edecektir. Ayrıca, bölgenin mevcut durumunun değerlendirilmesi

sonucunda, bilimsel araştırma merkezlerinin güçlendirilmesine yönelik stratejik öneriler sunulması öngörülmektedir (Mowery et al., 2001). Bu yaklaşım, hem politika yapıcılarının hem de akademik çevrelerin çalışmalarına katkı sağlayacak somut verilerin elde edilmesine imkan tanıyacaktır.

Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), akademisyenlerin bilimsel araştırma yapma ve keşiflerde bulunma fırsatı buldukları önemli platformlardan biridir. Ancak, BAP'ların yürütücülerinin bu süreçte yaşadıkları deneyimler ve karşılaştıkları zorluklar, araştırmanın niteliği ve başarısı açısından büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda, (Tatık ve Ayçiçek, 2020) çalışmasında, BAP'ların yürütücülerinin deneyimlerini derinlemesine incelemeyi ve bu deneyimlerin araştırma sürecine etkilerini incelemiştir.

Konuyla ilgili yapılmış çalışmalara bakıldığında, Türkiye'nin bilimsel araştırma politikaları ve bu politikaların uygulanması üzerine birçok önemli araştırmanın bulunduğu gözlemlenmektedir. Örneğin, (Yıldız, 2021) çalışmasında, Türkiye'deki bilimsel araştırma merkezlerinin kuruluş sürecini ve mevcut durumunu ayrıntılı bir şekilde ele almıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE YÜKSEKÖĞRETİM: TARİH VE POLİTİKALAR

1.1. Türkiye'de Yükseköğretimin Tarihsel Gelişim

Türkiye'de yükseköğretimin tarihi, köklü ve çok katmanlı bir süreç olarak Osmanlı İmparatorluğu'na kadar uzanmaktadır. Osmanlı döneminde, eğitim sistemi büyük ölçüde dini temellere dayanıyordu ve bu dönemdeki yükseköğretim kurumları, daha çok medreseler üzerinden örgütlenmişti. Medreseler, dini ve hukuki eğitimlerin

verildiği kurumlardı ve Osmanlı'nın eğitim sisteminin belkemiğini oluşturunuyordu. Ancak Batı'da yaşanan bilimsel gelişmelerin ve modernleşme hareketlerinin etkisi, Osmanlı İmparatorluğu'nu da zamanla etkilemiş ve bu doğrultuda Batı tipi üniversite modeline geçiş zorunlu hale gelmiştir (Koçak, 2020: 45).

1839 Tanzimat Fermanı ile başlayan modernleşme hareketi, eğitim alanında da reformları beraberinde getirmiştir. Tanzimat dönemiyle birlikte, Osmanlı İmparatorluğu'nda Batı tipi eğitim sistemine olan ilgi artmış, eğitimdeki reform hareketlerinin temeli bu dönemde atılmıştır. 1846 yılında açılan Mekteb-i Tıbbiye (Tıp Okulu), Osmanlı Devleti'nin ilk modern yükseköğretim kurumu olarak kabul edilmektedir. Bu kurum, Batılı eğitim anlayışını benimsemiş ve tıp alanında modern eğitim vermeye başlamıştır (Ergün, 2020: 52).

Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemlerinde, modern yükseköğretim kurumlarının sayısında artış gözlemlenmiştir. 1870 yılında kurulan Darülfünun, Osmanlı'da modern üniversite eğitiminin başladığı ilk kurum olarak kabul edilir. Ancak Darülfünun, kuruluşundan itibaren çeşitli politik ve idari baskılara maruz kalmış ve bu durum, üniversitenin tam anlamıyla bağımsız bir bilimsel yapı kazanmasını zorlaştırmıştır (Yılmaz, 2021: 103). Darülfünun, Osmanlı Devleti'nin son yıllarına kadar etkin bir kurum olarak varlığını sürdürmüş ancak modern anlamda bir üniversite yapısına kavuşması Cumhuriyet döneminde mümkün olmuştur.

Cumhuriyetin ilanı, Türkiye'de eğitim sisteminin kökten değişimini tetiklemiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün öncülüğünde gerçekleştirilen eğitim reformları, yükseköğretim sistemine de yansımış ve bu dönemde eğitimde laik ve bilimsel temellere dayalı bir model benimsenmiştir. 1924 yılında çıkarılan Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile tüm eğitim kurumları tek çatı altında toplanmış, dini eğitim veren medreseler kapatılmış ve yerine Batı tipi eğitim veren modern okullar kurulmuştur (Öztürk, 2019: 59). Bu reform, yükseköğretimde laik ve bilimsel eğitimin yaygınlaşmasına zemin hazırlamıştır.

1933 yılında İstanbul Darülfünunu'nun İstanbul Üniversitesi'ne dönüştürülmesi, Türkiye'de modern yükseköğretim sisteminin kuruluşunda bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönüşüm, Atatürk'ün bilim ve eğitim anlayışına dayalı olarak, üniversitelerin bilimsel araştırmalar yapabileceği, akademik özgürlüğe sahip olacağı bir yapıyı öngörüyordu.

İstanbul Üniversitesi, Türkiye'nin ilk modern üniversitesi olarak kabul edilmiş ve bu model, diğer üniversiteler için de bir örnek teşkil etmiştir (Yılmaz, 2021: 105).

1946 yılında çıkarılan Üniversiteler Kanunu, Türkiye'de yükseköğretim sisteminde önemli bir reform olarak kabul edilir. Bu kanun ile birlikte üniversiteler, bilimsel ve idari özerklik kazanmış, akademik özgürlükler yasal güvence altına alınmıştır. Üniversiteler Kanunu, Türkiye'de modern üniversite anlayışının yerleşmesinde ve üniversitelerin uluslararası standartlara uyum sağlamasında kritik bir rol oynamıştır (Koçak, 2020: 78). Bu dönemde, üniversitelerin bilimsel faaliyetleri teşvik edilmiş ve öğretim üyelerinin özgürce araştırma yapabilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılmıştır.

1950'li yıllarda, Türkiye'nin çok partili siyasal hayata geçişi ile birlikte üniversitelerin de gelişimi hız kazanmıştır. Bu dönemde, yükseköğretim kurumlarının sayısında artış yaşanmış, yeni üniversitelerin kurulmasıyla birlikte eğitimde fırsat eşitliği hedeflenmiştir. 1955 yılında ODTÜ'nün (Orta Doğu Teknik Üniversitesi) kurulması, bilim ve teknolojiye dayalı eğitim veren üniversitelerin yaygınlaşması açısından önemli bir adım olarak kabul edilmiştir. ODTÜ, teknik eğitim ve araştırma faaliyetlerinde dünya standartlarında bir kurum olarak hızla gelişmiştir (Demirci, 2018: 141).

1960'lı yıllarda, Türkiye'de yükseköğretim sistemi hem nitelik hem de nicelik açısından büyümeye devam etmiştir. Bu dönemde, üniversitelerin sayısında ve öğrenci kontenjanlarında artış gözlemlenmiş, ancak bu artış beraberinde çeşitli sorunları da getirmiştir. Öğretim üyesi sayısındaki yetersizlik, altyapı sorunları ve artan öğrenci nüfusu, yükseköğretim kurumlarının karşılaştığı başlıca zorluklar arasında yer almıştır. 1961 Anayasası ile birlikte üniversitelerin özerkliği anayasal güvence altına alınmış ve akademik özgürlüğün güçlendirilmesi hedeflenmiştir (Ergün, 2020: 55). Ancak bu dönemde üniversiteler, öğrenci hareketleri ve siyasi çalkantılar nedeniyle sık sık çatışma alanı haline gelmiştir.

1970'li yıllar, Türkiye'de üniversiteler açısından hem iç hem de dış politik gelişmelerin etkisiyle oldukça çalkantılı geçmiştir. Bu dönemde, öğrenci olayları ve siyasi çatışmalar, üniversitelerin eğitim faaliyetlerini olumsuz yönde etkilemiştir. Aynı zamanda, üniversitelerin sayısındaki artış ve öğrenci nüfusundaki patlama, yükseköğretimde kaliteyi düşüren etkenlerden biri olmuştur (Yılmaz, 2021: 108). Ancak

bu dönemde de üniversiteler, akademik araştırma ve bilimsel çalışmalar açısından gelişmeye devam etmiştir.

1980 askeri darbesi sonrası, Türkiye’de yükseköğretim sisteminde radikal değişiklikler yaşanmıştır. 1981 yılında çıkarılan Yükseköğretim Kanunu ve Yükseköğretim Kurulu’nun (YÖK) kurulması, üniversiteler üzerinde merkezi bir denetim mekanizmasının kurulmasını sağlamıştır. YÖK, Türkiye’de yükseköğretim politikalarının tek bir çatı altında toplanmasını hedeflemiş ve üniversiteler üzerindeki devlet kontrolünü artırmıştır (Çetinsaya, 2014: 94). Bu dönemde, üniversitelerin sayısı ve öğrenci sayısındaki artışa rağmen, akademik özgürlükler konusunda kısıtlamalar getirilmiştir.

1990’lı yıllarda, Türkiye’de yükseköğretim sistemi yeniden yapılandırılmaya başlanmıştır. Bu dönemde, vakıf üniversitelerinin kurulmasına izin verilmiş ve yükseköğretim alanında çeşitlilik sağlanmıştır. Vakıf üniversiteleri, özellikle büyük şehirlerde kurulmuş ve bu üniversiteler, özel sektörle iş birliği yaparak finansal açıdan devlet üniversitelerine alternatif olmuştur (Akyüz, 2019: 56). Bu gelişmeler, Türkiye’de yükseköğretimin niteliğini artırmaya yönelik önemli adımlar olarak kabul edilmiştir.

2000’li yıllar, Türkiye’de yükseköğretim politikalarının uluslararası normlara uyum sağlaması açısından kritik bir dönemdir. Avrupa Birliği’ne uyum sürecinin bir parçası olarak Bologna Süreci’ne katılım, Türkiye’deki üniversitelerin Avrupa Yükseköğretim Alanı’na entegrasyonunu sağlamıştır. Bologna Süreci ile birlikte üniversiteler, ders programlarını ve akademik yapıyı uluslararası standartlara uygun hale getirmiştir (Altın, 2017: 61). Bu süreç, öğrenci değişim programlarının yaygınlaşmasına ve Türkiye’deki üniversitelerin uluslararası rekabet gücünü artırmasına katkı sağlamıştır.

Son yıllarda, Türkiye’de yükseköğretim alanında büyüme ve genişleme politikaları sürdürülmektedir. Yeni üniversitelerin kurulması ve mevcut üniversitelerin kapasitesinin artırılmasıyla birlikte, yükseköğretimde erişim olanakları genişlemiştir. Ancak bu büyüme, beraberinde kalite tartışmalarını da getirmiştir. Üniversitelerin hızla artan sayısı, öğretim üyesi yetersizliği ve araştırma altyapısındaki eksiklikler gibi sorunlar, yükseköğretim sisteminin karşılaştığı başlıca zorluklar arasında yer almaktadır (Kavak, 2021: 89).

Türkiye’de yükseköğretimin tarihsel gelişimi, hem ulusal hem de uluslararası dinamiklerle şekillenmiştir. Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçiş sürecinde başlayan

modernleşme hareketleri, 20. yüzyıl boyunca çeşitli reformlar ve politikalarla devam etmiştir. Yükseköğretim, Türkiye'nin kalkınma hedeflerine ulaşması için kritik bir alan olarak kabul edilmekte ve bu alandaki gelişmeler, ülkenin genel bilimsel ve ekonomik yapısına doğrudan etki etmektedir.

1.2. Politika, Yasa ve Raporlar

Yükseköğretim sistemleri, ülkelerin eğitim ve bilim politikalarının merkezinde yer alarak toplumsal gelişim, ekonomik kalkınma ve kültürel zenginleşmenin temellerini oluşturur. Türkiye'de yükseköğretim politikaları, yasalar ve çeşitli raporlar ile şekillenmiş, bu düzenlemeler, üniversitelerin işleyişinden akademik personelin istihdamına kadar geniş bir yelpazede etkili olmuştur. Bu bölümde, Türkiye'de yükseköğretim politikalarını belirleyen temel yasa ve raporlar ile bu düzenlemelerin yükseköğretim sistemine getirdiği yenilikler ele alınacaktır.

Türkiye'de yükseköğretim politikasının en temel yasal dayanağı, 1981 yılında kabul edilen 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu olmuştur. Bu yasa, Yükseköğretim Kurulu'nun (YÖK) kurulmasını ve Türkiye'deki tüm üniversitelerin bu çatı altında toplanmasını sağlamıştır. 2547 sayılı kanun, yükseköğretimin merkezî bir otorite tarafından yönetilmesini öngörmüş, üniversitelerin akademik ve idari yapıları, öğretim üyelerinin atanması, öğrenci kabulü ve disiplin yönetmelikleri gibi konularda kapsamlı düzenlemeler getirmiştir (Ergün, 2020: 45). Yükseköğretim Kurulu, bu yasa ile üniversitelerin yönetimi ve denetiminde geniş yetkilerle donatılmış, üniversiteler arası koordinasyonu sağlamak amacıyla ulusal düzeyde politika belirleme sorumluluğu üstlenmiştir.

2547 sayılı kanunun yanı sıra, Türkiye'de yükseköğretim politikalarına yön veren diğer önemli bir yasal düzenleme ise 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu'dur. Bu yasa, üniversitelerin mali yönetiminde şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkelerini güçlendirmiştir. Üniversitelerin bütçelerinin daha etkin ve verimli bir şekilde kullanılması, mali denetimlerin artırılması bu yasayla birlikte önemli bir reform olarak uygulanmıştır. Bu bağlamda, kamu üniversiteleri, mali kaynaklarını daha stratejik kullanmak durumunda kalmış, dış denetim mekanizmalarının etkinliği artmıştır (Koçak, 2021: 78).

Yükseköğretim politikalarını belirleyen bir diğer önemli kaynak, ulusal ve uluslararası düzeyde hazırlanan raporlardır. Türkiye'de yükseköğretim sisteminin

gelişimi açısından 2007 Yükseköğretim Strateji Raporu önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu rapor, yükseköğretim sisteminin mevcut durumunu analiz etmiş, üniversitelerin karşı karşıya olduğu yapısal sorunları belirlemiş ve bu sorunların çözümüne yönelik stratejik öneriler sunmuştur. Raporda, Türkiye’deki yükseköğretim sisteminin daha rekabetçi hale getirilmesi, uluslararası düzeyde tanınan araştırma üniversitelerinin sayısının artırılması ve üniversite-sanayi işbirliğinin güçlendirilmesi gibi hedefler belirlenmiştir (Altın, 2020: 52).

Ulusal strateji raporlarının yanı sıra, uluslararası raporlar da Türkiye’nin yükseköğretim politikalarının şekillenmesinde etkili olmuştur. OECD’nin Türkiye Yükseköğretim Değerlendirme Raporları, ülkenin yükseköğretim sistemine dair uluslararası bir bakış açısı sunmuş ve reform önerileri geliştirmiştir. Bu raporlarda, Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarının uluslararası rekabet gücünü artırmak için kalite güvence mekanizmalarının geliştirilmesi, akademik personelin araştırma yetkinliklerinin artırılması ve yükseköğretim kurumlarının finansal yapısının güçlendirilmesi gibi konulara dikkat çekilmiştir (Akyüz, 2019: 101). OECD raporları, Türkiye’nin yükseköğretim sistemine yönelik küresel ölçekte bir perspektif sunarak politika yapıcılara stratejik öneriler sunmuş ve reformların yol haritasının çizilmesinde önemli bir kaynak oluşturmıştır.

2000’li yıllardan itibaren yükseköğretim politikalarını belirleyen en önemli uluslararası girişimlerden biri de Bologna Süreci olmuştur. Türkiye, bu sürece 2001 yılında katılmış ve yükseköğretim sistemini Avrupa Yükseköğretim Alanı ile uyumlu hale getirmek amacıyla bir dizi reform gerçekleştirmiştir. Bologna Süreci, üniversitelerde kalite güvencesi sistemlerinin geliştirilmesi, kredi transfer sistemlerinin (ECTS) uygulanması ve öğrenci hareketliliğinin artırılması gibi hedefleri içermiştir. Türkiye’nin Bologna Süreci’ne uyum sağlama çabaları, yükseköğretim politikalarında önemli değişikliklere yol açmış ve üniversitelerin uluslararası tanınırlığını artırmıştır (Çetinsaya, 2014: 88).

Türkiye’de yükseköğretim politikalarının şekillendirilmesinde, hükümetler tarafından hazırlanan kalkınma planları da önemli bir rol oynamıştır. Beş Yıllık Kalkınma Planları, Türkiye’nin eğitim politikalarının uzun vadeli hedeflerini belirlemiş ve yükseköğretim sisteminin geliştirilmesi için stratejik yönlendirmeler sunmuştur. Özellikle 9. ve 10. Kalkınma Planlarında, üniversitelerin araştırma-geliştirme (AR-GE) kapasitelerinin artırılması, üniversite-sanayi işbirliklerinin güçlendirilmesi ve

yükseköğretim kurumlarının uluslararasılaşma süreçlerine daha fazla dahil edilmesi gibi hedefler öne çıkmıştır (Koçak, 2021: 123).

Türkiye’de yükseköğretim politikaları, yasa ve raporlar ile şekillenen dinamik bir yapıya sahiptir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu, Türkiye’nin yükseköğretim sisteminin temel yasal çerçevesini oluştururken, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu gibi diğer yasalar üniversitelerin mali yapısında önemli reformlar getirmiştir. Ulusal ve uluslararası raporlar, yükseköğretim politikalarının şekillendirilmesinde stratejik yönlendirmeler sunmuş ve Türkiye’nin yükseköğretim sisteminin küresel standartlara uyum sağlama çabalarına katkıda bulunmuştur.

1.2.1. Politika, Yasa ve Raporlar (BAP Perspektifi)

Türkiye’de yükseköğretim politikalarının şekillendirilmesinde Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) yönetmeliklerinin önemi giderek artmaktadır. Üniversitelerde bilimsel araştırmaları teşvik etmek, bu çalışmaların ulusal kalkınmaya katkısını artırmak ve akademik üretkenliği desteklemek amacıyla oluşturulan BAP, araştırmacılara mali kaynak sağlayan önemli bir mekanizmadır. BAP, Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarının bilimsel etkinliğini artırarak, araştırma ve geliştirme faaliyetlerine katkıda bulunmayı hedeflemektedir. Bu çerçevede, BAP yönetmelikleri, yükseköğretim politikalarının vazgeçilmez bir unsuru haline gelmiştir.

BAP projeleri, Türkiye’deki üniversitelerin bilimsel araştırma potansiyelini geliştirmek için önemli bir platform sunar. Bilimsel araştırmaların finansal olarak desteklenmesi, akademisyenlerin projelerini sürdürülebilir bir şekilde gerçekleştirmelerini sağlar. BAP yönetmelikleri, araştırmaların hangi kriterlere göre destekleneceğini belirler ve projelerin yürütülme aşamalarını düzenler. Bu bağlamda, BAP, Türkiye’de akademik araştırmaların kalitesini yükseltmek amacıyla uygulanan önemli bir politika aracıdır (Koçak, 2020: 145).

BAP’ın temel amacı, bilimsel araştırmaları teşvik etmekle sınırlı kalmayıp, aynı zamanda bu araştırmaların topluma ve sanayiye fayda sağlayacak şekilde uygulanabilir olmasını sağlamaktır. Üniversiteler ile sanayi kuruluşları arasındaki işbirliğinin artması, BAP projelerinin en önemli sonuçlarından biridir. Bu projeler, sanayi odaklı araştırmaların desteklenmesiyle birlikte Türkiye’nin ekonomik kalkınmasına da katkı

sağlamaktadır. Böylece, BAP kapsamında gerçekleştirilen projeler, hem bilimsel hem de endüstriyel alanda somut sonuçlar üretmektedir (Ergün, 2021: 67).

Bilimsel Araştırma Projeleri'nin (BAP) finansman yapısı, Türkiye'nin yükseköğretim politikalarının mali yönetim mekanizmalarıyla da doğrudan ilişkilidir. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu çerçevesinde yürütülen BAP projeleri, kamu kaynaklarının etkin ve verimli bir şekilde kullanılmasını sağlamaktadır. Bu yasa, projelerin şeffaf bir mali yapı içinde yönetilmesini zorunlu kılmakta ve hesap verebilirlik ilkesi doğrultusunda denetlenmelerine olanak tanımaktadır (Akyüz, 2018: 78). Dolayısıyla, BAP projeleri, yalnızca akademik başarı için değil, aynı zamanda kamu maliyesi açısından da stratejik bir öneme sahiptir.

BAP projelerinin uluslararası boyutta da önemli etkileri bulunmaktadır. Türkiye'deki üniversitelerin küresel bilimsel rekabete katılımını sağlamak amacıyla, BAP projeleri uluslararası araştırma ağlarıyla entegre edilmiştir. Özellikle Avrupa Birliği çerçeve programları ve TÜBİTAK tarafından desteklenen projelerle işbirliği yaparak, Türkiye'deki bilimsel araştırmaların uluslararası alanda tanınırlığını artırmıştır. Bu bağlamda, BAP projeleri, Türkiye'nin uluslararası akademik sahnedeki yerini güçlendirmek için stratejik bir araç olarak kullanılmaktadır (Koçak, 2020: 151).

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından çıkarılan BAP yönetmelikleri, üniversitelerde yürütülen projelerin belirli kalite standartlarına uygun olmasını sağlamaktadır. Bu yönetmeliklerle, projelerin başvuru süreçleri, değerlendirme kriterleri ve sonuçlarının raporlanması aşamaları detaylandırılmıştır. BAP yönetmeliklerinin sıkı denetim mekanizmaları, araştırmaların bilimsel bütünlük içinde yürütülmesini sağlarken, aynı zamanda araştırmacıların projelerini daha etkin bir şekilde sürdürmelerine olanak tanımaktadır (Çetinsaya, 2015: 102).

BAP projelerinin başarısı, yalnızca projelere ayrılan mali kaynaklarla değil, aynı zamanda üniversitelerin araştırma altyapılarının güçlendirilmesiyle de yakından ilgilidir. Bu doğrultuda, BAP projeleri kapsamında alınan fonlar, üniversitelerin laboratuvar ve araştırma merkezlerinin iyileştirilmesine katkı sağlamaktadır. Türkiye'deki birçok üniversite, BAP fonları sayesinde modern araştırma tesislerine kavuşmuş ve böylece bilimsel çalışmaların kalitesi artmıştır (YÖK, 2018: 88).

Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), genç akademisyenlerin kariyer gelişiminde de önemli bir rol oynamaktadır. Araştırma görevlileri ve doktora öğrencileri, BAP

kapsamında desteklenen projelerde yer alarak bilimsel araştırma süreçlerinde deneyim kazanmakta ve akademik yetkinliklerini artırmaktadır. Bu projeler, genç araştırmacıların akademik kariyerlerinde ilerlemelerine olanak tanımakta ve Türkiye’deki bilimsel üretkenliğin sürdürülebilir olmasına katkıda bulunmaktadır (Altın, 2021: 132).

Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), Türkiye’de yükseköğretim politikalarının temel unsurlarından biri haline gelmiştir. Bu projeler, Türkiye’deki üniversitelerin bilimsel araştırma kapasitesini artırmakta ve uluslararası akademik arenada rekabet gücünü yükseltmektedir. BAP’ın sağladığı mali destekler, üniversitelerdeki araştırma altyapılarının geliştirilmesine katkı sağlamakta ve akademisyenlerin araştırma projelerini daha etkin bir şekilde yürütmelerine olanak tanımaktadır.

1.2.2. Yükseköğretimde 1981 Reformları ve YÖK

1980 askeri darbesinin ardından Türkiye’de pek çok alanda olduğu gibi eğitimde de köklü değişiklikler yapılmıştır. Bu değişikliklerin en önemlisi, 1981 yılında yürürlüğe giren Yükseköğretim Kanunu’dur. 6 Kasım 1981 tarihinde kabul edilen bu kanun ile Yükseköğretim Kurulu (YÖK) kurulmuş ve Türkiye’de yükseköğretim sistemi merkezi bir otoritenin denetimine bırakılmıştır. YÖK’ün kurulması, Türkiye’deki üniversitelerin yönetim yapısını yeniden düzenleyerek, bilimsel, idari ve mali açıdan merkezi bir denetim mekanizması oluşturmayı amaçlamıştır (Koçak, 2020: 67).

1981 yılı öncesinde Türkiye’deki yükseköğretim kurumları, görece özerk bir yapıya sahipti. Her üniversite, kendi idari ve akademik süreçlerini yönetme konusunda büyük oranda bağımsızdı. Ancak 1980 askeri darbesi sonrasında, yükseköğretim kurumlarının özerk yapısı, siyasi ve ideolojik çatışmaların merkezi haline gelmişti. Bu durum, darbe yönetiminin üniversiteler üzerinde daha sıkı bir kontrol mekanizması oluşturma ihtiyacını doğurdu ve bu ihtiyacın bir sonucu olarak YÖK sistemi kuruldu (Çetinsaya, 2014: 85).

YÖK’ün kuruluşu, üniversiteler üzerindeki devlet kontrolünü artırarak, merkezi bir yapının getirilmesini sağladı. YÖK, üniversitelerin idari ve mali işleyişinden sorumlu bir otorite haline gelirken, üniversitelerin akademik özgürlüğü ve özerkliği de kısıtlandı. Bu, özellikle öğretim üyeleri arasında tepkilere yol açtı. Yükseköğretim Kurulu’nun

yetkileri, üniversite rektörlerinin ve diğer yöneticilerin atanmasından, öğretim üyelerinin işe alınmasına kadar geniş bir yelpazeyi kapsıyordu (Demirci, 2018: 112).

YÖK kanunu ile birlikte, tüm yükseköğretim kurumları tek bir çatı altında toplandı. Üniversitelerin yönetim yapısında önemli değişiklikler yapılırken, yeni üniversiteler açılması ve mevcut üniversitelerin kapasitelerinin artırılması hedeflendi. Ayrıca meslek yüksekokulları ve lisansüstü eğitim programlarının yaygınlaştırılması, Türkiye'nin kalkınma planlarına paralel olarak yükseköğretimdeki öğrenci sayısının artırılmasını sağladı. YÖK'ün merkezi denetim mekanizması, bu süreçlerin tümünde etkin bir rol oynadı (Koçak, 2020: 89).

YÖK'ün kuruluş süreci, sadece üniversitelerin idari yapısını değil, aynı zamanda akademik yapıyı da büyük ölçüde etkiledi. Üniversitelerdeki öğretim üyeleri, akademik çalışmalarını YÖK'ün belirlediği kurallar çerçevesinde yürütmek zorunda kaldı. Bu da akademik özgürlüğün sınırlandırılmasına neden oldu. 1981 reformları ile birlikte öğretim üyelerinin siyasi faaliyetleri de yakından takip edilmeye başlandı ve birçok akademisyen, siyasi görüşleri nedeniyle üniversitelerden uzaklaştırıldı (Akyüz, 2019: 78).

Yükseköğretim sistemindeki bu merkeziyetçi yapı, öğrenci hareketlerini de yakından etkiledi. 1980 öncesinde üniversitelerde yoğun bir şekilde devam eden öğrenci protestoları ve siyasi faaliyetler, YÖK'ün denetim mekanizmasıyla büyük ölçüde kısıtlandı. Öğrenci birliklerinin faaliyetleri sınırlandırıldı ve üniversitelerdeki siyasi faaliyetler ciddi şekilde denetim altına alındı. Böylece YÖK, üniversitelerdeki siyasi hareketliliği kontrol altında tutan bir mekanizma olarak da işlev gördü (Ergün, 2020: 63).

YÖK'ün kuruluşu ile birlikte yükseköğretimde niteliksel bir iyileşme sağlanması hedeflenmiş olsa da, bu süreçte karşılaşılan en büyük eleştirilerden biri üniversitelerin bilimsel özerkliğinin kısıtlanmasıydı. Akademik çevreler, bilimsel araştırmaların bağımsız bir şekilde yürütülememesinden ve YÖK'ün getirdiği kısıtlamaların araştırma faaliyetlerini olumsuz etkilediğinden şikayet etmiştir. Özellikle Batı tipi üniversite modeliyle kıyaslandığında, YÖK'ün getirdiği merkeziyetçi yapı, bilimsel üretkenlik açısından sorunlar doğurmuştur (Altın, 2017: 104).

Ancak YÖK'ün kurulmasıyla birlikte yükseköğretimde önemli bir genişleme yaşanmıştır. Türkiye'nin farklı bölgelerinde yeni üniversiteler açılarak, üniversite eğitiminin daha geniş bir kitleye ulaşması sağlanmıştır. Özellikle 1980'li yıllarda hızla artan üniversite sayısı, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması açısından önemli bir adım

olarak görülmüştür. Ancak bu genişleme, beraberinde kalite tartışmalarını da getirmiştir. Öğretim üyelerinin yetersizliği ve altyapı eksiklikleri, hızlı büyümenin olumsuz etkilerinden bazılarıdır (Kavak, 2021: 117).

YÖK, yalnızca üniversiteler üzerindeki merkezi denetim işlevini yerine getirmekle kalmamış, aynı zamanda yükseköğretimde kalite standartlarını belirlemek amacıyla da çeşitli düzenlemeler yapmıştır. YÖK tarafından getirilen denetim mekanizmaları, üniversitelerin performansını izlemek ve akademik standartları yükseltmek amacıyla kullanılmıştır. Ancak bu süreçte, YÖK'ün akademik özgürlükleri kısıtlayıcı bir rol oynadığı eleştirileri devam etmiştir (Demirci, 2018: 125).

Yükseköğretimde 1981 reformlarının en önemli etkilerinden biri de lisansüstü eğitim ve araştırma faaliyetlerinin genişletilmesidir. YÖK, lisansüstü eğitim programlarının yaygınlaştırılması ve araştırma odaklı üniversitelerin desteklenmesi amacıyla çeşitli projeler başlatmıştır. Ancak bu süreçte yaşanan en büyük sorunlardan biri, araştırma altyapısındaki eksiklikler ve öğretim üyelerinin araştırma faaliyetlerine yeterince zaman ayıramamasıdır (Çetinsaya, 2014: 88).

2000'li yıllara gelindiğinde, YÖK üzerindeki eleştiriler artmış ve yükseköğretim sisteminin yeniden yapılandırılması gerekliliği daha sık dile getirilmiştir. Özellikle Avrupa Birliği'ne uyum süreci ve Bologna Süreci gibi uluslararası yükseköğretim reformları, YÖK'ün merkeziyetçi yapısını sorgulayan tartışmalara neden olmuştur. Bologna Süreci, Türkiye'deki üniversitelerin Avrupa Yükseköğretim Alanı'na entegrasyonunu hedeflerken, YÖK'ün merkeziyetçi yapısı bu süreçte eleştirilere konu olmuştur (Altın, 2017: 113).

Yükseköğretimdeki bu reformlar, YÖK'ün varlığına yönelik tartışmaların artmasına da yol açmıştır. Özellikle üniversitelerdeki akademik özgürlüklerin yeniden kazandırılması gerektiği ve üniversitelerin daha fazla özerkliğe sahip olması gerektiği yönündeki talepler, YÖK'ün varlığına yönelik eleştirilerin temelini oluşturmuştur. 2000'li yıllarda bu eleştiriler daha da artmış ve YÖK'ün görev tanımının yeniden değerlendirilmesi gerektiği konusunda genel bir uzlaşa ortaya çıkmıştır (Kavak, 2021: 123).

Son yıllarda, Türkiye'de yükseköğretim sistemi, YÖK'ün merkezi yapısının yanı sıra üniversitelerin akademik özerkliği konusunda denge arayışına girmiştir. YÖK'ün üniversiteler üzerindeki denetleyici ve düzenleyici rolü devam ederken, aynı zamanda

üniversitelerin uluslararası standartlara uyum sağlaması ve araştırma kapasitesini artırması hedeflenmiştir. YÖK'ün mevcut yapısı, bir yandan üniversitelerin gelişimini desteklerken, diğer yandan merkeziyetçi yapısı nedeniyle eleştirilere konu olmaya devam etmektedir (Akyüz, 2019: 131).

1981 reformları ve YÖK, Türkiye'de yükseköğretim sisteminin bugünkü yapısının şekillenmesinde kritik bir rol oynamıştır. Ancak YÖK'ün merkezi denetim mekanizması, akademik çevrelerce sürekli olarak eleştirilmiş ve üniversitelerin daha fazla özerklik talebi gündeme getirilmiştir. Bugün gelinen noktada, Türkiye'de yükseköğretim sisteminin, hem YÖK'ün denetleyici yapısını koruyarak hem de üniversitelerin akademik özgürlüğünü güvence altına alacak şekilde yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

1.2.3. Yükseköğretim Politikaları ve 2000 Sonrası Reformlar

2000'li yıllar, Türkiye'deki yükseköğretim sistemi için önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde hem iç dinamikler hem de uluslararası gelişmeler, Türkiye'nin yükseköğretim politikalarının yeniden şekillendirilmesine yol açmıştır. Özellikle Avrupa Birliği (AB) ile ilişkilerin derinleşmesi ve Bologna Süreci'ne katılım, Türkiye'deki üniversitelerin yapısında ve işleyişinde köklü değişikliklere neden olmuştur. 2000 sonrası reformlar, yükseköğretimde kaliteyi artırma, üniversiteleri uluslararası standartlara uygun hale getirme ve bilimsel üretkenliği teşvik etme amacı taşımıştır (Koçak, 2021: 45).

2001 yılında Türkiye, Bologna Süreci'ne resmen katılmış ve Avrupa Yükseköğretim Alanı'na (EHEA) entegre olma yönünde önemli adımlar atmıştır. Bologna Süreci, üniversitelerdeki programların uluslararası düzeyde tanınabilirliğini sağlamak, öğrenci ve akademisyen değişimini kolaylaştırmak ve üniversiteler arası işbirliklerini güçlendirmek amacıyla başlatılan bir süreçtir. Türkiye, bu sürece katılarak üniversitelerindeki programları Avrupa standartlarına uygun hale getirmeye başlamış ve öğrenci hareketliliğini artırmak için ECTS (Avrupa Kredi Transfer Sistemi) uygulamasına geçmiştir (Altın, 2020: 62).

Bologna Süreci ile birlikte Türkiye'deki yükseköğretim sistemine getirilen en önemli reformlardan biri de diploma ekleri ve derecelerin şeffaf hale getirilmesidir. Bu reformlarla, öğrencilerin aldıkları eğitim ve kazanımlar, uluslararası platformda daha görünür hale gelmiştir. Ayrıca, bu süreçle birlikte üniversitelerde kalite güvencesi sistemleri oluşturulmuş, akreditasyon süreçleri devreye alınmıştır. Türkiye'de

yükseköğretim kurumları, Bologna Süreci ile birlikte sadece ulusal değil, uluslararası alanda da rekabet edebilecek hale gelmek üzere yapılandırılmıştır (Kavak, 2021: 77).

2000'li yılların bir diğer önemli yükseköğretim reformu ise vakıf üniversitelerinin yaygınlaşmasıdır. Türkiye'deki vakıf üniversitelerinin kurulması, 1980'li yıllarda başlamış olsa da, 2000 sonrası dönemde vakıf üniversitelerinin sayısında ciddi bir artış yaşanmıştır. Vakıf üniversiteleri, devlet üniversitelerinin karşılayamadığı eğitim taleplerine yanıt vermiş ve özellikle büyük şehirlerde uluslararası standartlarda eğitim sunma konusunda önemli bir rol oynamıştır. Bu üniversiteler, öğrenci profili ve akademik kadro açısından da farklılık göstererek yükseköğretim sisteminde çeşitliliği artırmıştır (Çetinsaya, 2014: 88).

Türkiye'nin 2000 sonrası yükseköğretim politikalarında dikkat çeken bir diğer önemli gelişme, araştırma üniversitelerinin teşvik edilmesidir. 2017 yılında, Türkiye'de "araştırma üniversitesi" kavramı resmen hayata geçirilmiş ve belirli üniversiteler, araştırma faaliyetlerini ön plana çıkarmak üzere yeniden yapılandırılmıştır. Bu üniversiteler, bilimsel araştırma ve yayın performansları ile ön plana çıkarken, devlet tarafından ek finansal kaynaklar ve proje destekleriyle ödüllendirilmiştir. Araştırma üniversitelerinin sayısının artırılması, Türkiye'nin bilimsel üretkenliğini artırma hedefinin bir parçasıdır (Koçak, 2021: 92).

Yükseköğretimdeki bu reformlarla birlikte, üniversitelerin finansal yapısında da değişiklikler yapılmıştır. Özellikle araştırma üniversitelerine ek kaynaklar sağlanmış, AR-GE faaliyetlerine yönelik teşvikler artırılmıştır. Bu durum, üniversitelerin kendi gelir kaynaklarını yaratmalarını ve özel sektörle işbirliği yapmalarını teşvik etmiştir. Üniversiteler, sanayi ile ortak projeler geliştirerek bilgi transferi ve teknoloji geliştirme süreçlerine daha aktif katılım göstermeye başlamıştır (Akyüz, 2020: 104).

2000 sonrası dönemde, Türkiye'de yükseköğretimde uluslararasılaşma da hız kazanmıştır. Üniversitelerin uluslararası öğrenci kabul etme kapasiteleri artırılmış ve yabancı dilde eğitim veren programların sayısı artırılmıştır. Özellikle Erasmus programı ve diğer öğrenci değişim programları sayesinde, Türkiye'deki üniversiteler, Avrupa ve dünya genelindeki üniversitelerle işbirliği yaparak öğrenci ve akademisyen değişimini teşvik etmiştir. Bu süreç, Türkiye'deki üniversitelerin dünya sıralamalarındaki yerlerini güçlendirmeyi amaçlamıştır (Ergün, 2019: 56).

Yükseköğretimdeki bu reformların yanı sıra, 2000’li yıllarda Türkiye’de yükseköğretime erişim olanakları da büyük ölçüde artmıştır. Yeni üniversitelerin kurulması ve mevcut üniversitelerin kapasitelerinin genişletilmesi ile birlikte, üniversiteye giren öğrenci sayısı hızla artmıştır. 2006 yılında, Türkiye genelinde 15 yeni devlet üniversitesi kurulmuş ve bu sayede üniversite eğitimi ülkenin daha geniş bir coğrafi alanına yayılmıştır. Bu büyüme, eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik önemli bir adım olarak değerlendirilmiştir (Çetinsaya, 2014: 95).

Türkiye’de 2000 sonrası yükseköğretim politikaları, dijitalleşme alanında da önemli adımlar atmıştır. Bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler, üniversitelerde dijital eğitim platformlarının yaygınlaşmasını sağlamıştır. Uzaktan eğitim programları ve açıköğretim fakülteleri, özellikle çalışan bireylerin ve ikinci öğretim öğrencilerinin üniversite eğitimine erişimini kolaylaştırmıştır. Bu sayede, dijitalleşme yükseköğretim sisteminin ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir (Altın, 2020: 83).

Buna ek olarak, 2000 sonrası dönemde kalite güvence sistemleri de daha kapsamlı hale getirilmiştir. Yükseköğretim Kalite Kurulu (YÖKAK) kurulmuş ve üniversitelerin performans değerlendirmeleri, kalite standartlarına göre daha sistematik bir şekilde yapılmaya başlanmıştır. YÖKAK’ın oluşturduğu denetim mekanizmaları sayesinde, üniversitelerin eğitim, araştırma ve topluma hizmet performansları yakından izlenmiş ve bu süreç, yükseköğretimde kaliteyi artırma amaçlı önemli bir reform olarak değerlendirilmiştir (Akyüz, 2020: 113).

2000 sonrası reformlar, Türkiye’de üniversitelerdeki akademik personel yapısını da etkilemiştir. Akademik kariyer yapısı yeniden düzenlenmiş ve öğretim üyelerinin bilimsel araştırmalara daha fazla zaman ayırmalarını teşvik eden sistemler geliştirilmiştir. Ayrıca, genç akademisyenlerin desteklenmesi amacıyla proje ve burs olanakları genişletilmiş, bu sayede üniversitelerde bilimsel araştırmaların niteliği artırılmıştır. Türkiye’de özellikle TÜBİTAK ve diğer araştırma kurumları tarafından sağlanan proje destekleri, bu süreçte önemli bir rol oynamıştır (Koçak, 2021: 123).

Yükseköğretimdeki bu reformlar, üniversitelerin topluma hizmet misyonunu da güçlendirmiştir. Üniversiteler, bulundukları bölgelerde ekonomik ve sosyal kalkınmaya katkı sağlamak amacıyla çeşitli projeler yürütmeye başlamışlardır. Özellikle tarım, enerji, sağlık ve teknoloji alanlarında üniversiteler tarafından geliştirilen projeler, yerel halkın yaşam standartlarını iyileştirmeyi hedeflemiştir. Böylece üniversiteler, sadece eğitim ve

araştırma değil, aynı zamanda topluma hizmet işlevini de yerine getiren kurumlar haline gelmiştir (Ergün, 2019: 64).

Türkiye'nin 2000 sonrası yükseköğretim politikalarında dikkat çeken bir diğer önemli gelişme, ulusal ve uluslararası sıralamalarda üniversitelerin rekabet gücünün artırılmasıdır. Türkiye'deki üniversitelerin dünya sıralamalarında daha üst sıralarda yer alması amacıyla çeşitli stratejik planlar geliştirilmiş, özellikle araştırma faaliyetlerine yapılan yatırımlar artırılmıştır. Bu kapsamda üniversitelerin uluslararası akademik dergilerdeki yayın sayıları ve atıf oranları gibi performans göstergeleri, büyük önem kazanmıştır (Kavak, 2021: 143).

2000 sonrası dönemde Türkiye'de yükseköğretim sistemi, hem ulusal hem de uluslararası ölçekte önemli değişikliklere sahne olmuştur. Bologna Süreci ile birlikte Türkiye'nin yükseköğretim sistemi Avrupa Yükseköğretim Alanı'na entegrasyon sürecine girmiş, vakıf üniversiteleri ile üniversitelerin çeşitliliği artmış, araştırma üniversiteleri ile bilimsel projelerde üretkenlik teşvik edilmiş ve kalite güvence sistemleri ile eğitimde standartlar yükseltilmiştir. Tüm bu reformlar, Türkiye'nin küresel ölçekte daha rekabetçi ve nitelikli bir yükseköğretim sistemine sahip olma hedefinin bir parçası olarak değerlendirilmiştir (Koçak, 2021: 162).

1.3. BAP'ların Yapısal ve İşlevsel Boyutu

Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), yükseköğretim kurumlarının araştırma faaliyetlerini yönlendiren önemli araçlar olarak kabul edilmektedir. BAP'ların etkili bir şekilde yönetilmesi ve uygulanabilmesi, yapısal ve işlevsel boyutlarının kapsamlı bir şekilde anlaşılmasını gerektirir. Yapısal boyut, BAP projelerinin organizasyonel düzenlemelerini ve idari çerçevesini ifade ederken, işlevsel boyut, projelerin gerçekleştirdiği fonksiyonları ve bu fonksiyonların sonuçlarını kapsamaktadır.

Yapısal boyut, genellikle finansal ve idari yönetim süreçlerini içerir. Bu kapsamda, BAP projeleri için belirlenen bütçeler, proje koordinatörlüklerinin yapısı ve proje değerlendirme mekanizmaları gibi unsurlar öne çıkar (YÖK, 2018). Yapısal düzenlemeler, projelerin organizasyonel çerçevesini belirler ve bu düzenlemeler, projelerin yönetsel etkinliğini artırmayı amaçlar. Örneğin, iyi yapılandırılmış bir proje koordinatörlüğü, projelerin hedeflerine ulaşmasını ve zamanında tamamlanmasını

kolaylaştırabilir. Ancak, karmaşık bürokratik süreçler ve idari engeller, projenin hızını ve esnekliğini olumsuz etkileyebilir (Koçak, 2020).

İşlevsel boyut ise BAP projelerinin üniversitelerdeki rolünü ve bu projelerin sağladığı somut faydaları ifade eder. İşlevsel boyut, bilimsel üretkenliğin artırılması, araştırma altyapısının güçlendirilmesi ve uluslararası işbirliklerinin teşvik edilmesi gibi önemli işlevleri içerir (Ergün, 2021). Bu boyut, projelerin bilimsel sonuçlarını ve bu sonuçların toplumsal etkilerini değerlendirir. İşlevsel olarak başarılı projeler, üniversitelerin bilimsel kapasitesini artırabilir ve araştırma sonuçlarının uluslararası düzeyde tanınmasını sağlayabilir. Ancak, kaynakların sınırlı olması ve bazı projelerin yeterince desteklenmemesi, işlevsel başarıyı sınırlayabilir (Çetinsaya, 2015).

Yapısal ve işlevsel boyutlar arasındaki farklar, BAP projelerinin etkilerini anlamada anahtar rol oynar. Yapısal boyut, projelerin organizasyonel ve idari yönlerini yönetirken, işlevsel boyut, projelerin bilimsel ve toplumsal etkilerini değerlendirir. Her iki boyutun avantajları ve dezavantajları, BAP projelerinin etkinliğini ve verimliliğini etkiler. Yapısal düzenlemeler, projelerin organizasyonel başarısını artırabilirken, işlevsel başarı, projelerin bilimsel ve toplumsal katkılarını belirler (Altın, 2021).

BAP projelerinin hem yapısal hem de işlevsel boyutları, yükseköğretim kurumlarındaki araştırma faaliyetlerinin kalitesini ve verimliliğini doğrudan etkiler. Yapısal düzenlemelerin etkinliği, projelerin yönetimsel süreçlerini ve bütçe planlamasını optimize ederken, işlevsel boyut, projelerin bilimsel ve toplumsal faydalarını artırır. Bu nedenle, yapısal ve işlevsel boyutların dengeli bir şekilde yönetilmesi, BAP projelerinin genel başarısını ve yükseköğretim kurumlarındaki araştırma ortamını güçlendirebilir.

1.3.1. Yapısal Boyut

Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), Türkiye yükseköğretim sisteminin temel taşlarından biri olarak, üniversitelerin araştırma yapıları üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. BAP projelerinin yapısal unsurları, yükseköğretim kurumlarının bilimsel araştırma kapasitelerini artırmak ve akademik üretkenliği desteklemek amacıyla geliştirilmiş bir dizi düzenlemeyi içerir. Bu yapısal düzenlemeler, üniversitelerin

araştırma stratejileri ve yönetim yapıları ile uyumlu bir şekilde çalışarak, araştırmaların kalitesini ve etkililiğini artırmayı hedefler (Koçak, 2020: 140).

BAP projelerinin yapısal organizasyonu, üniversitelerin iç yapısına entegre edilen çeşitli birimlerle koordine edilir. Genellikle, projelerin yönetiminde araştırma koordinatörlükleri, proje ofisleri ve değerlendirme komiteleri gibi birimler rol alır. Bu birimler, projelerin başvuru süreçlerinin yönetilmesinden, değerlendirilmesine kadar çeşitli aşamalarda görev alır ve projelerin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlar (YÖK, 2018: 88). Ayrıca, bu yapılar, projelerin belirlenen standartlara uygun olarak gerçekleştirilmesini temin eder.

BAP projelerinin yapısal özellikleri, üniversitelerdeki bilimsel altyapının güçlendirilmesine büyük katkı sağlar. Proje finansmanları, laboratuvar ekipmanlarının alımını, bilimsel malzemelerin teminini ve araştırma tesislerinin modernizasyonunu destekler. Bu kaynaklar, araştırma altyapısının kalitesini artırarak, üniversitelerin bilimsel üretkenliğini ve araştırma kapasitelerini geliştirmeye yöneliktir (Çetinsaya, 2015: 112). Yapısal olarak, bu destekler, üniversitelerin araştırma ortamlarını daha verimli ve etkin hale getirir.

BAP projeleri, üniversitelerin bilimsel stratejileriyle uyumlu bir şekilde yapılandırılmıştır. Bu uyum, üniversitelerin stratejik hedefleri doğrultusunda projelerin yönlendirilmesini ve yönetilmesini sağlar. Örneğin, üniversiteler, belirledikleri araştırma önceliklerine göre BAP projeleri başvurularını değerlendirir ve bu projelerin üniversitenin genel bilimsel vizyonuna katkıda bulunmasını hedefler (Ergün, 2021: 70). Bu yapı, projelerin bilimsel ve stratejik hedeflerle örtüşmesini ve verimliliğini artırır.

BAP projelerinin yapısal organizasyonu, üniversiteler arasındaki işbirliklerini de teşvik eder. Projeler, genellikle birden fazla üniversiteden araştırmacıların ortaklaşa yürüttüğü çalışmalar şeklinde yapılandırılmıştır. Bu yapı, üniversiteler arasında bilgi ve deneyim paylaşımını destekler, bilimsel sinerji yaratır ve araştırma sonuçlarının daha geniş bir kitleye ulaşmasını sağlar (Ergün, 2019: 88). Ayrıca, bu tür işbirlikleri, üniversitelerin ulusal ve uluslararası düzeyde rekabet gücünü artırır.

BAP projeleri, üniversitelerdeki bilimsel ve idari personelin eğitime de katkıda bulunur. Proje yönetimi, bütçe planlaması ve raporlama konularında düzenlenen eğitimler, araştırmacıların ve yöneticilerin bilgi ve becerilerini geliştirir. Bu eğitimler,

BAP projelerinin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlarken, üniversitelerin genel araştırma yönetim kapasitelerini de artırır (Altın, 2021: 134).

BAP projelerinin yapısal unsurları, projelerin değerdendirilmesinde kullanılan kriterleri de içerir. Projeler, bilimsel kalite, yenilikçilik ve uygulama potansiyeli gibi çeşitli kriterlere göre değerdendirilir. Bu kriterler, projelerin başarı şansını artırmak ve bilimsel araştırmaların kalitesini güvence altına almak amacıyla belirlenmiştir (Koçak, 2020: 146). Yapısal olarak, bu değerdendirme kriterleri, projelerin bilimsel bütünlük içinde yürütülmesini ve kaliteli sonuçlar üretmesini sağlar.

BAP projelerinin yapısal düzenlemeleri, üniversitelerin iç yönetim süreçleriyle de uyumlu bir şekilde çalışır. Proje başvuruları ve yönetim süreçleri, üniversitelerin genel yönetim yapılarına entegre edilmiştir. Bu entegrasyon, projelerin üniversitelerin genel idari ve akademik süreçleriyle uyumlu olmasını ve etkin bir şekilde yürütülmesini sağlar (YÖK, 2018: 90). Ayrıca, bu yapı, üniversitelerdeki proje yönetim süreçlerinin standardizasyonunu ve şeffaflığını artırır.

BAP projelerinin yapısal özellikleri, üniversitelerin bilimsel araştırma stratejilerinin uygulanmasını da destekler. Üniversiteler, BAP projeleri aracılığıyla belirledikleri araştırma alanlarına odaklanır ve bu alanlarda bilimsel ilerlemeyi teşvik eder. Bu yapı, üniversitelerin stratejik hedeflerine ulaşmasına ve bilimsel araştırmaların toplumsal ve ekonomik faydayı artırmasına yardımcı olur (Ergün, 2021: 75).

BAP projelerinin yapısal unsurları, Türkiye’deki üniversitelerin bilimsel araştırma kapasitelerini artırmak ve akademik üretkenliklerini desteklemek amacıyla kapsamlı bir şekilde düzenlenmiştir. Bu yapılar, üniversitelerin iç yönetim süreçleriyle uyumlu olarak çalışır, bilimsel ve stratejik hedeflere ulaşmayı sağlar ve araştırma altyapısını güçlendirir. BAP projelerinin yapısal özellikleri, yükseköğretim kurumlarının bilimsel vizyonlarını gerçekleştirmelerine ve uluslararası düzeyde rekabetçi bir konum elde etmelerine katkıda bulunur.

Yapısal boyut, BAP projelerinin yükseköğretim kurumlarındaki organizasyonel düzenlemeleri ve bu düzenlemelerin etkilerini ifade eder. Yapısal boyut, genellikle finansal ve idari yönetim, proje koordinatörlükleri ve değerdendirme komiteleri gibi unsurları içerir (YÖK, 2018: 88). Bu yapı, projelerin uygulanabilirliğini, verimliliğini ve etkisini doğrudan etkiler.

Avantajlar:

- Organizasyonel Netlik: Yapısal düzenlemeler, proje süreçlerini ve görevleri belirginleştirir, bu da yönetsel karmaşıklık azaltır ve etkinliği artırır (Koçak, 2020: 146). Belirgin roller ve sorumluluklar, proje yönetimini kolaylaştırır.
- Finansal Şeffaflık: Yapısal yönetim, bütçe planlaması ve mali denetimler konusunda net bir çerçeve sağlar, bu da projelerin mali yönetimini daha şeffaf ve hesap verebilir hale getirir (Çetinsaya, 2015: 112).
- Altyapı Güçlendirme: Modern araştırma altyapısının sağlanması, üniversitelerin bilimsel kapasitelerini artırır ve kaliteli araştırmalar yapmalarına olanak tanır (Ergün, 2021: 70).

Dezavantajlar:

- Bürokratik Engeller: Karmaşık yapısal düzenlemeler, bürokratik engeller oluşturabilir ve proje süreçlerini yavaşlatabilir (YÖK, 2018: 90). Bu durum, araştırma sürecinin esnekliğini kısıtlayabilir.
- Kaynakların Dağılımı: Yapısal düzenlemeler, mali kaynakların eşit şekilde dağılmamasına neden olabilir, bu da bazı projelerin yeterli destek alamamasına yol açabilir (Ergün, 2019: 88).
- Yönetimsel Karmaşıklık: İdari ve finansal yönetim süreçlerinin karmaşıklığı, projelerin etkin yönetimini zorlaştırabilir ve iş yükünü artırabilir (Koçak, 2020: 140).

1.3.2. İşlevsel Boyut

Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), Türkiye'deki yükseköğretim kurumlarının akademik ve bilimsel faaliyetlerini destekleyen önemli işlevlere sahiptir. Bu projelerin işlevleri, üniversitelerin araştırma kapasitelerini artırmaktan, bilimsel üretkenliği teşvik etmeye kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. BAP projelerinin temel işlevlerinden biri, bilimsel araştırmalar için gerekli olan finansal desteği sağlamaktır. Araştırma bütçeleri, laboratuvar ekipmanlarının temininden, malzeme alımına kadar geniş bir harcama kalemini kapsar ve bu sayede araştırma süreçlerinin kesintisiz bir şekilde yürütülmesini sağlar (Çetinsaya, 2015: 112).

BAP projeleri, üniversitelerde bilimsel üretkenliği teşvik etme işlevi de görür. Projelerin sağladığı mali destek, araştırmacılara yeni projeler geliştirme, yenilikçi

alışmalar yapma ve uluslararası düzeyde tanınma fırsatları sunar. Bu teşvikler, üniversitelerin bilimsel yayım sayısını artırır, araştırma kalitesini yükseltir ve akademik başarıları destekler (Ergün, 2021: 70). Bilimsel üretkenliğin artırılması, üniversitelerin ulusal ve uluslararası alanda rekabet gücünü artırarak, akademik çevrede daha geniş bir etki yaratmasını sağlar.

BAP projelerinin bir diğer önemli işlevi, araştırma altyapısının güçlendirilmesidir. Projeler, niversitelerin laboratuvarlarını, araştırma merkezlerini ve teknik donanımlarını modernize etmek için gerekli finansmanı sağlar. Bu yapı, üniversitelerin araştırma ortamlarını daha verimli ve etkili hale getirir. Ayrıca, modernize edilmiş altyapılar, daha kapsamlı ve yüksek kaliteli araştırmaların yapılmasına olanak tanır (Ergün, 2019: 88).

BAP projeleri, niversiteler arası işbirliklerini teşvik etme işlevini de üstlenir. Projeler genellikle birden fazla üniversiteden araştırmacıların ortaklaşa yürüttüğü çalışmalar olarak yapılandırılır. Bu işbirlikleri, bilimsel bilgi ve deneyim paylaşımını destekler, disiplinlerarası çalışmaların yapılmasını sağlar ve bilimsel sinerji yaratır. Ayrıca, niversiteler arası işbirlikleri, projelerin ulusal ve uluslararası düzeyde daha geniş bir etki alanına sahip olmasına olanak tanır (Koçak, 2020: 146).

BAP projeleri, uluslararası düzeyde bilimsel işbirliklerini ve projeleri teşvik etme işlevini de görür. Türkiye'deki niversiteler, BAP projeleri aracılığıyla uluslararası fonlama fırsatlarını değerlendirme ve global araştırma ağlarına katılma imkanı bulur. Bu işlev, Türkiye'nin bilimsel araştırmalarını uluslararası arenada tanıtır ve küresel bilimsel işbirliklerine katkıda bulunur (YK, 2018: 90). Uluslararası düzeyde tanınmak, üniversitelerin global araştırma topluluklarında daha görünür olmasını sağlar.

BAP projeleri, genç akademisyenlerin ve doktora ğrencilerinin bilimsel kariyerlerini destekleme işlevi de üstlenir. Projeler, genç araştırmacılara bağımsız araştırma yapma fırsatı sunar, onların bilimsel yetkinliklerini geliştirmelerine yardımcı olur ve akademik başarılarını artırır. Ayrıca, genç araştırmacılar projelere katılarak deneyim kazanır ve kariyerlerinde ilerlemelerine katkıda bulunur (Altın, 2021: 134).

BAP projeleri, üniversitelerin bilimsel ve idari personeline yönelik eğitim ve geliştirme fırsatları sunar. Proje yönetimi, bütçe planlaması ve raporlama gibi konularda düzenlenen eğitimler, araştırmacıların ve yöneticilerin bilgi ve becerilerini artırır. Bu eğitimler, projelerin etkin bir şekilde yürütülmesini sağlar ve üniversitelerin genel araştırma yönetim kapasitelerini güçlendirir (Koçak, 2020: 140).

BAP projeleri, üniversitelerde bilimsel stratejilerin uygulanmasını destekler. Üniversiteler, belirledikleri araştırma alanlarına odaklanarak, bu alanlarda bilimsel ilerlemeyi teşvik eder. Bu işlev, üniversitelerin stratejik hedeflerine ulaşmasına yardımcı olur ve bilimsel araştırmaların toplumsal ve ekonomik faydayı artırmasına katkıda bulunur (Ergün, 2021: 75).

BAP projeleri, üniversitelerin yerel ve ulusal düzeyde toplumsal sorunlara çözüm bulma amacıyla yapılan araştırmaları destekler. Projeler, toplumsal ihtiyaçlara yönelik bilimsel çözümler geliştirilmesine katkıda bulunur ve toplumun çeşitli sorunlarına yönelik bilgi üretir. Bu işlev, üniversitelerin toplumsal sorumluluklarını yerine getirmelerine yardımcı olur (Çetinsaya, 2015: 114).

BAP projeleri, üniversitelerin bilimsel araştırma sonuçlarını yayma ve topluma iletme işlevini de yerine getirir. Projeler, bilimsel bulguların yayınlanmasını, konferanslarda sunulmasını ve toplumsal etki yaratacak şekilde kullanılmasını teşvik eder. Bu yaygınlaştırma faaliyetleri, bilimsel bilginin toplumla paylaşılmasını sağlar ve üniversitelerin toplum üzerindeki etkisini artırır (YÖK, 2018: 92).

İşlevsel boyut, BAP projelerinin yükseköğretim kurumlarında yerine getirdiği fonksiyonları ve bu fonksiyonların sonuçlarını ifade eder. Bu boyut, projelerin bilimsel üretkenliği artırma, araştırma altyapısını güçlendirme, uluslararası işbirliklerini teşvik etme gibi çeşitli işlevleri içerir (Altın, 2021: 134).

Avantajlar:

- Bilimsel Üretkenlik: BAP projeleri, araştırmacılara finansal destek sağlar ve bilimsel üretkenliği teşvik eder. Bu teşvikler, araştırma projelerinin sayısını ve kalitesini artırır, akademik başarıyı destekler (Ergün, 2021: 75).
- Altyapı Gelişimi: İşlevsel boyut, üniversitelerin araştırma altyapısını güçlendirir, bu da daha kapsamlı ve yüksek kaliteli araştırmalar yapılmasını sağlar (Ergün, 2019: 88).
- Uluslararası İşbirlikleri: BAP projeleri, uluslararası düzeyde işbirliklerini teşvik eder, bu da üniversitelerin global araştırma ağlarına katılmasını sağlar (YÖK, 2018: 90).

Dezavantajlar:

- Sınırlı Kaynaklar: İşlevsel boyut, kaynakların verimli kullanılmasını gerektirir. Ancak, kaynakların sınırlı olması bazı projelerin yeterince desteklenmemesine neden olabilir (Çetinsaya, 2015: 114).
- Eğitim ve Destek Eksiklikleri: BAP projeleri, eğitim ve destek eksiklikleri nedeniyle bazı araştırmacıların gerekli bilgi ve becerilere sahip olmadan projelere başlamasına yol açabilir (Koçak, 2020: 140).
- Toplumsal Etki: İşlevsel boyutun toplumsal sorunlara yönelik etkisi, bazı durumlarda yeterince belirgin olmayabilir, bu da araştırma sonuçlarının toplumsal faydayı yeterince artırmamasına neden olabilir (Altın, 2021: 134).

Yapısal ve işlevsel boyutlar arasındaki farklar, BAP projelerinin üniversitelerdeki etkilerini ve performansını belirleyen temel unsurlardır. Yapısal boyut, organizasyonel düzenlemelerin etkinliğini ve mali şeffaflığı artırırken, işlevsel boyut, bilimsel üretkenlik ve araştırma altyapısının güçlendirilmesi gibi kritik işlevleri yerine getirir. Her iki boyutun da avantajları ve dezavantajları bulunmaktadır ve bu unsurların dengeli bir şekilde yönetilmesi, BAP projelerinin etkinliğini artırmada önemli bir rol oynamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

TRB2 BÖLGESİ VE ÜNİVERSİTELERİ BİLİMSEL ARAŞTIRMA PROJELERİ (BAP) KOORDİNATÖRLÜKLERİ

TRB2 Bölgesi, Türkiye'nin Doğu Anadolu Bölgesi'nde yer almakta olup Van (TRB21), Muş (TRB22), Bitlis (TRB23) ve Hakkâri (TRB24) illerini kapsamaktadır. Bölgenin toplam yüzölçümü 41.558 km²'dir ve bu da Türkiye'nin yüzölçümünün yaklaşık %5'ine karşılık gelmektedir. TÜİK'in 2024 yılı verilerine göre TRB2 bölgesinin toplam nüfusu 2.176.738'dir. Bu rakam, Türkiye genel nüfusunun yaklaşık %2,57'sini oluşturmaktadır. Bölge, genç nüfus yapısı, tarım ve hayvancılığa dayalı ekonomik faaliyetleri, kültürel çeşitliliği ve stratejik sınır konumu ile dikkat çekmektedir. (Türkiye İstatistik Kurumu, 2024).

Bu kapsamda, TRB2 bölgesinde yer alan üniversiteler ve bu üniversiteler bünyesinde faaliyet gösteren Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinatörlükleri, bölgesel kalkınmaya katkı sağlayacak bilimsel üretimin ve araştırma faaliyetlerinin desteklenmesinde temel yapısal unsurlar arasında yer almaktadır. BAP koordinatörlükleri, yükseköğretim kurumlarının öğretim elemanlarının akademik araştırmalarını fonlamakta; bilimsel yayınların desteklenmesi, lisansüstü tezlerin yürütülmesi, bilimsel toplantı katılımı ve proje çıktılarının ticarileşmesi gibi alanlarda önemli rol oynamaktadır.

TRB2 bölgesindeki her üniversitenin BAP koordinatörlüğü farklı organizasyonel yapılar ve destek stratejileri çerçevesinde faaliyet göstermektedir. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Van YYÜ), 49 araştırma merkeziyle bölgedeki en yüksek kurumsal kapasiteye sahip üniversite olarak öne çıkarken; Muş Alparslan Üniversitesi, uluslararası yayın üretiminde dikkat çekici bir yoğunluğa sahiptir. Bitlis Eren Üniversitesi, araştırma-ticarileşme entegrasyonunu sağlayan modellerle özgün bir profil sunarken; Hakkâri Üniversitesi ise yapısal eksiklikler nedeniyle düşük araştırma çıktıları ve sınırlı BAP performansı ile öne çıkmaktadır.

TRB2 bölgesi üniversitelerinin araştırma ve yenilikçilik kapasitesinin güçlendirilmesi amacıyla oluşturulacak politika ve stratejilerin bilimsel temellere dayanmasını sağlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Ayrıca, BAP koordinatörlüklerinin yalnızca mali destek sağlayan birimlerden çıkarılarak stratejik yönetim araçlarına dönüştürülmesi gerektiği, bu çalışma ışığında gözlemlenmektedir.

2.1. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 20 Temmuz 1982 tarih ve 41 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ile kurulmuştur. Van Gölü kıyısında 750 hektar arazi üzerine kurulmuş olan Zeve kampüsünde ilk olarak Fen Bilimleri Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Fen Edebiyat Fakültesi, Veteriner Fakültesi, Ziraat Fakültesi ve Eğitim Yüksekokulunda eğitim-öğretim başlatılmıştır. Yüzüncü Yıl Üniversitesi olarak hizmet veren üniversitenin adı, 1 Temmuz 2017 tarihinde bulunduğu ilin adını alarak “Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi” olarak değiştirilmiştir. Van YYÜ, 2024 yılı itibarıyla Van YYÜ; 19 fakülte, 3 yüksekokul, 11 meslek yüksekokulu, 5 enstitü ve 49 uygulama ve araştırma merkezi ile eğitim-öğretim, araştırma-geliştirme ve toplumsal katkı faaliyetlerini sürdürmektedir. Toplam 29.003 öğrencisi bulunan üniversitede 1.789 akademik personel ve 3.105 idari

personel görev yapmaktadır. Ana kampüs olan Zeve Yerleşkesi; modern eğitim binaları, merkezi kütüphane, ileri düzey araştırma laboratuvarları, Dursun Odabaş Tıp Merkezi, TEKNOKENT, kültür merkezleri, seralar, öğrenci yurtları, sosyal tesisler ve personel lojmanları ile kapsamlı bir akademik ekosistem sunmaktadır (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2025).

31 Aralık 2001 tarihi itibarıyla Yükseköğretim Kurumlarında kapatılan Araştırma Fonu Saymanlıkları yerine oluşturulan Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü, 2002 yılından günümüze üniversitemizde hizmet vermektedir. Yükseköğretim Kurumu'nun 01.01.2009 tarihinde yayınladığı usul ve esaslar kapsamında birimin adı Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi Koordinatörlüğü olarak değiştirilmiştir (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2025).

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi Koordinatörlüğü "2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 58. maddesi", "Ek 28. Maddesi" ile "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma Projeleri Hakkındaki Yönetmelik" ve "Yükseköğretim Kurumları Bütçelerinde Bilimsel Araştırma Projeleri İçin Tefrik Edilen ödeneklerin özel Hesaba Aktarılarak Kullanımı, Muhasebeleştirilmesi ile özel Hesabın İşleyişine İlişkin Esas ve Usuller" uyarınca; Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Komisyonunun sekretarya hizmetlerinin yürütülmesi, bütçe ödeneklerinin özel hesaba aktarılması, özel hesaba ilişkin iş ve işlemlerin yürütülmesi ve yükseköğretim kurumu araştırmacılarının görev aldığı ulusal ve uluslararası organizasyonlarca desteklenen projelerin ilgili mevzuatla belirlenen süreçlerinin yürütülmesi, izlenmesi, teşvik ve koordine edilmesi, yükseköğretim kurumu araştırma performansının ölçülmesi, değerlendirilmesi ve araştırma politikalarının belirlenmesiyle ilgili faaliyetlerin yürütülmesi amacıyla kurulmuştur (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2025).

➤ *Misyonu:*

- Araştırmacı sayısının artırılması, ülkemiz için gereken beşeri kaynakların geliştirilmesi ve gençlerin bilim ve teknoloji alanına yönlendirilmesi, Üniversitemizin bilimsel ve sanatsal üretiminde gerek nicelik ve gerekse nitelik bakımından önemli gelişmeler sağlamak, Üniversitemizin araştırma-geliştirme stratejilerinin ve araştırma önceliklerinin ortaya konulması ve eğitim, öğretim ve araştırma kalitesinin yükseltilmesi için öğretim üyesi ve öğretim elemanlarının uluslararası deneyimlerinin arttırılmasına, ilişkilerinin geliştirilmesine, araştırmalarının uluslararası düzlemlerde tartışmaya açılmasına katkıda bulunulması için teşvik etmek, Bilim ve teknoloji alanlarında gelişme sağlayarak bilgi toplumu olmak ve Türkiye'nin uluslararası düzeyde rekabet gücünü arttırmak,

Uluslararası araştırma konsorsiyumlarına katılacak araştırmacılarımızın sayısını arttırmak, Proje çalışmalarından çıkan araştırma sonuçlarının uygulanabilir, ülke ekonomisine katma değere sahip ve patente dönüşmesini sağlamak, ilimiz sanayicileri ve üniversitemiz ilişkilerini geliştirerek ilimiz ve ülkemiz ekonomisine katkıda bulunacak projeleri desteklemek, Üniversitemiz araştırmacılarının ulusal ve uluslararası düzeyde araştırma etkinliklerinin artırılması ve üniversitenin hak ettiği saygınlığa ulaşmasını sağlamaktır.

➤ **Vizyonu:**

🚩 Bilimsel Araştırma Projeleri kapsamında Üniversitemiz tarafından yürütülen ve desteklenen Araştırma-Geliştirme projelerinin ihtiyaçlarını karşılamalarında aracılık ederek, öğretim üyelerinin projelerinin tamamlanması sonucunda elde ettikleri verilerle bilimsel makaleler hazırlayarak Üniversitemizin ve ülkemizin bilimsel alanda daha da güçlenmesine katkıda bulunulmasını sağlamak, bilime ve teknolojiye uluslararası düzeyde katkıda bulunacak araştırmalar yapmalarına imkan yaratmak, yurtdışında gerçekleştirilen sempozyum, eğitim ve konferanslara katılımları ile bilim alanındaki gelişmeleri takip etmelerine, hazırlamış oldukları projeleri yine bu seminer ve konferanslarda sunarak üniversitemizin ve ülkemizin bilim alanındaki gelişimini yurtdışında duyurmak.

Çizelge 2.1. Proje Türlerine Göre Dağılım

Proje Türü	Proje Sayısı	Destek Üst Limiti (TL)	Toplam Bütçe (TL)
Lisans Projesi	37	20000	724944
Lisans Öğrencisi Katımlı Araştırma Projesi	12	20000	213333
Yüksek Lisans	105	75000	7356146
Doktora	29	120000	3797397
Tıpta Uzmanlık	13	120000	1181000
Hızlı Destek	24	40000	892384
Temel Araştırma Projesi	43	175000	7124754
Kariyer Başlangıç Projesi	36	120000	3640343
Çok Disiplinli Araştırma Projesi	7	350000	2666000
Öncelikli Alan Projeleri	2	400000	1375205
Uluslararası İş birliği Projeleri	2	250000	382386
Ulusal Yeni Fikirler ve Ürünler Araştırma Destek	2	80000	116000
Güdümlü Projeler	1	Limit yok	350000

Kaynak: (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2025).

Çizelge 2.2. Bilim Alanlarına Göre Dağılım

Bölüm	Proje Sayısı	Proje Bütçesi (TL)
Fen ve Mühendislik	141	15264260.25
Tıp ve Sağlık	131	11422342.08
Sosyal ve Beşeri Bilimler	41	3372785.67

Kaynak: (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2025).

Çizelge 2.1’de 2024 yılı itibarıyla Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi BAP Koordinatörlüğü tarafından 313 proje desteklenmiş, toplamda yaklaşık 29.878.787 TL

bütçe kullanılmıştır. En çok desteklenen proje türü 105 proje ile Yüksek Lisans projeleri olurken, bunu Temel Araştırma ve Kariyer Başlangıç projeleri izlemiştir. En yüksek bütçeli proje türleri sırasıyla Temel Araştırma, Yüksek Lisans ve Kariyer Başlangıç Projeleri olmuştur. Uluslararası ve disiplinler arası projeler ise hem sayı hem de bütçe olarak geride kalmaktadır.

Çizelge 2.2 incelendiğinde, bilim alanları açısından bakıldığında, Fen ve Mühendislik Bilimleri toplam bütçenin %51'ine sahip olarak lider konumdadır. Tıp ve Sağlık Bilimleri %38 ile ikinci sıradadır. Sosyal ve Beşeri Bilimler ise yalnızca %11'lik payla desteklenmiştir. Bu durum, TRB2 bölgesinin kalkınma önceliklerinin teknoloji, tarım ve sağlık odaklı projeler etrafında şekillendiğini göstermektedir.

Genel olarak Van YYÜ BAP desteklerinde lisansüstü araştırmalar ve akademik üretkenlik öne çıkmaktadır. Uluslararasılaşma, disiplinler arası işbirliği ve toplumsal katkıya dönük projeler ise geliştirilmeye açık alanlar olarak dikkat çekmektedir.

Çizelge 2.3. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi BAP Genel İstatistikleri

Açıklama	Toplam
Devam Eden Proje Sayısı	520
Tamamlanan Proje Sayısı	3545
Süre Aşımına Giren Proje Sayısı	63
Değerlendirme Süreci Devam Eden Proje Sayısı	47
Revizyon İstenen Toplam Proje Sayısı	1774
Ret Edilen Toplam Proje Sayısı	82
Hakem Veri Tabanında Kayıtlı Araştırmacı Sayısı	136584

Kaynak: (Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, 2025).

Çizelge 2.3'de, 2024 yılı itibarıyla Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi BAP Koordinatörlüğü'ne ait genel proje istatistikleri incelendiğinde, toplamda 3545 projenin başarıyla tamamlandığı, 520 projenin ise aktif olarak devam ettiği görülmektedir. Bu durum üniversitenin yüksek araştırma hacmini ve proje üretim kapasitesini yansıtmaktadır.

Süre aşımına giren proje sayısının 63 olması, zaman yönetimi ve proje takibi açısından geliştirilmesi gereken bir alan olduğunu ortaya koymaktadır. Değerlendirme

sürecinde olan 47 proje ve revizyon istenen 1774 proje, başvuru sürecinde yoğun bir hareketliliğin yaşandığını ve akademik taleplerin yüksek olduğunu göstermektedir. Ret edilen proje sayısı 82 ile oldukça düşüktür; bu da kabul oranlarının yüksek olduğunu ve destek sürecinin esnek işlediğini göstermektedir.

Öte yandan, 136.584 kayıtlı hakem verisi, sistemin geniş bir bilimsel etkileşim ağına sahip olduğunu ve değerlendirme sürecinin çok sayıda uzmanla yürütüldüğünü kanıtlamaktadır. Bu sayılar, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nin BAP sistemiyle araştırma politikalarını etkin biçimde yönettiğini göstermektedir.

2.2. Muş Alparslan Üniversitesi

Muş Alparslan Üniversitesi (MAUN), 5662 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda ve Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye Ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 29/05/2007 tarihinde Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmesiyle kurulan 17 üniversiteden biridir. Raporun hazırlandığı an itibariyle Muş Alparslan Üniversitesi bünyesinde on fakülte (Eğitim Fakültesi, Dış Hekimliği Fakültesi, Fen Edebiyat Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İslami İlimler Fakültesi, İletişim Fakültesi, Mühendislik-Mimarlık Fakültesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi ile Spor Bilimleri Fakültesi) iki enstitü (Fen Bilimleri Enstitüsü ve Sosyal Bilimler Enstitüsü) ve altı meslek yüksekokulu (Bulanık Meslek Yüksekokulu, Malazgirt Meslek Yüksekokulu, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu ve Varto Meslek Yüksekokulu) bulunmaktadır. 2024 yılı itibarıyla üniversite bünyesinde 10 fakülte, 2 enstitü ve 6 meslek yüksekokulu aktif olarak faaliyet göstermektedir. Bu birimlerde toplam 14.705 öğrenciye; 642 akademik personel, 292 idari personel, 145 sürekli işçi ve 41 sözleşmeli personel ile eğitim ve yönetim hizmetleri verilmektedir (Muş Alparslan Üniversitesi, 2025).

Üniversitenin altyapısı ise 220 derslik, 11 bilgisayar laboratuvarı, 23 araştırma laboratuvarı ve çeşitli toplantı salonları ile donatılmış etkinlik alanlarını kapsamaktadır.

Bu yapı, hem eğitim-öğretim kalitesini artırmakta hem de bilimsel araştırmaların daha etkin bir ortamda yürütülmesini sağlamaktadır (Muş Alparslan Üniversitesi, 2025).

Muş Alparslan Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinatörlüğü, üniversitenin bilimsel gelişimini desteklemek, akademik personelin proje üretimini teşvik etmek ve araştırma kapasitesini kurumsal düzeyde artırmak amacıyla faaliyetlerini sürdürmektedir. Koordinatörlük, 2547 Sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 58. maddesi ile “Bilimsel Araştırma Projeleri Hakkındaki Yönetmelik” doğrultusunda faaliyetlerini şekillendirmektedir (Muş Alparslan Üniversitesi, 2025).

2024 yılı itibarıyla MAUN BAP Koordinatörlüğü'nün desteklediği proje sayısında artış görülmekte ancak proje türü çeşitliliği ve uluslararası fonlardan yararlanma oranları henüz düşük seviyededir. Yayın sayılarında özellikle uluslararası hakemli dergilerde 1300'ü aşan yayın çıktısı dikkat çekerken, dış fon kullanımı ve stratejik plana uyum gösteren proje sayısında sınırlılıklar göze çarpmaktadır (Muş Alparslan Üniversitesi, 2025).

Araştırma merkezlerinin genellikle bireysel akademik inisiyatiflerle yürütüldüğü gözlenmekte, bu durum kurumsal eşgüdümün gelişmeye açık olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, BAP projelerinin uygulama sonuçlarının kurumsal düzeyde izlenmesi ve değerlendirilmesi için merkezi bir performans sistemi ihtiyacı bulunmaktadır (Muş Alparslan Üniversitesi, 2025).

➤ **Misyonu:**

- Toplumsal sorumluluk bilinciyle; eğitim-öğretim, araştırma ve girişimcilik alanında bilgi ve teknoloji üreten, dijitalleşme ve kalite anlayışı çerçevesinde öncü bir üniversite olmaktır.

➤ **Vizyonu:**

- Üniversite-toplum-sanayi işbirliğini esas alarak, sosyal bilimler ağırlıklı olmak üzere, fen ve mesleki eğitimde mevcut alanlarda nitelikli eğitim kalitesi ile araştırma ve proje faaliyetleri yürüten, toplam kalite anlayışı çerçevesinde ulusal ve uluslararası düzeyde tercih edilen saygın bir üniversite olmaktır.

Çizelge 2.4. Muş Alparslan Üniversitesi 2018-2025 Yılları Arasında Biten Proje Sayısı

Biten Proje Türü / Sayısı	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Araştırma Alt Yapı Projeleri	1	1	3	1	0	0	0	0
Bilimsel Toplantı Düzenleme Desteği	2	0	0	0	0	0	0	0
Güdümlü Proje	0	1	0	0	0	2	0	0
Kapsamlı Araştırma Projeleri	12	22	2	4	23	15	3	0
Lisansüstü Tez Projeleri	3	7	0	12	14	18	2	1
TÜBİTAK 1002	0	0	0	0	0	1	1	0
Uluslararası Katılımlı Araştırma Projeleri	0	2	1	0	0	0	1	0

Öncelikli Alan Kapsamlı Araştırma Projeleri	1	4	6	0	0	0	0	0
---	---	---	---	---	---	---	---	---

Kaynak: (Muş Alparslan Üniversitesi, 2025).

Çizelge 2.4'e göre, Muş Alparslan Üniversitesi'nde 2018–2025 yılları arasında toplam 84 proje tamamlanmıştır. Bu projelerin büyük çoğunluğu araştırma ve yüksek lisans düzeyindedir. En yüksek proje sayısı 2020 yılında gerçekleştirilmiş (19 proje) olup bu yıl, hem araştırma hem de yüksek lisans projelerinde zirve yaşanmıştır. 2024 ve 2025 yıllarında tamamlanan proje sayısı belirgin biçimde düşmüş ve 2025 yılı itibarıyla henüz tamamlanan proje bulunmamaktadır. Bu durum, ya projelerin sürmekte olduğunu ya da veri güncellenmemiş olabileceğini göstermektedir.

- Araştırma projeleri, toplam projelerin yaklaşık %54'ünü oluşturarak temel akademik üretimin merkezinde yer almaktadır.
- Yüksek lisans projeleri ise özellikle 2020 ve 2022 yıllarında artış göstererek lisansüstü eğitimle entegrasyonun olumlu olduğunu ortaya koymaktadır.
- Lisans ve doktora düzeyindeki projeler görece sınırlı sayıda kalmıştır; bu durum lisans öğrencilerinin proje üretimine katılımının teşvik edilmesi gerektiğini göstermektedir.

2.3. Bitlis Eren Üniversitesi

Bitlis Eren Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanununun 4684 sayılı Kanunla değişik 58.maddesi ve 10.04.2002 tarih ve 24722 sayılı Resmi Gazetede yayınlanmış olan Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma Projeleri Hakkında Yönetmelik uyarınca, Bitlis Eren Üniversitesi bilimsel araştırma proje tekliflerinin değerlendirilmesi, kabulü ve desteklenmesi ile bunlara ilişkin hizmetlerin yürütülmesi, izlenmesi ve sonuçlandırılması amacıyla kurulmuştur. 2024 yılı itibarıyla üniversite bünyesinde 6 fakülte, 3 yüksekokul, 1 enstitü, 9 meslek yüksekokulu, 8 daire başkanlığı, 17 araştırma ve uygulama merkezi, 12 koordinatörlük ve Rektörlüğe bağlı 6 müdürlük bulunmaktadır. Toplam 15.104 öğrenciye sahiptir. 529 akademik personel, 352 idari personel ve 175 işçi olmak üzere toplamda 1056 çalışanı mevcuttur. Fiziksel altyapısı bakımından BEÜ, 102 derslik, 6 bilgisayar laboratuvarı, 8 araştırma laboratuvarı, 11 konferans/toplantı salonu, kütüphane, spor salonları ve öğrenci sosyal alanları ile donatılmıştır (Bitlis Eren Üniversitesi, 2025).

Bitlis Eren Üniversitesi, özellikle son yıllarda “ihtisaslaşma” politikaları kapsamında turizm ve kültürel miras alanlarına odaklanmış, buna bağlı olarak araştırma merkezlerini yeniden yapılandırmış ve TÜBİTAK destekli projelerde önemli ilerlemeler kaydetmiştir. Ayrıca üniversite, öğretim elemanlarının ulusal ve uluslararası düzeyde akademik üretkenliklerini artırmaya yönelik çok sayıda teşvik programı yürütmektedir (Bitlis Eren Üniversitesi, 2025).

Bitlis Eren Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü (BEBAP), üniversite bünyesindeki akademisyenlerin bilimsel araştırma kapasitelerini desteklemek, ulusal kalkınma hedefleriyle uyumlu bilgi üretimini teşvik etmek ve özellikle üniversitenin ihtisaslaştığı turizm ve kültürel miras temalarında proje üretimini artırmak amacıyla faaliyet göstermektedir. 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 58. maddesi ve ilgili yönetmelikler doğrultusunda işleyişini sürdüren BEBAP, 2024 yılı itibarıyla nitelik odaklı ve uygulamaya dönük bilimsel projeleri önceliklendirmiştir (Bitlis Eren Üniversitesi, 2025).

BEBAP destekleri, çok çeşitli akademik disiplinlere yayılmış olup, özellikle inşaat teknolojileri, moleküler dinamik modellemeleri, kadın istihdamı, sağlık ekonomisi ve kültürel çalışmalar gibi tematik alanlara yönelik projeler öne çıkmıştır. Proje yürütücülerinin büyük bölümü doçent ve profesör unvanına sahip öğretim üyelerinden oluşmaktadır (Bitlis Eren Üniversitesi, 2025).

Ayrıca, yürütülen projelerin büyük bir kısmı Bitlis yöresine özgü doğal malzemeler (pomza, perlit) ile ilgili uygulamalı çalışmaları ve mühendislik temelli analizleri içermektedir. Bu yönüyle, üniversitenin bölgesel kalkınmaya katkı sağlama misyonu ile BEBAP desteklerinin güçlü bir uyum sergilediği görülmektedir.

2024 yılında desteklenen projelerin büyük bir kısmı uygulamaya dönük, sektörel ve saha araştırmaları niteliği taşımakta olup, bu projelerden bazılarının ticarileştirme potansiyeli bulunduğu belirtilmiştir. Yürütülen projeler kapsamında prototip, saha uygulaması ve veri tabanı geliştirme süreçleri de desteklenmiştir. Ticarileşme başarısı henüz sayısal olarak ölçülmemiş olmakla birlikte, bazı projelerde kamu kurumları ve özel sektör ile işbirliği referans alınmıştır (Bitlis Eren Üniversitesi, 2025).

Bitlis Eren Üniversitesi’nin 2023–2027 Stratejik Planı’nda belirtilen "katma değerli bilimsel araştırmaların teşviki" ve "turizm temalı ihtisaslaşma" hedefleriyle BEBAP destekleri doğrudan örtüşmektedir. Projelerin büyük bir kısmı yerel kalkınmayı

önceleyen, disiplinler arası ve saha temelli araştırmalar şeklinde yapılandırılmıştır (Bitlis Eren Üniversitesi, 2025).

➤ *Misyonu:*

- ✚ Bitlis Eren Üniversitesi bilim politikasının oluşturulmasına katkıda bulunmak,
- ✚ Üniversite bilim politikasına uygun öncelikli araştırma alanlarını ve konuları belirlemek,
- ✚ Bilimsel proje sayısını artırmak, Araştırma alt yapısının geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar yapmak,
- ✚ Nitelikli araştırmacı sayısının artmasına yönelik çalışmalar yapmak,
- ✚ Üniversitemizi bilimsel projelerin nitelik ve niceliği bakımından dünyada sayılır üniversiteler arasında yer almasını sağlamak,
- ✚ Uluslararası yayınlara teşvik ve destek sağlamak,
- ✚ Araştırma kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapmak,
- ✚ Araştırma performansının ölçülmesi ve değerlendirilmesi amacıyla, araştırma veri tabanının ve otomasyon sisteminin oluşturulmasını ve yürütülmesini sağlamak,
- ✚ Proje çıktılarına ait varsa fikri mülkiyet haklarının korunması ile ilgili düzenlemelerin oluşturulması ve teknoloji transferlerinin gerçekleştirilmesi ile ilgili konularda destek olmak ve Üniversitede yenilikçiliğin gelişmesini sağlamak,
- ✚ Disiplinler arası araştırmaların planlanması ve yürütülmesini teşvik ederek, bu tür araştırma gruplarının oluşumunu özendirmek.

➤ *Vizyonu:*

- ✚ Devletimiz ve üniversitemizin birimimize tahsis ettiği kaynakları, temel ilkeler doğrultusunda, stratejik amaçlara ulaşma yolunda etkili ve verimli şekilde kullanarak bilimsel projeleri desteklemek,
- ✚ Üniversitemizin sosyal sorumluluk gereği olan bölge sorunlarına çözüm üretecek bilimsel çalışmalara öncelik vermek,
- ✚ Sanayi-üniversite işbirliğini geliştirilmesine katkı sağlamak,
- ✚ Projelere sağlanan kaynakların doğru ve etkin kullanımını sağlamaktır.

Çizelge 2.5. Bitlis Eren Üniversitesi 2013-2025 Yılları Arasında Biten Proje Sayısı

2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
11	17	8	7	22	11	8	7	18	26	26	25	9

Kaynak: (Bitlis Eren Üniversitesi, 2025).

Bitlis Eren Üniversitesi’nde 2013–2025 yılları arasında gerçekleştirilen bilimsel araştırma projelerinin sayısal dağılımı, üniversitenin araştırma kapasitesinin zaman içinde nasıl şekillendiğini ve geliştiğini ortaya koymaktadır. Yıllık bazda projelerin tamamlanma sayılarına bakıldığında, Çizelge 2.5, 2013 ile 2025 yılları arasında Bitlis Eren Üniversitesi’nde desteklenen proje sayılarını göstermektedir. 2022 ve 2023 yıllarında zirveye ulaşan proje sayısı, 2025 itibarıyla düşüş göstermektedir. Bu durum,

projelerin devam etmekte olduğunu veya yeni başvuruların değerlendirme sürecinde bulunduğunu gösterebilir.

Çizelge 2.6. Bitlis Eren Üniversitesi 2024 Yılı Proje Türlerine Göre Devam Eden ve Tamamlanan Proje Sayısı

Proje Türü	Devam Eden	Tamamlanan
Bağımsız Bilimsel Araştırma Projesi	24	62
Lisansüstü Tez Projesi (Yüksek Lisans)	22	34
Lisansüstü Tez Projesi (Doktora/Sanatta Yeterlik)	2	1
Alt Yapı Projesi	1	16
Çok Disiplinli Araştırma Projesi	1	4
İşbirliği Projesi	2	3
Kültür ve Sanat Projesi	5	4
Bilimsel Etkinlik Düzenleme Destek Projesi	2	6
Bilimsel Etkinliklere Katılım Destek Projeleri	1	1
TOPLAM	60	131

Kaynak: (Bitlis Eren Üniversitesi, 2025).

Çizelge 2.6’da ise 2024 yılı itibarıyla proje türlerine göre Bitlis Eren Üniversitesi’nde yürütülen ve tamamlanan proje sayılarını göstermektedir. En fazla proje 'Bağımsız Bilimsel Araştırma' ve 'Lisansüstü Tez Projeleri' kapsamında gerçekleştirilmiştir. Bu veriler, üniversitenin akademik üretkenlik ve disiplinler arası araştırma odağını yansıtmaktadır.

2024 yılına ait proje türleri dağılımı, BEÜ'nün araştırma ortamının çeşitlenmeye başladığını göstermektedir. Bağımsız projelerin ve yüksek lisans tezlerinin ağırlığı, kurumsal proje kültürünün temelde bireysel çabalarla şekillendiğini ortaya koymaktadır. Ancak;

- Disiplinler arası ve ortaklı projeler artırılmalı,
- Doktora düzeyi projeler stratejik biçimde teşvik edilmeli,
- Kültür, sanat ve bölgesel değerler temelinde uygulamalı projeler çoğaltılmalı,
- Tüm bu süreçlerde ticarileşme potansiyeli taşıyan araştırmalar önceliklendirilmelidir.

2.4. Hakkari Üniversitesi

Hakkâri Üniversitesi, 22.05.2008 tarih ve 5765 sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu’nda ve Yükseköğretim Kurumları Öğretim Elemanlarının Kadroları Hakkında Kanun Hükmünde Kararname ile Genel Kadro ve Usulü Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameye ekli Cetvellerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunun 99.maddesi ile kurulmuş ve tüzel kişiliğine kavuşmuştur. Üniversitede 3934 öğrenci; 346

akademik, 185 idari personel ve 11 araştırma laboratuvarı, toplantı salonları ve müstakil etkinlik alanlarında hizmet verilmektedir (Hakkari Üniversitesi, 2025).

2024 yılı itibarıyla Hakkâri Üniversitesi bünyesinde fakülteler, enstitüler, meslek yüksekokulları ve formasyon birimi olmak üzere toplam 5.194 öğrenci öğrenim görmektedir. Bu öğrencilerin 2.692'si erkek, 2.502'si ise kadındır. Öğrencilerin en yoğun olarak yer aldığı birim Meslek Yüksekokullarıdır (2.380 öğrenci). Onu 2.465 öğrenciyle fakülteler ve 367 öğrenciyle enstitüler izlemektedir. Formasyon biriminde ise 96 öğrenci yer almaktadır (Hakkari Üniversitesi, 2025).

2024 yılı itibarıyla üniversite bünyesinde toplam 698 akademik personel görev yapmaktadır. Bunların 341'i aktif dolu kadroda yer almakta; 357 kadro ise hâlen boştur. İdari kadroda ise toplam 451 personel bulunmaktadır. Bu kadronun 219'u dolu, 232'si ise boş durumdadır. Dolu kadroların çoğunluğu Genel İdari Hizmetler (153 kişi) ve Teknik Hizmetler (52 kişi) sınıflarına aittir. Ayrıca 12 yardımcı hizmetli ve 2 avukat görev yapmaktadır. Eğitim, sağlık ve din hizmetleri sınıflarında ise görevli bulunmamaktadır (Hakkari Üniversitesi, 2025).

Üniversitede 11 araştırma laboratuvarı, sayısı belirtilmeyen ancak yeterli kapasiteye sahip toplantı salonları, konferans alanları, spor salonları, yemekhaneler ve kütüphane yer almaktadır. Bu altyapı, hem öğrencilerin hem de akademik personelin eğitim ve araştırma faaliyetlerini desteklemektedir (Hakkari Üniversitesi, 2025).

2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu'nun 4684 sayılı Kanunla değişik 58. Maddesi ve 26.11.2016 tarih ve 29900 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma Projeleri Hakkında Yönetmelik" uyarınca Hakkari Üniversitesi Rektörlüğü bünyesinde 05.12.2016 tarih ve 2016/20 sayılı Üniversite Senato kararı ile kabul edilen Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi - Koordinatörlüğü Yönergesi, Hakkari Üniversitesi araştırma fonu kaynaklarınca desteklenecek bilimsel araştırma projeleri ile ilgili tüm konularda, üniversitenin öngördüğü stratejik amaçlar doğrultusunda, etkili ve verimli bir destek hizmeti sağlamaktadır. Bilimsel Araştırma Projeleri Biriminde doktora, tıpta uzmanlık ya da sanatta yeterlilik eğitimini tamamlamış araştırmacılar tarafından yürütülecek araştırma projeleri tekliflerinin değerlendirilmesi ve kabulünden sonraki işlemler yürütülmektedir (Hakkari Üniversitesi, 2025).

Birim, üniversitenin stratejik hedefleri doğrultusunda bilimsel araştırmaları teşvik etmek, üniversite kaynaklarını etkin kullanmak ve araştırma projelerinin yönetim sürecini

sistematik şekilde yürütmek amacıyla yapılandırılmıştır. Özellikle doktora, tıpta uzmanlık ya da sanatta yeterlilik derecelerine sahip öğretim elemanlarının proje tekliflerinin değerlendirilmesi ve desteklenmesi yönünde faaliyetler yürütmektedir (Hakkari Üniversitesi, 2025).

Ancak, TRB2 Bölgesi üniversiteleri ile yapılan karşılaştırmalı analizlerde Hakkâri Üniversitesi'nin BAP performansının diğer üniversitelere göre düşük olduğu gözlemlenmektedir. 2024 yılı itibarıyla desteklenen proje sayısının azlığı, ticarileşen ürün bulunmaması ve dış fonlara erişimin sınırlı kalması, üniversitenin bilimsel araştırma kapasitesini artırmaya ihtiyaç duyduğunu ortaya koymaktadır. Buna ek olarak, araştırma altyapısında sınırlılıklar, proje üretiminde kurumsal teşvik mekanizmalarının eksikliği ve insan kaynağı yetersizlikleri dikkat çekmektedir (Hakkari Üniversitesi, 2025).

Bu doğrultuda, Hakkâri Üniversitesi'nin proje kültürünü yaygınlaştırmak için BAP biriminin kapasitesini artırması, yerel sorunlara odaklı uygulamalı araştırmalara öncelik vermesi ve işbirliklerini genişletmesi gerekmektedir (Hakkari Üniversitesi, 2025).

➤ *Misyonu:*

- Hakkari Üniversitesi bilim politikasının oluşturulmasına katkıda bulunmak,
- Üniversite bilim politikasına uygun öncelikli araştırma alanlarını ve konuları belirlemek,
- Bilimsel proje sayısını artırmak,
- Araştırma alt yapısının geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar yapmak,
- Nitelikli araştırmacı sayısının artmasına yönelik çalışmalar yapmak,
- Üniversitemizi bilimsel projelerin nitelik ve niceliği bakımından dünyada sayılır üniversiteler arasında yer almasını sağlamak,
- Uluslararası yayınlara teşvik ve destek sağlamak,
- Araştırma kalitesinin artırılmasına yönelik çalışmalar yapmak,
- Proje çıktılarına ait varsa fikri mülkiyet haklarının korunması ile ilgili düzenlemelerin oluşturulması ve teknoloji transferlerinin gerçekleştirilmesi ile ilgili konularda destek olmak ve Üniversitede yenilikçiliğin gelişmesini sağlamak,
- Disiplinler arası araştırmaların planlanması ve yürütülmesini teşvik ederek, bu tür araştırma gruplarının oluşumunu özendirmek.

➤ *Vizyonu:*

- Devletimiz ve Üniversitemizin birimize tahsis ettiği kaynakları, Hakkari Üniversitesi'nin öngördüğü temel ilkeler doğrultusunda, stratejik amaçlara ulaşma yolunda etkili ve verimli şekilde kullanarak bilimsel projeleri desteklemek,
- Üniversitemizin sosyal sorumluluk gereği olan bölge ihtiyaçlarına çözüm üretecek bilimsel çalışmalara öncelik vermek,
- Sanayi-Üniversite iş birliğini geliştirilmesine katkı sağlamak,
- Ülkemizin 2023 vizyonuna uygun projelere öncelik vermek,

Çizelge 2.7. Hakkari Üniversitesi 2014-2025 Yılları Arasında Biten Proje Sayısı

Yıl	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Tamamlanan Proje Sayısı	3	6	4	16	21	6	3	31	65	42	44	7

Kaynak: (Hakkari Üniversitesi, 2025).

Çizelge 2.7 verilerine göre Hakkâri Üniversitesi'nde 2014–2025 yılları arasında tamamlanan proje sayısı yıllara göre dalgalı bir seyir izlemiştir. 2017 ve 2018 yıllarında dikkat çeken bir artış yaşanırken, 2021 sonrası dönemde proje üretimi belirgin şekilde yükselmiş ve 2022'de 65 projeye zirveye ulaşmıştır. Bu gelişme, üniversitenin son yıllarda araştırma kapasitesini artırdığını ve BAP süreçlerini etkinleştirdiğini göstermektedir.

Çizelge 2.8. Hakkari Üniversitesi 2024 Yılı Proje Türlerine Göre Devam Eden ve Tamamlanan Proje Sayısı

Proje Türünün Alanı	Kapsamlı Araştırma Projeleri	Toplam
Sosyal Bilimler	15	15
Fen ve Mühendislik Bilimleri	29	29
TOPLAM	44	44

Kaynak: (Hakkari Üniversitesi, 2025).

Çizelge 2.8 ise 2024 yılında desteklenen 44 kapsamlı araştırma projesinin dağılımını sunmaktadır. Projelerin %65'inin Fen ve Mühendislik Bilimleri, %35'inin ise Sosyal Bilimler alanında yoğunlaştığı görülmektedir. Bu durum, teknik alanlara verilen önceliği ortaya koymakta; ancak sosyal bilimlerdeki katkının da sürdürüldüğünü göstermektedir.

2024 yılında Hakkâri Üniversitesi tarafından desteklenen toplam 44 BAP projesi, farklı yıllarda başlatılmış olmakla birlikte, bu projelere ayrılan bütçenin 1.5 milyon TL'yi aşması, üniversitenin araştırma altyapısına verdiği önemi ortaya koymaktadır. Bu projelerin yaklaşık yarısının 2024 yılında başlatılmış olması, kurumun araştırma faaliyetlerinde ivme kazandığını göstermektedir (Hakkari Üniversitesi, 2025).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

TRB2 BÖLGESİ'NDEKİ ÜNİVERSİTELERDE YER ALAN BİLİMSEL ARAŞTIRMA MERKEZLERİNİN YÜKSEKÖĞRETİM POLİTİKALARI İÇİNDEKİ YERİ

Bu bölümde, TRB2 Bölgesi'ndeki üniversitelerde yer alan bilimsel araştırma merkezlerinin yükseköğretim politikaları içindeki yeriyle ilgili olarak elde edilen nitel veriler tematik analiz yöntemiyle sunulmuş; her tema araştırmanın alt problemleri doğrultusunda yapılandırılmıştır. Veriler, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve doküman incelemeleri yoluyla elde edilmiş, bulgular doğrudan alıntılar ve içerik analizleriyle desteklenmiştir.

3.1. TRB2 Bölgesi Üniversitelerinde Araştırma Merkezlerinin Sayısı ve Yapısal Özellikleri

TRB2 Bölgesi'nde yer alan dört devlet üniversitesinin araştırma merkezlerine ilişkin 2024 yılı faaliyet raporları incelendiğinde, kurumlar arasında hem yapısal hem de performansa dayalı olarak belirgin farklılıkların olduğu görülmektedir. Araştırma merkezi sayısı, proje üretim kapasitesi, fon kullanımı ve çıktıların nitelikleri gibi ölçütler;

her üniversitenin araştırma kültürü ve yükseköğretim politikalarıyla entegrasyon düzeyi hakkında önemli ipuçları sunmaktadır.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Van YYÜ), TRB2 Bölgesi içinde araştırma merkezi sayısı bakımından açık ara lider konumdadır. 2024 yılı itibarıyla bünyesinde toplam 49 araştırma ve uygulama merkezi bulunmaktadır. Aynı yıl içinde desteklenen toplam proje sayısı 313 olarak kayıtlara geçmiştir. Bu projelerin büyük çoğunluğu üniversite bünyesinde yürütülen BAP projeleri olmakla birlikte, TÜBİTAK ve TAGEM destekli projeler de mevcuttur. Üniversitenin araştırma-geliştirme bütçesi yaklaşık 30 milyon TL olup, bu rakam bölgedeki diğer üniversitelerin çok üzerindedir. Bu merkezlerin çoğu tarım, hayvancılık, çevre, sağlık, mühendislik ve sosyal bilimler gibi çok çeşitli alanlarda faaliyet göstermektedir. Ancak bu geniş yapı içinde merkezler arası koordinasyon eksikliği, bazı merkezlerin pasifleşmesine ve verimlilik düşüklüğüne yol açmaktadır.

Bitlis Eren Üniversitesi (BEÜ), 2023 yılında turizm alanında ihtisas üniversitesi unvanı alarak bölgesel tematik odaklanmayı kurumsal bir kimliğe dönüştürmüştür. Üniversite bünyesinde 17 araştırma merkezi faaliyet göstermektedir. Özellikle turizm, arıcılık, kültürel miras, çevre ve doğal kaynaklar gibi Bitlis'in coğrafi ve tarihi avantajlarına dayanan merkezler ön plana çıkmaktadır. 2024 yılı faaliyet verilerine göre, üniversitenin AR-GE geliri 1,3 milyon TL düzeyindedir ve yürütülen projeler içerisinde %100 ticarileştirme başarısı yakalanmış olup bu durum Türkiye genelinde dikkat çekici bir örnek teşkil etmektedir. Özellikle Bal Analiz Laboratuvarı ve Jeopark çalışmaları, merkezin saha temelli çıktılara odaklanmasını sağlamış, hem bilimsel üretime hem de yerel ekonomiye katkı sunmuştur.

Muş Alparslan Üniversitesi, 2024 yılı itibarıyla 16 aktif araştırma merkezine sahiptir. Bu merkezlerin önemli bir kısmı sosyal bilimler, tarım ve eğitim alanlarında yapılandırılmıştır. Faaliyet raporlarına göre, üniversitede 1308 adet uluslararası yayın üretilmiştir ki bu sayı, nicelik bakımından dikkat çekici bir performansa işaret etmektedir. Ancak aynı başarı BAP projelerinde gözlemlenmemektedir. BAP destekli projelerde gerçekleşme oranı yalnızca %25 olarak tespit edilmiş ve bu durum, mevcut akademik potansiyelin uygulamaya aktarılmasında önemli bir sorun olduğunu ortaya koymuştur. Araştırma merkezlerinin büyük kısmı bireysel akademik çabalarla sürdürülebilirliğini sağlamaya çalışmakta; kurumsal proje yönetimi, ortak yayın üretimi ve merkezler arası koordinasyon henüz yeterli düzeyde yapılandırılmamıştır.

Hakkâri Üniversitesi ise araştırma merkezi altyapısı bakımından TRB2 bölgesindeki en sınırlı üniversite olarak öne çıkmaktadır. Toplamda 11 araştırma merkezi bulunmakla birlikte, 2024 yılı faaliyet raporlarında bu merkezlerin çoğunun hedef gerçekleşme oranlarının %0 ila %20 arasında kaldığı tespit edilmiştir. Üniversitede proje üretimi, ticarileştirme, dış fon kullanımı, ulusal ve uluslararası yayın sayıları gibi göstergelerde ciddi düşüklük mevcuttur. Bu durum, üniversitenin araştırma merkezlerini etkin biçimde kullanmadığını ve merkezlerin yükseköğretim politikalarıyla entegrasyonunun oldukça sınırlı kaldığını göstermektedir. Ayrıca araştırma merkezlerinin çoğu güncel veriye, internet sayfasına ya da düzenli faaliyet raporuna sahip değildir. Bu da şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri açısından ciddi bir eksikliklerdir.

Genel olarak değerlendirildiğinde, TRB2 Bölgesi üniversiteleri arasında araştırma merkezi yapısı ve çıktıları bakımından kurumsal kapasite, araştırma kültürü, fon yönetimi ve stratejik uyum açısından anlamlı farklılıklar bulunmaktadır. Bu farklar, üniversitelerin araştırma merkezlerini sadece yapısal birimler olarak mı yoksa stratejik bilgi üretim merkezleri olarak mı gördüklerine bağlı olarak şekillenmektedir. Her üniversitenin mevcut kapasitesi doğrultusunda merkezlerinin sayısı kadar etkinliği ve çıktı kalitesi de göz önünde bulundurularak değerlendirilmesi, bölgesel düzeyde yükseköğretim politikalarının yeniden yapılandırılması açısından önem arz etmektedir.

Çizelge 3.1. TRB2 Bölgesi Üniversitelerinin Proje İstatistik Bilgileri

Üniversite	Toplam Proje Sayısı (2024)	Yıllık BAP Bütçesi (TL)
Bitlis Eren Üniversitesi	45	1.3
Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	313	30.0
Muş Alparslan Üniversitesi	41	3.8
Hakkâri Üniversitesi	5	0.5

Kaynak: (Van Yüzüncüyıl Üniversitesi, 2025; Bitlis Eren Üniversitesi, 2025; Muş Alparslan Üniversitesi, 2025; Hakkari Üniversitesi, 2025).

Çizelge 3.1, Bitlis, Van, Muş ve Hakkâri illerindeki devlet üniversitelerinin 2024 yılı faaliyet raporlarında yer alan gerçek verilere dayanarak hazırlanmıştır. Çizelge 3.1’de her üniversitenin toplam proje sayısı ve yıllık BAP bütçesi (milyon TL cinsinden) yer almaktadır.

Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinatörlükleri, yükseköğretim kurumlarının araştırma kapasitesini artırmada ve akademisyenlerin bilimsel üretkenliğini

desteklemede stratejik bir rol üstlenmektedir. Türkiye'nin yükseköğretim politikaları, yalnızca eğitim ve öğretim faaliyetleriyle sınırlı kalmayıp araştırma temelli bir yapıyı da hedeflemektedir. Bu bağlamda BAP mekanizması, üniversitelerin Ar-Ge ekosisteminin çekirdeğini oluşturmaktadır. TRB2 bölgesi üniversiteleri incelendiğinde, BAP destekli projelerin sayısı ile toplam yayın sayıları arasındaki ilişkinin üniversitelerin bilimsel üretim politikaları üzerinde doğrudan bir etki yarattığı açıkça görülmektedir.

Çizelge 3.2. TRB2 Bölgesi Üniversitelerinin 2024 Yılındaki Yayın Sayılarının BAP Projesindeki Yeri

Üniversite	2024 Toplam Yayın Sayısı	2024 BAP Proje/Yayın Sayısı	BAP Projelerinin Toplam Yayın Sayısındaki Yeri
Bitlis Eren Üniversitesi	1.499 yayın	25 BAP projesi	%1,66
Muş Alparslan Üniversitesi	842 yayın	15 BAP projesi	%1,78
Hakkâri Üniversitesi	214 yayın	14 BAP projesi	%6,54
Van Yüzüncüyıl Üniversitesi	2.981 yayın	314 BAP projesi	%10,53

TRB2 bölgesi üniversitelerinin 2024 yılı verileri, BAP projelerinin toplam yayın üretimindeki payını ortaya koyarak yükseköğretim politikalarında kurumsal araştırma desteklerinin ne derece belirleyici olduğunu göstermektedir. Çizelge 3.2'ye göre, Bitlis Eren Üniversitesi toplam 1.499 yayına karşılık yalnızca 25'ini BAP kapsamında gerçekleştirmiş ve bu oran %1,66'da kalmıştır. Bu durum, üniversitede akademisyenlerin yayın üretiminde BAP dışı kaynakların daha baskın olduğunu, BAP projelerinin ise sınırlı bir katkı sunduğunu göstermektedir.

Muş Alparslan Üniversitesi'nde benzer bir tablo ortaya çıkmaktadır. Toplam 842 yayına karşılık 15 BAP projesiyle %1,78'lik oran, BAP desteklerinin akademik üretime göreceli olarak düşük kaldığını göstermektedir. Bu oran, üniversitenin stratejik planlarında öngördüğü hedefler ile karşılaştırıldığında, araştırma destek mekanizmalarının daha etkin kullanılmasına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koymaktadır.

Hakkâri Üniversitesi'nin verileri ise diğerlerinden ayrılmaktadır. Toplam 214 yayının 14'ü BAP kapsamında gerçekleşmiş ve bu oran %6,54 gibi görece yüksek bir düzeye ulaşmıştır. Bu sonuç, sınırlı toplam yayın sayısına rağmen BAP projelerinin kurumsal üretimde önemli bir pay üstlendiğini göstermekte, üniversitenin araştırma kapasitesini özellikle BAP destekleri üzerinden inşa etmeye çalıştığına işaret etmektedir.

Van Yüzüncüyıl Üniversitesi, toplam 2.981 yayın ve 314 BAP projesiyle hem nicel büyüklük hem de oran açısından bölgenin en güçlü kurumu durumundadır.

%10,53'lük oran, BAP projelerinin yayın üretimine doğrudan ve etkili bir katkı sunduğunu göstermektedir. Bu oran, üniversitenin araştırma politikalarında BAP Koordinatörlüğü'nün merkezi bir rol üstlendiğini ve akademik çıktıların kurumsal destek mekanizmalarıyla daha güçlü ilişkilendiğini ortaya koymaktadır.

TRB2 bölgesi üniversiteleri arasında BAP projelerinin toplam yayın içindeki yeri farklılık göstermektedir. Van Yüzüncüyıl ve Hakkâri Üniversiteleri, BAP projelerinin yayın üretimindeki payını daha görünür kılarken; Bitlis Eren ve Muş Alparslan Üniversiteleri'nde bu pay oldukça sınırlı kalmıştır. Bu durum, yükseköğretim politikalarının bölgesel düzeyde eşit ve etkin bir biçimde uygulanamadığını göstermekte; özellikle küçük ölçekli üniversitelerde BAP desteklerinin güçlendirilmesi gerektiğine işaret etmektedir.

Yükseköğretimde BAP Koordinatörlüklerinin işlevi, yalnızca mali destek sağlamakla sınırlı değildir; aynı zamanda bilimsel araştırmanın niteliğini artırmaya yönelik yönlendirici bir görev de üstlenmektedir. Üniversiteler, stratejik planlarında araştırma hedeflerini belirlerken, bu hedeflerin gerçekleştirilmesinde BAP projeleri en temel araçlardan birini oluşturmaktadır.

BAP Koordinatörlüklerinin yükseköğretim politikalarındaki yeri aynı zamanda kurumsal rekabet gücü ile de doğrudan ilişkilidir. Üniversitelerin ulusal ve uluslararası endekslerde görünürlük kazanabilmesi, yalnızca bireysel akademik çabalara değil, aynı zamanda kurumsal düzeyde sağlanan araştırma fonlarına da bağlıdır.

Bölgesel kalkınma perspektifinden bakıldığında, BAP Koordinatörlüklerinin işlevi daha da kritik hale gelmektedir. TRB2 bölgesi üniversiteleri, sosyoekonomik olarak dezavantajlı bir bölgede yer almakta olup bilimsel araştırmaların çeşitliliği ve niteliği doğrudan bölgesel kalkınmaya katkı sağlamaktadır.

TRB2 bölgesi verileri, BAP Koordinatörlüklerinin yükseköğretim politikalarında ne kadar önemli bir konuma sahip olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Üniversiteler, araştırma kültürünü güçlendirmek, akademik personelin motivasyonunu artırmak ve uluslararası görünürlüğü geliştirmek için BAP mekanizmasını etkin bir şekilde kullanmalıdır. Bu bağlamda yükseköğretim politikaları, BAP Koordinatörlüklerinin bütçesini artırmayı, şeffaflığını güçlendirmeyi ve proje çıktılarının niteliğini yükseltmeyi hedeflemelidir. Böylece bilimsel araştırma merkezlerinin yükseköğretim içindeki yeri,

sadece akademik üretimle sınırlı kalmayacak, aynı zamanda ulusal kalkınma ve bölgesel gelişim politikalarının da ayrılmaz bir parçası haline gelecektir.

2024 yılı itibarıyla TRB2 Bölgesi'nde yer alan dört devlet üniversitesinde toplam 93 araştırma ve uygulama merkezi bulunmaktadır. Üniversitelere göre dağılım şu şekildedir:

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Van YYÜ): 49 araştırma ve uygulama merkezi ile bölgedeki en fazla merkeze sahip üniversitedir. Bu merkezler arasında Afet Yönetimi ve Deprem, Arıcılık, Biyoteknoloji, Çevre Sorunları, Deneysel Tıp, Kadın ve Aile Çalışmaları, Üniversite-Sanayi İşbirliği Geliştirme gibi çeşitli alanlarda faaliyet gösteren merkezler bulunmaktadır.

Bitlis Eren Üniversitesi (BEÜ): 17 araştırma ve uygulama merkezi ile bölgedeki ikinci en fazla merkeze sahip üniversitedir. BEÜ, 2023 yılında Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından turizm alanında "Bölgesel Kalkınma Odaklı İhtisas Üniversitesi" olarak seçilmiştir. Bu unvan, üniversitenin turizm sektörüne yönelik nitelikli insan kaynağı yetiştirmesi ve bölgenin turizm potansiyelini artırması hedeflenmektedir.

Muş Alparslan Üniversitesi: 16 araştırma ve uygulama merkezi bulunmaktadır. Bu merkezler arasında Kariyer Geliştirme, Ortadoğu ve Afrika Araştırmaları, Manda Yetiştiriciliği gibi farklı alanlara odaklanan merkezler yer almaktadır.

Hakkâri Üniversitesi: 11 araştırma ve uygulama merkezi mevcuttur. Bu merkezler arasında Biyolojik Çeşitlilik, Gıda, Tarım, Orman ve Hayvancılık, Kadın ve Aile Çalışmaları, Ortadoğu Çalışmaları gibi çeşitli alanlarda faaliyet gösteren merkezler bulunmaktadır.

TRB2 Bölgesi'ndeki araştırma merkezlerinin büyük bir kısmı sosyal bilimler, fen bilimleri ve sağlık bilimleri alanlarında yoğunlaşmıştır. Ancak, bu merkezlerin çoğunluğunun aktif olarak proje üretimi ve dış fon sağlama konularında sınırlı faaliyet gösterdiği gözlemlenmiştir. Merkezlerin kurumsal web sayfalarının bazıları güncel değildir veya yeterli bilgi içermemektedir. Bu durum, merkezlerin görünürlüğü ve performansı açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir.

3.2. Faaliyet Alanları ve Öncelikli Proje Konuları

TRB2 Bölgesi'nde yer alan devlet üniversiteleri bünyesindeki araştırma merkezleri, temelde üniversitenin akademik birimlerine paralel biçimde yapılandırılmış

ve büyük ölçüde disiplin temelli faaliyet alanlarına yönelmiştir. 2024 yılı verilerine göre bölgede toplam 93 araştırma merkezi bulunmaktadır. Bu merkezler fen bilimlerinden sosyal bilimlere, sağlık bilimlerinden eğitim bilimlerine kadar geniş bir yelpazede konumlandırılmıştır. Ancak bu çeşitliliğe karşın merkezlerin proje üretim düzeyi, fon kaynaklarına erişim kapasitesi ve bölgesel sorunlara yönelik çözüm üretme becerisi arasında ciddi dengesizlikler mevcuttur. Faaliyet alanlarının üniversitelerin kurumsal öncelikleriyle ne ölçüde örtüştüğü, yükseköğretim politikaları ile entegrasyon açısından belirleyici bir göstergedir.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, TRB2 Bölgesi'nde en fazla araştırma merkezine sahip yükseköğretim kurumudur. 49 araştırma merkezi ile hem sayısal hem de tematik açıdan bölgeye öncülük eden üniversite, özellikle tarım ve hayvancılık, çevre bilimleri, biyoteknoloji, sağlık bilimleri ve kadın çalışmaları gibi alanlarda öne çıkmaktadır. Üniversitenin "Arıcılık Geliştirme ve Uygulama Merkezi", Van'ın mevcut potansiyeliyle uyumlu olarak sektörel odaklı projeler geliştirmiş; arı ürünleri kalitesinin artırılması, bal analiz laboratuvarlarının kurulması gibi girişimlerle dikkat çekmiştir. Bununla birlikte, TÜBİTAK veya AB kaynaklı fonlara erişimde sayıca yüksek olsa da çıktı bazında sürdürülebilirlik tartışmalıdır. Faaliyetler, çoğu zaman seminer, çalıştay ve hizmet içi eğitim düzeyinde kalmakta; özgün bilimsel projelere dönüşme kapasitesi sınırlı kalmaktadır.

Bitlis Eren Üniversitesi, 2023 yılında "Turizm Alanında İhtisas Üniversitesi" unvanı alarak, Türkiye'de bölgesel kalkınma odaklı ihtisaslaşma stratejisi kapsamında öne çıkmıştır. Bu gelişme doğrultusunda, üniversitenin araştırma merkezleri turizm ve kültürel miras eksenine yönelmiştir. Özellikle Nemrut Jeoparkı, El Aman Hanı, Ahlat'taki tarihi mezar alanları gibi destinasyonlara ilişkin akademik çalışmalar; "Turizm Araştırmaları Merkezi" aracılığıyla hem projelendirilmiş hem de bölge tanıtımına katkı sağlayacak çıktılara dönüştürülmüştür. Bununla birlikte üniversitenin diğer araştırma merkezleri de (örneğin Arıcılık Uygulama Merkezi) yöresel ürünlerin markalaşması ve bölgesel ekonominin canlandırılması yönünde faaliyetler yürütmektedir. Bu merkezlerde hazırlanan projelerin büyük kısmı kalkınma ajansları ve yerel belediyelerle işbirliği içerisinde yapılandırılmıştır. Bu yönüyle Bitlis Eren Üniversitesi, araştırma merkezlerinin faaliyet alanlarını yükseköğretim politikalarının bölgesel kalkınma hedefleriyle bütünleştiren en belirgin örneklerden biridir.

Muş Alparslan Üniversitesi ise 16 araştırma merkezi ile disiplinlerarası yapılanmaya sahip bir diğer kurumdur. Merkezler arasında özellikle Ortadoğu ve Afrika Araştırmaları Merkezi, Kariyer Geliştirme Uygulama ve Araştırma Merkezi ve Manda Yetiştiriciliği Araştırma Merkezi gibi bölgeyle özgül bağ kuran yapılar dikkat çekmektedir. Özellikle manda sütü üretiminin desteklenmesi amacıyla yürütülen yerel projeler ve geleneksel hayvancılığın sürdürülebilirliğine dair uygulamalı çalışmalar, üniversitenin bölge tarımına katkı sağlama potansiyelini göstermektedir. Ancak yapılan görüşmeler ve faaliyet raporları, bu potansiyelin henüz kurumsal stratejiye yeterince entegre edilemediğini, projelerin daha çok bireysel akademik çabalarla yürütüldüğünü göstermektedir. Bunun temel nedenleri arasında merkezlerin kurumsal özerkliğinin sınırlı olması, teknik destek eksikliği ve proje yazım kapasitesinin gelişmemiş olması yer almaktadır.

Hakkâri Üniversitesi ise 11 araştırma merkezi ile bölgenin en az merkez barındıran üniversitesidir. Ancak üniversitenin biyolojik çeşitlilik, kadın çalışmaları, gıda ve tarım gibi temel alanlara odaklanarak daha seçici ve hedef odaklı bir merkez yapılanması benimsediği görülmektedir. Örneğin “Biyolojik Çeşitlilik Uygulama ve Araştırma Merkezi”, Hakkâri’nin eşsiz ekolojik yapısına yönelik floristik envanter çalışmaları ve doğal koruma alanları üzerine projeler geliştirmiştir. Bu faaliyetlerin akademik yayınlara dönüşmesiyle üniversitenin uluslararası görünürlüğü kısmen artmıştır. Bununla birlikte, merkezlerin büyük kısmı halen altyapı ve insan kaynağı açısından güçlendirilmesi gereken bir düzeydedir. Proje döngüsü yönetimi, akademik danışmanlık sistemleri ve proje ofisleri ile entegrasyon konusunda zayıf noktalar dikkat çekmektedir.

Genel olarak, TRB2 Bölgesi’ndeki üniversitelerde yer alan araştırma merkezlerinin faaliyet alanlarının çoğu, üniversitelerin doğal yapıları ve bölgesel sorunlar ile örtüşmektedir. Ancak yükseköğretim politikalarının öncelikleri olan nitelikli araştırma üretimi, ulusal ve uluslararası fonlara erişim, sosyal etki ve bilginin ticarileştirilmesi gibi boyutlarda performans düzeyi oldukça sınırlıdır. 2024 yılı itibarıyla dört üniversitenin merkezleri toplamda sadece 11 TÜBİTAK projesi yürütmüştür ve Avrupa Birliği destekli proje sayısı yalnızca 3’tür. Bu veriler, araştırma merkezlerinin hâlen büyük oranda yerel ölçekli etkinliklerle sınırlı kaldığını, politika belgelerinde öngörülen "araştırma üniversitesi vizyonuna" ulaşmada zorluklar yaşadığını göstermektedir.

TRB2 Bölgesi'nde faaliyet gösteren araştırma merkezlerinin büyük bölümü tematik olarak doğru konumlandırılmış olsa da, bu merkezlerin projeye dönüştürülme oranı, çıktılarının niteliği ve fon kaynaklarına erişim düzeyi ciddi biçimde güçlendirilmelidir. Ayrıca, merkezlerin yalnızca akademik üretim değil, aynı zamanda bölgesel kalkınma, toplumsal etki ve uluslararası görünürlük açısından yeniden yapılandırılması, bölge üniversitelerinin yükseköğretim politikaları ile daha uyumlu bir hâle gelmesini sağlayacaktır.

3.3. Araştırma Merkezlerinin Stratejik Planlarla Uyum ve Politika Belgelerindeki Yeri

Araştırma merkezlerinin üniversite düzeyindeki yönetsel ve kurumsal yapı içerisinde etkin rol oynayabilmesi, büyük ölçüde stratejik planlama belgelerinde ne ölçüde yer aldığıyla ilişkilidir. Üniversitelerin stratejik planları, yalnızca gelecek hedeflerini değil, aynı zamanda kurumun bilimsel yönelimlerini, öncelikli araştırma alanlarını ve kaynak tahsisini belirleyen temel politika dokümanlarıdır. Bu bağlamda, araştırma merkezlerinin stratejik planlara entegre edilme düzeyi, merkezlerin kurumsal önemini, planlı gelişimini ve hesap verebilirliğini doğrudan etkileyen bir göstergedir (YÖK, 2019).

TRB2 Bölgesi'nde yer alan Bitlis Eren Üniversitesi, Hakkâri Üniversitesi, Muş Alparslan Üniversitesi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nin güncel stratejik planları (2019–2023 dönemi ve kısmen 2024–2028 hazırlık belgeleri) incelendiğinde, araştırma merkezlerine farklı derinliklerde yer verildiği tespit edilmiştir. Bu belgeler, üniversitelerin misyon ve vizyonları ile birlikte, “araştırma ve geliştirme” boyutundaki hedefleri bakımından farklı düzeylerde ayrıntı sunmaktadır. Bu farklılıklar, üniversitelerin araştırma merkezlerine biçtiği stratejik rollerin net biçimde anlaşılmasını mümkün kılmaktadır.

Bitlis Eren Üniversitesi'nin stratejik planı, özellikle 2023 yılında alınan “Turizm İhtisas Üniversitesi” unvanı sonrası, araştırma merkezlerini bölgesel kalkınmaya hizmet edecek yapılar olarak yeniden konumlandırmıştır. Planın “Bilimsel Araştırma ve Toplumsal Katkı” başlığı altında, turizm temalı projelerin artırılması, bölgeyle bütünleşen disiplinlerarası çalışma modelleri ve akademik yaygınlık hedeflenmiştir. Araştırma merkezlerine düşen rol açıkça belirtilmiş; Nemrut Jeoparkı çalışmaları, El Aman Hanı'nın yeniden işlevlendirilmesi ve Ahlat tarihî alanlarının akademik olarak

desteklenmesi gibi faaliyetler doğrudan stratejiye dâhil edilmiştir. Bu, merkezlerin kurumsal stratejiyle bütünleştirilmesine dair iyi bir örnektir.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, sahip olduğu 49 merkezle bölgenin en kapsamlı araştırma yapılanmasına sahiptir. Stratejik planında “Araştırma ve Yayın Kalitesinin Artırılması” başlığı altında araştırma merkezlerinin performansları için sayısal hedefler ve izleme mekanizmaları tanımlanmıştır. Örneğin, yılda belirli sayıda proje başvurusu yapılması, yayınlanan makale sayısının artırılması, patent başvurularının teşvik edilmesi gibi ölçülebilir göstergelere yer verilmiştir. Ayrıca, üniversitenin iç değerlendirme raporlarında her merkezin faaliyet performansına ilişkin veriler izlenmektedir. Bu yapı, araştırma merkezlerinin sadece sembolik değil, aynı zamanda performans odaklı bir yönetim anlayışıyla stratejik planlara dâhil edildiğini göstermektedir.

Muş Alparslan Üniversitesi’nin stratejik planında ise araştırma merkezleri daha çok “bilimsel destek birimleri” olarak genel ifadelerle yer almakta; merkezler arası koordinasyon, performans takibi veya faaliyet odaklı önceliklendirme gibi detaylı yapılar bulunmamaktadır. Özellikle Ar-Ge kapasitesinin artırılması hedefi dile getirilmiş olsa da, bu hedefe ulaşmak için merkezlerin nasıl yapılandırılacağı açık biçimde tanımlanmamıştır. Bazı merkezler, örneğin Manda Yetiştiriciliği Araştırma Merkezi, üniversitenin yerel üretim politikasıyla tematik olarak örtüşse de, bu uyum stratejik belgelerde görünür değildir. Bu durum, uygulama ile plan arasındaki kopukluğu göstermektedir.

Hakkâri Üniversitesi stratejik planında da araştırma merkezleri dolaylı olarak yer almaktadır. “Bölgeye hizmet eden bir üniversite olma” hedefi kapsamında, yerel sorunlara yönelik çözümler üretilmesi ve bu süreçte akademik birimlerin aktif rol üstlenmesi vurgulanmaktadır. Ancak bu hedef, merkezlere spesifik görevler yükleyecek şekilde yapılandırılmamıştır. Örneğin Biyolojik Çeşitlilik Uygulama Merkezi’nin faaliyetleri, planın içinde ayrı bir başlık olarak yer almazken, sadece doğal kaynakların korunmasına katkı sağlanması gibi genel ifadelerle geçirilmiştir. Bu, stratejik hedeflerin akademik yapılarla operasyonel düzeyde bütünleştirilmediğini göstermektedir.

Dört üniversitenin kalite güvence belgeleri ve öz değerlendirme raporları incelendiğinde, araştırma merkezlerinin kurumsal izlenebilirliğinin sınırlı olduğu görülmektedir. Sadece Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi’nde düzenli olarak faaliyet raporu sunan ve iç değerlendirmeye tabi tutulan merkezler vardır. Diğer üniversitelerde ise

merkezlerin yıllık performansına dair izleme raporları eksik veya güncel değildir. Bu eksiklik, kalite güvencesi sisteminde araştırma merkezlerinin kurumsal yapıya tam olarak entegre edilemediğini ve hesap verebilirlik ilkesinin henüz tam anlamıyla uygulanmadığını ortaya koymaktadır.

TRB2 Bölgesi'ndeki üniversitelerde araştırma merkezlerinin stratejik planlara entegrasyonu farklı düzeylerde gerçekleşmektedir. Bitlis Eren Üniversitesi ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi bu alanda daha kurumsal ve politika belgeleriyle uyumlu adımlar atarken, Muş Alparslan ve Hakkâri Üniversitelerinde stratejik planlar daha çok temenniler düzeyinde kalmakta, ölçülebilir hedefler ve operasyonel izleme mekanizmaları eksik kalmaktadır. Bu durum, araştırma merkezlerinin yükseköğretim politikalarıyla ne ölçüde iç içe geçtiğinin üniversite yönetimi ve vizyonu ile doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

3.4. Merkezlerin Yükseköğretim Politikalarının Üç Boyutuna (Araştırma, Uluslararasılaşma, Toplumsal Katkı) Katkısı

Yükseköğretim politikalarının temel yapı taşları olan araştırma, uluslararasılaşma ve toplumsal katkı, üniversitelerin yalnızca bilgi üretimiyle değil, aynı zamanda bilgiyi yayma, dönüştürme ve toplumsal faydaya dönüştürme kapasiteleriyle de ilişkilidir. Bilimsel araştırma merkezleri bu üç ekseninde üniversitelerin kurumsal hedeflerine ulaşmasında aracılık eden yapılardır. Bu bağlamda TRB2 Bölgesi'nde yer alan araştırma merkezlerinin söz konusu üç politika boyutuna ne ölçüde katkı sunduğu, hem kurumsal belgeler hem de saha verileri ışığında kapsamlı bir biçimde değerlendirilmelidir.

3.4.1. Araştırma Boyutu

Araştırma merkezlerinin asli işlevi, üniversitelerin akademik bilgi üretimini sistematik ve disiplinlerarası bir yapıya oturtmaktır. Bu merkezler, öğretim elemanlarının bireysel çabalarının ötesine geçerek, ortak proje kültürü, kurumsal araştırma stratejisi ve nitelikli çıktı üretimini desteklemelidir. TRB2 Bölgesi'ndeki üniversitelerde yapılan analizler, araştırma merkezlerinin bu rolü üstlenmekte kısmen başarılı olduğunu göstermektedir.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde araştırma merkezleri yılda ortalama 30'un üzerinde proje üretmektedir. Ancak bu projelerin önemli bir kısmı yerel düzeyde kalmakta; ulusal ve uluslararası fonlara erişim düzeyleri görece düşüktür. Bitlis Eren Üniversitesi'nin ise özellikle turizm, çevre ve kültürel miras konularında geliştirdiği

araştırmalar dikkat çekmektedir. 2023 yılında hayata geçirilen “Nemrut Jeoparkı Projesi” YÖK, TGA ve TÜBİTAK işbirliğinde desteklenmiş; üniversitenin araştırma temelli marka değeriini artırmıştır.

Muş Alparslan ve Hakkâri üniversitelerinde ise araştırma merkezleri çoğunlukla bireysel akademik çabalarla proje üretmeye çalışmakta, kurumsal araştırma stratejisi oluşturulmamış görünmektedir. TÜBİTAK destekli proje sayısı dört üniversitenin toplamında yalnızca 11 olup, bu sayı Türkiye ortalamasının oldukça altındadır. Ayrıca merkezlerin yayın performansına doğrudan etkisi olan indeksli dergi üretimi de sınırlıdır. Bu durum, araştırma politikaları açısından merkezlerin sistematikleştirilmesi ihtiyacını açıkça göstermektedir.

3.4.2. Uluslararasılaşma Boyutu

Yükseköğretimde uluslararasılaşma, akademik hareketlilik, ortak programlar, yabancı dille eğitim, yayın dili çeşitliliği ve uluslararası fonlara erişim gibi alt boyutlarıyla çok katmanlı bir süreçtir. Araştırma merkezleri bu süreçte, özellikle uluslararası proje ağlarının kurulması, akademik iş birliklerinin artırılması ve yabancı araştırmacıların bölgeye çekilmesi yönünde stratejik bir rol üstlenmelidir.

Ancak TRB2 Bölgesi’ndeki araştırma merkezlerinin bu konuda yeterli kurumsal kapasiteye sahip olmadığı görülmektedir. Yapılan görüşmelerde akademisyenlerin çoğu, Erasmus+ ya da Horizon Europe gibi uluslararası fonlara erişim için yeterli teknik desteğin bulunmadığını, araştırma merkezlerinin yabancı ortak bulma ve başvuru sürecinde yalnız kaldığını belirtmiştir. Nitekim 2024 yılı itibarıyla dört üniversitenin merkezleri toplamda sadece 3 adet uluslararası fonlu proje yürütmektedir.

Buna karşın Bitlis Eren Üniversitesi’nin turizm odaklı ihtisaslaşma süreci, özellikle UNESCO, UNWTO ve Avrupa Jeoparklar Ağı ile kurduğu bağlantılar sayesinde uluslararası görünürlüğü artırma potansiyeli taşımaktadır. Bu merkezler üzerinden yürütülen jeoturizm, kültürel miras ve destinasyon yönetimi temalı çalışmalar, Avrupa düzeyinde tanıtım projeleriyle desteklenmektedir. Bu örnek, araştırma merkezlerinin uluslararasılaşmaya katkı sunabilmesi için tematik uzmanlaşma, stratejik ortaklık ve dış ilişkiler koordinasyonunun ne denli önemli olduğunu göstermektedir.

3.4.3. Toplumsal Katkı Boyutu

Toplumsal katkı, yükseköğretim kurumlarının sadece bilgi üretmekle kalmayıp bu bilgiyi toplumun ihtiyaçlarına yönelik hizmet ve çözümler üretmekte kullanmasıdır. Bu

katkı kimi zaman yerel kalkınma projeleri, kimi zaman sosyal sorumluluk çalışmaları ya da eğitim hizmetleri yoluyla gerçekleşir. Araştırma merkezleri, bu sürecin en önemli organizasyonel unsurlarındandır.

TRB2 Bölgesi özelinde yapılan analizlerde, araştırma merkezlerinin toplumsal katkı üretme konusunda görece daha aktif olduğu söylenebilir. Özellikle Van YYÜ ve Bitlis Eren Üniversitesi merkezleri çeşitli sosyal, kültürel ve çevresel temalı projelere ev sahipliği yapmaktadır. Kadın ve Aile Çalışmaları Merkezleri, toplumsal cinsiyet eşitliği, şiddetle mücadele ve aile yapısının güçlendirilmesi gibi alanlarda çok sayıda seminer, panel ve eğitim düzenlemiştir. Yine Arıcılık, Hayvancılık ve Tarımsal Araştırmalar Merkezleri, yerel üreticilere yönelik eğitimler ve teknik destek sunmaktadır.

Özellikle Bitlis Eren Üniversitesi'nin Arıcılık Araştırma Merkezi tarafından yürütülen “Balılı Bitlis Projesi”, hem kırsal kalkınmaya katkı sunmakta hem de geleneksel üretimin sürdürülebilirliğine destek olmaktadır. Bununla birlikte, toplumsal katkının sistematik biçimde ölçüldüğü ve değerlendirildiği bir yapı henüz oluşturulmamıştır. Merkezlerin çıktıları çoğunlukla faaliyet raporlarında yer almakta, ancak bu katkının toplumsal etki analizi ya da kamu politikalarına entegrasyonu sınırlı kalmaktadır.

Araştırma merkezleri, TRB2 Bölgesi üniversitelerinde yükseköğretim politikalarının üç temel boyutuna katkı sağlama potansiyeline sahip olmakla birlikte, bu potansiyelin kurumsal stratejiye dönüşümü büyük ölçüde üniversite yönetimlerinin vizyonuna, merkezlerin altyapı ve insan kaynağına ve politika belgelerinin işlevselliğine bağlıdır. Araştırma alanında daha kurumsallaşmış bir yapı görülmekte; uluslararasılaşma zayıf, toplumsal katkı ise daha çok etkinlik düzeyinde sınırlı bir çerçevede yürütülmektedir. Bu durum, merkezlerin rolünün yeniden yapılandırılması, performansa dayalı izleme sistemlerinin kurulması ve özellikle uluslararasılaşma kapasitesinin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır.

3.5. Karşılaşılan Kurumsal ve Mali Zorluklar

Araştırma merkezlerinin üniversitelerde etkili ve sürdürülebilir biçimde faaliyet gösterebilmesi, büyük ölçüde kurumsal yapılanmaları, yönetsel özerklikleri, insan kaynağı niteliği ve finansal kaynaklara erişim durumlarıyla ilişkilidir. TRB2 Bölgesi'ndeki devlet üniversitelerinde yapılan incelemeler, araştırma merkezlerinin bir kısmının aktif biçimde çalıştığını gösterse de büyük çoğunluğunun yapısal zorluklar nedeniyle potansiyelini tam anlamıyla ortaya koyamadığını göstermektedir. Bu zorluklar,

sadece bireysel çabalarla giderilemeyecek düzeyde kurumsal nitelik taşımakta; bölge üniversitelerinin akademik gelişimi ve yükseköğretim politikalarıyla entegrasyonunu olumsuz yönde etkilemektedir.

TRB2 Bölgesi'nde yer alan devlet üniversitelerine ait 2024 yılı faaliyet raporları incelendiğinde, araştırma merkezlerinin kurumsal kapasiteleri ve mali kaynaklara erişim düzeyleri arasında ciddi düzeyde farklılıklar olduğu açıkça görülmektedir. Bu farklılıklar, yükseköğretim sisteminde giderek belirginleşen bölgesel eşitsizliklerin somut bir yansıması olarak değerlendirilmektedir. Özellikle araştırma merkezlerinin proje üretim gücü, bütçe yönetimi, teknik donanım düzeyi ve akademik insan kaynağı gibi temel göstergeleri; her bir üniversitenin araştırma iklimini doğrudan şekillendirmektedir.

Hakkâri Üniversitesi özelinde yapılan analizlerde, araştırma merkezlerinin neredeyse tamamının stratejik hedeflerin oldukça altında performans sergilediği dikkat çekmektedir. 2024 faaliyet raporunda yer alan verilere göre, desteklenen toplam proje sayısı yalnızca 5 ile sınırlı kalmış; TÜBİTAK ya da AB fonlarına yönelik hiçbir başvuruya yer verilmemiştir. Faaliyet göstergelerinde %0–%20 arasında gerçekleşme oranları görülmekte; birçok merkez ya tamamen pasif durumda kalmakta ya da sadece temel faaliyetler gerçekleştirmektedir. Araştırma merkezlerinde teknik personel ve idari destek elemanı bulunmamakta, yöneticilik görevleri büyük ölçüde başka akademik yükümlülüklerle birlikte yürütülmektedir. Bunun yanı sıra merkezlerin çoğunda teknik altyapı eksikliği (örneğin laboratuvar cihazı, yazılım, veri işleme araçları vb.) nedeniyle nitelikli bilimsel araştırmalar üretilememekte, ulusal ve uluslararası yayın çıktıları düşük düzeyde kalmaktadır.

Bu yapısal sorunlar sadece kurum içi değil, aynı zamanda bölgesel düzeyde kaynak yetersizliği ve kapasite eksikliğiyle de ilgilidir. Hakkâri gibi coğrafi olarak çevre bölgelerde yer alan üniversitelerin kalkınma odaklı politikaların dışında kalmaları, araştırma merkezlerinin potansiyellerini kullanamamasına yol açmaktadır. Bölgesel kalkınma planlarında bu üniversitelerin araştırma merkezlerine yeterince entegre edilmemesi, merkezi destek politikalarının eşit dağılmaması gibi faktörler, yapısal eşitsizliği derinleştirmektedir.

Buna karşılık, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi TRB2 bölgesinde araştırma kapasitesi açısından en güçlü örneklerden birini oluşturmaktadır. Üniversite bünyesinde yer alan 49 araştırma merkezi, 2024 yılı itibarıyla 313 destekli projeyi hayata geçirmiştir.

Ayrıca yaklaşık 30 milyon TL’lik BAP bütçesi kullanılmış; bu miktar bölgedeki diğer üniversitelerin toplam bütçesinden dahi fazladır. Merkezlerin faaliyet alanları oldukça çeşitlidir ve tarım, hayvancılık, sağlık, çevre, enerji, eğitim ve kadın çalışmaları gibi disiplinlerarası alanlarda proje üretimi yapılmaktadır. Araştırma merkezlerinin performanslarının düzenli olarak izlenmesi, iç değerlendirme raporlarının yayınlanması ve kalite güvencesi süreçlerine dâhil edilmeleri, Van YYÜ’nün araştırma kültürünü sistematik biçimde kurumsallaştırdığını göstermektedir.

Van YYÜ’nün sahip olduğu bu güçlü yapı, büyük ölçüde kurumsal yönetim vizyonu, teknik kapasite, insan kaynağı yeterliliği ve bölgesel ağlarla entegrasyon başarısına dayanmaktadır. Ayrıca üniversitenin yıllardır sürdürdüğü proje destekleme politikaları, merkezlerin sadece etkinlik düzenleyen değil, aynı zamanda bilgi üreten, fon yöneten ve yaygın etki yaratan yapılar hâline gelmesini sağlamıştır.

TRB2 bölgesindeki bu iki üniversite arasında gözlemlenen keskin farklar, Türkiye’de yükseköğretim politikalarının bölgesel eşitsizlikleri gidermek yerine kurumsal merkezileşmeyi güçlendirme riski taşıdığını göstermektedir. Gelişmiş üniversiteler daha fazla kaynak ve görünürlük elde ederken; altyapısı zayıf üniversiteler destek mekanizmalarından sınırlı şekilde faydalanmakta, bu da araştırma merkezlerinin performans farklarını her geçen yıl daha da derinleştirmektedir. Bu durum, üniversiteler arası rekabetin eşit olmayan koşullarda yürütülmesine ve bilimsel üretimde dengesiz bir haritanın oluşmasına neden olmaktadır.

Bu bağlamda, araştırma merkezlerinin etkinliğini artırmak amacıyla yalnızca kurumsal düzeyde değil, aynı zamanda bölgesel ve ulusal politikalar düzeyinde de eşitlikçi bir yaklaşım benimsenmelidir. Özellikle kaynak tahsisi, insan kaynağı planlaması ve teknik destek mekanizmalarının bölge üniversitelerinin kurumsal ihtiyaçlarına göre yeniden yapılandırılması, yükseköğretim sisteminin daha dengeli bir yapıya kavuşmasını sağlayacaktır.

3.5.1. Kurumsal Yapılanma Sorunları

Araştırma merkezlerinin etkili biçimde faaliyet gösterebilmesi için kurumsal yapılanmalarının açık, şeffaf ve işlevsel olması gerekmektedir. Ancak TRB2 Bölgesi üniversitelerinde yer alan birçok merkezde yönetmeliklerin güncel olmadığı, iç yönergelerin uygulanmadığı veya faaliyet alanlarının kurum vizyonu ile bütünleştirilmediği tespit edilmiştir. Örneğin, yapılan görüşmelerde bazı merkez

müdürlerinin aynı anda birden fazla idari görevde bulunduğu, bu nedenle merkez faaliyetlerine yeterli zaman ayıramadıkları belirtilmiştir. Ayrıca, merkezlerin önemli bir kısmında aktif çalışan araştırma görevlisi, uzman ya da teknik personel bulunmamaktadır. Bu durum, araştırma merkezlerinin sürdürülebilir ve sistematik biçimde proje üretmesini ciddi biçimde sınırlamaktadır.

Bazı üniversitelerde ise merkezler, sadece yönetmelik gereği kurulmuş, ancak fiilen herhangi bir faaliyet göstermeyen “pasif merkezler” statüsünde kalmaktadır. Özellikle Hakkâri ve Muş’ta bazı merkezlerin web sitelerinin güncellenmemesi, yayınlanmış faaliyet raporlarının olmaması ve proje çıktılarının raporlanmaması bu durumu açıkça göstermektedir. Bu tür pasif yapılanmalar, üniversitelerin stratejik planlarındaki araştırma-geliştirme hedefleriyle çelişmekte, aynı zamanda dış paydaşlarla güven temelli iş birliklerinin kurulmasını da zorlaştırmaktadır.

3.5.2. İnsan Kaynağı ve Yönetmelik Kapasite Eksiklikleri

Araştırma merkezlerinin başarısı büyük ölçüde sahip oldukları insan kaynağının niteliğiyle doğru orantılıdır. Ancak yapılan alan çalışmaları ve görüşmeler, TRB2 Bölgesi’nde merkezlerin çoğunun tam zamanlı akademik personel yetersizliği yaşadığını göstermektedir. Merkezlerde çalışan akademisyenler, genellikle kendi fakültelerinde ders yükü yüksek olan öğretim üyelerinden oluşmakta; bu da merkezlerin rutin faaliyetleri dışında özgün proje üretmesini engellemektedir. Ayrıca, araştırma merkezlerinde görevli olan yöneticilerin çoğunun proje yazımı, ulusal ve uluslararası fon mekanizmalarına erişim, akademik ağ oluşturma gibi konularda yeterli düzeyde eğitilmediği görülmektedir.

Buna ek olarak, araştırma merkezlerinin kurumsal aidiyet duygusunun zayıf olduğu, merkez çalışanlarının rotasyonla görevlendirildiği ve bu durumun istikrarlı bir organizasyon yapısı oluşturulmasını engellediği vurgulanmaktadır. Personel istikrarsızlığı, yürütülen projelerin yarıda kalmasına veya sürekliliğinin sağlanamamasına neden olmaktadır. Ayrıca yönetsel özerkliğin zayıf olması, merkez müdürlerinin bütçe ve proje geliştirme süreçlerinde inisiyatif alamamasına yol açmaktadır. Bu durum özellikle üniversite yönetiminin araştırma merkezlerine verdiği önemin düşük olduğu izlenimini pekiştirmektedir.

3.5.3. Mali Kaynaklara Erişim ve Fon Kullanımı Sorunları

Araştırma merkezlerinin karşılaştığı en önemli zorluklardan biri de finansal kaynakların sınırlılığıdır. TRB2 Bölgesi'ndeki üniversitelerde merkezlerin büyük çoğunluğu kendi bütçesine sahip değildir. Yıllık olarak üniversite genel bütçesinden sınırlı kaynaklar tahsis edilmekte, bu kaynaklar da çoğu zaman kırtasiye, bakım-onarım veya küçük ölçekli etkinlik harcamaları için kullanılmaktadır. Bu durum, araştırma merkezlerinin dış fonlara yönelmesini zorunlu kılsa da bu alanda da ciddi kapasite eksiklikleri görölmektedir.

2024 yılı itibarıyla dört üniversitenin merkezleri toplamda yalnızca 11 TÜBİTAK projesi yürötmektedir. Avrupa Birliği destekli fonlara erişim sayısı ise 3 ile sınırlı kalmıştır. Bu veriler, araştırma merkezlerinin ulusal ve uluslararası fon mekanizmalarını yeterince etkin kullanamadığını göstermektedir. Görüşmelerde, proje yazım desteği sağlayacak birimler (teknoloji transfer ofisi, proje ofisi vb.) ile araştırma merkezleri arasında yeterli koordinasyon olmadığı, başvuru süreçlerinin çoğunlukla bireysel akademik inisiyatiflere bırakıldığı ifade edilmiştir.

Ayrıca, yerel fon kaynakları olan Kalkınma Ajansları, belediyeler, il özel idareleri gibi kurumlarla iş birliği yapma kapasitesinin düşük olduğu, bu tür kurumlarla yapılan ortaklıklarda uzun vadeli ve sistematik modellerin geliştirilmediği görölmektedir. Fon yönetimi süreçlerinde bürokratik engellerin fazla olması, üniversitelerin satın alma prosedürlerinin yavaş ilerlemesi ve muhasebe denetimlerinin proje dinamiklerine uygun olmaması da sıkça dile getirilen sorunlar arasındadır.

TRB2 Bölgesi'ndeki araştırma merkezlerinin karşı karşıya olduğu kurumsal ve mali zorluklar, yalnızca idari değil, aynı zamanda stratejik yönetim, planlama ve kapasite geliştirme boyutlarında da çözüm gerektiren alanlardır. Bu merkezlerin etkili biçimde işlev görebilmesi için öncelikle yönetsel özerkliklerinin artırılması, yeterli ve nitelikli insan kaynağının sağlanması, sürekli hizmet içi eğitimlerle proje yazımı ve fon bulma becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Ayrıca üniversitelerin üst yönetim düzeyinde bu merkezleri sadece zorunlu yapılar olarak değil, stratejik öneme sahip bilgi üretim merkezleri olarak görmeleri, kurumsal aidiyeti ve performansı olumlu yönde etkileyecektir.

3.6. Üniversite–Sanayi İşbirliği ve Bölgesel Kalkınmaya Katkılar

Bilimsel araştırma merkezleri, yalnızca akademik bilgi üretiminin merkezleri olmakla kalmayıp, aynı zamanda üniversitelerin bölgesel kalkınmaya katkı sunmalarını sağlayan stratejik yapılardır. Bu bağlamda üniversite–sanayi işbirliği, yükseköğretim sistemlerinin toplumsal ve ekonomik değer üretme süreçlerinde anahtar bir mekanizma olarak öne çıkmaktadır. Özellikle gelişmekte olan bölgelerdeki üniversiteler için bu iş birlikleri, hem üniversitenin varlığını toplumsallaştırmak hem de yerel ekonomik aktörlerle sürdürülebilir ilişkiler kurmak açısından kritik öneme sahiptir. TRB2 Bölgesi gibi coğrafi ve sosyoekonomik olarak dezavantajlı konumda bulunan bölgelerde araştırma merkezlerinin üniversite-sanayi işbirliğini kurma kapasitesi, aynı zamanda bölgesel kalkınma politikalarının başarısı açısından da belirleyicidir.

3.6.1. İşbirliği Kapasitesi ve Gerçekleştirilen Uygulamalar

TRB2 Bölgesi'nde yer alan Bitlis Eren Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Hakkâri Üniversitesi ve Muş Alparslan Üniversitesi'nin araştırma merkezleri üzerinden üniversite–sanayi iş birliği kapasitesi değerlendirildiğinde, bu ilişkinin henüz kurumsallaşmamış bir düzeyde olduğu görülmektedir. Görüşme yapılan merkez müdürlerinin çoğu, sanayi kuruluşlarıyla sınırlı düzeyde ilişki kurduklarını ve bu ilişkilerin büyük ölçüde proje bazlı değil, daha çok davet üzerine yapılan etkinlikler ya da kısa süreli teknik danışmanlıklar şeklinde gerçekleştiğini ifade etmiştir. Özellikle Van ve Bitlis gibi görece daha büyük sanayi altyapısına sahip illerde bu ilişkiler kısmen daha ileri düzeyde iken, Hakkâri ve Muş illerinde sanayi yapısının dar olması bu etkileşimi sınırlamaktadır.

Bitlis Eren Üniversitesi'nin “Arıcılık Uygulama ve Araştırma Merkezi” ile Bitlis ve Tatvan'daki bal üreticileri arasında yürütülen “Ballı Bitlis” projesi, üniversite–sanayi işbirliğine örnek olarak verilebilir. Bu kapsamda bal analiz laboratuvarları kurulmuş, ürünlerin coğrafi işaretleme süreçleri başlatılmış ve markalaşma üzerine çalışmalar yürütülmüştür. Proje sonunda yerel üreticiler kaliteyi artırmış, üniversite ise uygulamalı araştırmalarla bölge ekonomisine katkı sağlamıştır. Benzer şekilde Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nin “Tarımsal Araştırmalar Merkezi”, yerel tohum geliştirme çalışmalarıyla çiftçilere teknik danışmanlık sunmuş; sera teknolojisi, toprak verimliliği ve hayvan sağlığı alanlarında hizmet vermiştir.

Ancak bu örnekler sistematik bir yapıdan çok, belirli akademik girişimlerle sınırlı kalmaktadır. Merkezlerin sanayi kuruluşlarıyla çerçeve protokolleri, sürekli işbirliği ağları veya ortak araştırma birimleri oluşturamadığı; üniversitelerde teknoloji transfer ofislerinin ya çok sınırlı çalıştığı ya da araştırma merkezleriyle koordineli çalışmadığı tespit edilmiştir. Bu durum, işbirliğini projeden kurumsal yapıya dönüştürme sürecinde en büyük engellerden biri olarak değerlendirilmektedir.

3.6.2. Bölgesel Kalkınma Stratejilerine Uyum ve Katkı

Yükseköğretim kurumlarının bölgesel kalkınmaya katkısı, yalnızca eğitim-öğretim faaliyetleriyle değil, aynı zamanda uygulamalı araştırmalar, yerel ekonomik aktörlerle etkileşim, sosyal girişimcilik faaliyetleri ve bilgi transferi ile sağlanmaktadır. TRB2 Bölgesi, özellikle ekonomik gelişmişlik endekslerinde Türkiye ortalamasının altında yer alan, tarım, hayvancılık ve turizm gibi sektörlerin öne çıktığı bir coğrafi yapıya sahiptir. Bu yapının ihtiyaç duyduğu kalkınma modeli; bölgesel potansiyelin bilimsel temellere dayalı olarak değerlendirilmesini ve üniversitelerin rehberlik rolü üstlenmesini gerekli kılmaktadır.

Bu bağlamda Bitlis Eren Üniversitesi'nin turizm alanında ihtisas üniversitesi seçilmesi, önemli bir kırılma noktasıdır. Üniversite, “Nemrut Jeoparkı Projesi” ve “El Aman Hanı Yeniden İşlevlendirme Programı” gibi girişimlerle hem yerel yönetimlerle hem de özel sektör aktörleriyle işbirliği içerisinde çalışmaktadır. Bu projeler sadece akademik faaliyet üretmekle kalmayıp, doğrudan turizm altyapısının gelişmesine, istihdam yaratılmasına ve yerel kalkınma hedeflerine katkı sunmaktadır. Yine Muş Alparslan Üniversitesi'nin “Manda Yetiştiriciliği Merkezi” aracılığıyla bölgedeki geleneksel hayvancılığı modernize etme çabaları, kırsal kalkınmaya destek olacak biçimde planlanmıştır.

Ancak, bu kalkınma katkısının henüz istikrarlı, ölçülebilir ve stratejik bir yapıya dönüşmediği görülmektedir. Kalkınma Ajansları ile üniversiteler arasında yapılan iş birliklerinin çoğu proje bazlı ve dönemsel olup, uzun vadeli sürdürülebilir etki yaratacak nitelikte değildir. Ayrıca, araştırma merkezlerinin çıktılarının bölge planlama belgelerine yansıma oranı düşüktür. Ne DOKAP ne de DAP Eylem Planlarında TRB2 bölgesi üniversitelerinin araştırma merkezlerinden sistematik biçimde yararlandığına dair bir iz bulunmamaktadır. Bu durum, araştırma merkezlerinin potansiyelinin bölgesel kalkınma politikalarına entegrasyonunun henüz sağlanamadığını göstermektedir.

3.6.3. Güçlendirme Gereksinimleri ve Öneriler

Üniversite–sanayi işbirliğinin ve bölgesel kalkınmaya katkı düzeyinin artırılması için araştırma merkezlerinin yapısal olarak güçlendirilmesi gerekmektedir. Öncelikle sanayi kuruluşları ile araştırma merkezleri arasında aracı rolü üstlenecek teknoloji transfer ofisleri (TTO) ile merkezler arasında organik bağ kurulmalı; bu birimler yalnızca üniversite-sanayi buluşmalarında değil, ortak proje tasarımı ve çıktıların ticarileştirilmesinde aktif görev almalıdır. Ayrıca üniversitelerin stratejik planlarında, araştırma merkezlerine bölgeye yönelik çözüm üretme, yerel aktörlerle işbirliği yapma ve bölgesel veri üretme gibi işlevler yüklenmelidir.

Yerel üreticilere, sanayi temsilcilerine ve kamu kurumlarına yönelik eğitim programları, danışmanlık hizmetleri, saha çalışmaları ve teknik destek faaliyetlerinin merkezler üzerinden yürütülmesi hem akademik üretimi artıracak hem de üniversitenin bölgedeki konumunu güçlendirecektir. Bu tür ilişkilerin kurumsallaşması, bölgenin ihtiyaçlarına duyarlı üniversitelerin gelişmesine de katkı sunacaktır. Ayrıca araştırma merkezlerinin faaliyet raporlarında yerel katkı düzeyinin ölçülmesi, etki analizi yapılması ve bu raporların bölgesel yönetim birimleriyle paylaşılması önerilmektedir.

3.7. Ulusal ve Uluslararası Görünürlük ve İşbirliği Düzeyi

Araştırma merkezlerinin üniversitelerde etkinliklerini artırabilmeleri, yalnızca kurum içi yapılanmaları ve yerel faaliyetleriyle sınırlı değildir. Bu merkezlerin, ulusal ve uluslararası bilimsel platformlarda yer alabilmesi, ortak projelere katılabilmesi ve bilimsel ağlara dâhil olabilmesi, hem üniversitenin hem de bölgenin akademik profilini yükselten önemli bir faktördür. Yükseköğretim politikaları açısından bu durum, bilgi üretiminin paylaşılması, yaygınlaştırılması ve uluslararasılaştırılması ile doğrudan ilişkilidir (Altbach & Knight, 2007). TRB2 Bölgesi'nde faaliyet gösteren araştırma merkezlerinin görünürlük düzeyi ve işbirliği ağlarının durumu, bu bağlamda stratejik değerlendirmeyi gerektirmektedir.

Yükseköğretim kurumlarının ulusal ve uluslararası bilimsel alandaki görünürlüğü, bilgi üretiminin sürdürülebilirliği ve stratejik ortaklıkların kurulabilirliği açısından kritik öneme sahiptir. Üniversitelerin bünyesindeki araştırma merkezleri ise bu görünürlüğü doğrudan etkileyen yapılar arasında yer alır. TRB2 Bölgesi'nde yer alan üniversitelerin araştırma merkezlerine dair 2024 yılı faaliyet raporları, bu yapıların dış dünyaya açılma,

bilimsel ağırlara katılım ve kurumsal itibar üretme kapasiteleri bakımından çarpıcı farklılıklar gösterdiğini ortaya koymaktadır.

Bitlis Eren Üniversitesi (BEU), özellikle son yıllarda artan şekilde patent, faydalı model ve ticarileştirme konularına ağırlık vermesiyle dikkat çekmektedir. 2024 faaliyet raporuna göre, üniversitenin yürüttüğü araştırmalar sonucunda %600 oranında artış gösteren patent başvuruları ve ticarileştirilen ürün sayısındaki yükseliş, araştırma merkezlerinin yerel bilgi üretimini ekonomik çıktıya dönüştürme kapasitesini göstermektedir.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi (Van YYÜ), ulusal düzeyde en yüksek sayıda akademik yayın üreten üniversitelerden biri olarak öne çıkmaktadır. 2024 yılı verilerine göre 1400’ün üzerinde uluslararası yayın üretilmiş, bu yayınların büyük bölümü araştırma merkezlerinin işbirliğiyle gerçekleştirilmiştir. Ancak uluslararası araştırma fonlarına başvuru düzeyi düşüktür.

Muş Alparslan Üniversitesi, 2024 yılı faaliyet raporlarına göre özellikle yayın üretiminde dikkat çekici bir başarı göstermiştir. Üniversite bünyesinde üretilen 1308 uluslararası yayın, bölgedeki diğer üniversitelerle kıyaslandığında oldukça yüksek bir niceliksel üretime işaret etmektedir. Bu durum, araştırma merkezleri ile öğretim elemanları arasında güçlü bir akademik yayın kültürünün varlığına işaret etmektedir. Ancak bu yayın üretimi, daha çok bireysel çabalarla gerçekleşmekte; kurumsal düzeyde işbirliği veya stratejik dış paydaşlarla bütünleşmiş projelere dönüşüm oranı düşüktür.

Hakkâri Üniversitesi, görünürlük düzeyi açısından bölgenin en düşük performansa sahip üniversitesidir. 2024 faaliyet raporunda üniversitenin uluslararası veya ulusal düzeyde herhangi bir proje başvurusu, ödül, patent ya da bilimsel teşvik aldığına dair veri bulunmamaktadır. Akademik yayın sayısı oldukça sınırlıdır.

TRB2 bölgesindeki üniversitelerin araştırma merkezlerinin ulusal ve uluslararası görünürlük düzeylerini ölçmek için basit ve uygulanabilir bir “Görünürlük Düzeyi İndeksi” önerilmektedir.

Çizelge 3.3. TRB2 Bölgesi Üniversitelerinin Görünürlük Düzeyi İndeksi

Bileşen	Önerilen Ağırlık (%)
Uluslararası yayın sayısı	30%
Uluslararası proje/fon başvuru sayısı	25%
Patent/ticarileşen ürün sayısı	20%
Ulusal ödül veya teşvik sayısı	15%

Uluslararası işbirlikli yayın oranı	10%
-------------------------------------	-----

Kaynak: (Van Yüzüncüyıl Üniversitesi, 2025; Bitlis Eren Üniversitesi, 2025; Muş Alparslan Üniversitesi, 2025; Hakkari Üniversitesi, 2025).

Görünürlük Düzeyi İndeksi, araştırma merkezlerinin ve üniversitelerin bilimsel görünürlüğünü ölçmeye yönelik bütüncül bir değerlendirme sistemidir. Bu indeks, farklı boyutları bir araya getirerek kurumsal etkiyi sayısal olarak analiz edebilme olanağı sunar. TRB2 Bölgesi gibi araştırma altyapısının gelişmişlik düzeyinin heterojen olduğu bölgelerde bu tür ölçütlerin kullanımı, yalnızca niceliksel değil, aynı zamanda stratejik yönetim açısından da değer taşır. Çizelge 3.3’de yer alan bileşenler, üniversitelerin hem akademik üretim kapasitesini hem de uluslararası etkileşim yetkinliğini yansıtmaktadır.

Bu bileşen, kurumun bilimsel yayın üretiminde uluslararası standartlara uyumunu yansıtan en temel göstergedir. TRB2 Bölgesi üniversiteleri arasında özellikle Van YYÜ ve Muş Alparslan Üniversitesi bu alanda yüksek performans göstermektedir. Uluslararası yayınlar, kurumun bilimsel saygınlığını artırmakla kalmaz, aynı zamanda akademik etki alanını da genişletir. Ağırlığın %30 olarak belirlenmesi, yayın üretiminin hâlen en temel görünürlük unsuru olduğunu ortaya koyar.

Kurumsal görünürlüğü güçlendiren en kritik faktörlerden biri de uluslararası fonlara erişimdir. Araştırma merkezlerinin Avrupa Birliği programları (Horizon Europe), COST, Erasmus+ gibi yapılarla ilişki kurabilmesi, hem finansal destek sağlama hem de uluslararası ağlara dahil olma açısından önemlidir. Bu bileşenin yüksek ağırlıkla (%25) temsil edilmesi, akademik üretimin sadece yayınlara sınırlı kalmaması gerektiği anlayışıyla örtüşmektedir. TRB2 özelinde bu alandaki en büyük eksiklik Hakkâri ve Muş üniversitelerinde gözlemlenmektedir.

Üniversitelerin bilimsel araştırmalarını ticarî ürüne dönüştürebilme kapasiteleri, bilgi ekonomisi ve yenilikçilik bağlamında büyük önem taşımaktadır. Bu göstergenin %20 oranında katkı sağlaması, kurumsal Ar-Ge'nin yalnızca akademik çevreye değil, reel sektöre de hizmet edebilirliğini ölçmeyi amaçlamaktadır. Bitlis Eren Üniversitesi'nin bu alandaki yüksek performansı (600% artış) dikkat çekicidir ve ihtisaslaşma politikasının görünürlüğe katkısını ortaya koymaktadır.

Bu bileşen, araştırma merkezlerinin ulusal düzeyde takdir görme kapasitesini ölçmektedir. TÜBİTAK, YÖK, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı gibi kurumlar tarafından verilen ödül ve teşvikler, akademik etki düzeyinin önemli bir göstergesidir. Bu alan,

genellikle bireysel başarılar üzerinden şekillense de üniversitenin genel araştırma kültürüne dair güçlü sinyaller üretir. TRB2 bölgesindeki üniversitelerde bu göstergede belirgin bir eksiklik göze çarpmaktadır.

Uluslararası ortaklarla birlikte yayımlanan bilimsel çalışmalar, hem bilimsel hem de politik tanınırlık açısından üniversitenin görünürlüğünü artırır. Bu oran düşük tutulsa da (%10), stratejik önemi büyüktür. Çünkü bu tür yayınlar, kurumlar arası güven ilişkisi ve bilimsel iş birliği potansiyelinin açık bir göstergesidir. Van YYÜ bu alanda görece daha iyi durumda olsa da diğer üniversitelerin bu noktada daha sistematik işbirlikleri kurmaları gerekmektedir.

Çizelge 3.1’de sunulan bu indeks yapısı, sadece kurumsal performansın değil, aynı zamanda stratejik yönetim, dışa açıklık, ticarileştirme ve bilim diplomasisi gibi kavramların da ölçümünü mümkün kılmaktadır. Bu bileşenlerin her biri, görünürlük olgusunun çok boyutlu yapısını temsil etmekte ve üniversitelerin kendilerine ait özgün gelişim alanlarını belirlemelerine yardımcı olmaktadır. TRB2 bölgesinde bu indekse dayalı yapılan izlemeler, bölgeye özgü destek politikalarının oluşturulmasına da katkı sunacaktır.

3.7.1. Ulusal Görünürlük ve İşbirlikleri

Ulusal düzeyde araştırma merkezlerinin görünürlüğü; proje işbirlikleri, yayın ortaklıkları, ortak sempozyumlar ve ulusal araştırma ağlarına katılım düzeyi ile ölçülmektedir. TRB2 Bölgesi’ndeki üniversitelerde bu bağlamda sınırlı sayıda başarı örneği olmakla birlikte genel eğilim, araştırma merkezlerinin içe dönük, yerel odaklı ve kurumsal izolasyon içinde faaliyet gösterdiğini ortaya koymaktadır. Türkiye genelindeki araştırma üniversiteleri ile ortak proje geliştirme oranı oldukça düşüktür. TÜBİTAK destekli araştırmalarda işbirlikçi projelerin büyük kısmı aynı kurum içindeki akademisyenler arasında yürütülmekte, merkezlerarası koordinasyon ve birlikte çalışma kültürü yeterince gelişmemiş görünmektedir.

Örneğin, Bitlis Eren Üniversitesi’nin 2023 yılında YÖK tarafından ilan edilen “Turizm İhtisas Üniversitesi” unvanı kapsamında yürüttüğü projeler, ağırlıklı olarak yerel kurumlarla (belediyeler, kültür müdürlükleri, il özel idareleri) sınırlı kalmıştır. Buna karşın Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Tarımsal Araştırmalar ve Çevre Sorunları Merkezleri aracılığıyla bazı kamu kurumları (TAGEM, TİGEM gibi) ile ortak saha çalışmaları yürütmüş; TÜBİTAK 1001 projeleri kapsamında belirli düzeyde ulusal

görünürlük sağlamıştır. Ancak bu projeler sürdürülebilirlik ve yaygınlaştırma açısından sınırlı kalmış; merkezlerin ulusal strateji belgelerinde ya da araştırma veri tabanlarında görünürlük düzeyini artıracak kalıcı çıktılar üretilmemiştir.

Ayrıca, merkezlerin kurumsal web siteleri, faaliyet raporları ve kamuya açık arşivleri genellikle güncel değildir. Bu durum, bilimsel çıktılar kadar kurumsal tanıtım ve ağ kurma kapasitesinin de sınırlı olduğunu göstermektedir. Ulusal kongrelere, disiplinler arası çalıştaylara ya da kamu–üniversite platformlarına düzenli katılım sağlayan merkez sayısı oldukça azdır. Bu eksiklikler, merkezlerin yalnızca bilgi üretmekle kalmayıp aynı zamanda kendilerini görünür kılma ve stratejik ortaklık kurma konusunda eksik kaldıklarını ortaya koymaktadır.

3.7.2. Uluslararası Görünürlük ve Akademik Ağlara Katılım

Uluslararası düzeyde bilimsel görünürlük, akademik işbirliği ağları, Avrupa Birliği projelerine katılım, ortak yayın üretimi ve uluslararası organizasyonlarda aktif temsil gibi unsurlarla ölçülmektedir. TRB2 Bölgesi’ndeki araştırma merkezleri için bu göstergeler oldukça sınırlı düzeydedir. Araştırma verilerine göre 2024 yılı itibarıyla bölgede faaliyet gösteren merkezlerin yalnızca üçü uluslararası bir ağın parçasıdır. Bunlardan biri Bitlis Eren Üniversitesi’nin “Turizm Araştırmaları Merkezi”dir. Bu merkez, Avrupa Jeoparklar Ağı’na başvuruda bulunarak Nemrut Jeoparkı’nı uluslararası düzeye taşımayı hedeflemiş, UNWTO (Dünya Turizm Örgütü) ile sınırlı düzeyde yazışmalar ve işbirliği geliştirme girişimlerinde bulunmuştur.

Ancak bunun dışında, bölgedeki diğer merkezlerin Erasmus+ ya da Horizon Europe gibi büyük ölçekli araştırma programlarına başvuru düzeyleri son derece düşüktür. Yürütülen uluslararası projeler, çoğunlukla Türk akademisyenlerin bireysel ilişkileri veya daha önceki yurt dışı deneyimlerine dayalı olarak sınırlı tematik odaklıdır. Akademik yayınlar incelendiğinde, araştırma merkezlerine ait uluslararası indeksli dergilerde yer alan yayın sayısı çok düşüktür ve büyük kısmı proje sonucu değil bireysel çabalarla üretilmiş çalışmalardır.

Uluslararası ağlara katılımı güçleştiren başlıca etkenlerden biri, yabancı dil yeterliliği ve proje yazım bilgisi eksikliğidir. Bu durum özellikle araştırma merkezlerinin yöneticilerinde sıkça dile getirilen bir sorundur. Görüşmelerde birçok merkez müdürü, fon bulmak için gerekli teknik bilgiye ve destek birimlerine ulaşmakta zorlandıklarını belirtmiştir. Ayrıca, merkezlerde görev alan teknik personelin olmaması, başvuruların

hazırlık aşamasında zaman kaybı ve kalite düşüklüğüne neden olmaktadır. Bu durum uluslararası görünürlüğün kurumsallaşamamasına yol açmaktadır.

3.7.3. Görünürlüğü Artırma Potansiyeli ve Gereksinimler

Araştırma merkezlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde görünürlüğünü artırmak, sadece proje üretimiyle değil, aynı zamanda kurumsal stratejiyle, dış paydaşlarla etkileşim kapasitesiyle ve akademik dijitalleşmeyle doğrudan ilişkilidir. Bu bağlamda merkezlerin öncelikle kendi kurumsal tanıtımlarını ve dijital varlıklarını güçlendirmeleri, faaliyet raporlarını düzenli yayınlamaları ve akademik veri tabanlarında izlenebilir hâle gelmeleri gerekmektedir. Ayrıca, ortak araştırma ağlarına üyelik süreçlerinin başlatılması, paydaş üniversitelerle konsorsiyum kurulması ve merkezi yönetimin bu süreçlere doğrudan destek vermesi stratejik bir zorunluluktur.

TÜBİTAK'ın COST, ERA-NET gibi uluslararası programlara katılım için verdiği destekler araştırma merkezleri tarafından daha etkin kullanılmalı; üniversitelerin proje destek ofisleriyle araştırma merkezleri arasındaki etkileşim güçlendirilmelidir. Ayrıca araştırma merkezlerinin özellikle bölgesel sorunlara küresel çözümler üreten yapılar hâline gelmesi, onların hem akademik hem de toplumsal düzeyde görünürlüğünü artıracaktır.

3.8. TRB2 Bölgesi'ndeki Üniversitelerin Politika Önerileri

Bu bölümde, TRB2 Bölgesi'nde yer alan devlet üniversiteleri olan Bitlis Eren Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Muş Alparslan Üniversitesi ve Hakkâri Üniversitesi'nin 2024 yılı faaliyet raporları doğrultusunda geliştirilen özelleştirilmiş politika önerilerine yer verilmektedir. Her üniversite için araştırma merkezlerinin mevcut durumu, güçlü ve zayıf yönleri dikkate alınarak, kurumsal kapasiteyi artırmaya yönelik stratejik öneriler sunulmuştur.

3.8.1. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi

➤ Durum Özeti:

Araştırma merkezi sayısı ve proje hacmi açısından TRB2'nin lider üniversitesidir. Ancak ticarileşme ve çıktının yaygınlaştırılması sınırlıdır.

➤ Politika Önerileri:

Merkezi İzleme ve Performans Değerlendirme Sistemi: 49 merkezin yıllık performansı için şeffaf puanlama sistemi kurulmalı ve raporlanabilir çıktılara dayalı teşvik modeli uygulanmalıdır.

Tarımsal ve Biyoteknolojik Odaklı Konsorsiyumlar: TAGEM, Ziraat Odaları ve özel tarım firmalarıyla ortak platform oluşturularak dış fonlara erişim artırılmalıdır.

Yüksek Katma Değerli Yayın Teşvikleri: Merkezler üzerinden yayımlanan uluslararası makalelere ek yayın teşviki sağlanmalı, “yayın+etki” odaklı sistem önerilmelidir.

Bölge Kalkınma Ajansı ile Gömülü İşbirliği: DAKA ile merkezi düzeyde her yıl en az bir ortak araştırma temalı çağrı açılması önerilmektedir.

3.8.2. Muş Alparslan Üniversitesi

➤ Durum Özeti:

Uluslararası yayın üretimi güçlü olmasına rağmen dış fonlara erişim ve stratejik plan uyumu düşüktür. Araştırma merkezleri bireysel çabalarla yürümektedir.

➤ Politika Önerileri:

Araştırma Koordinasyon Kurulu Kurulması: Fakülte temsilcilerinden oluşan, merkezleri ortaklaştıran, içerik-zaman-fon uyumu sağlayan bir kurul oluşturulmalıdır.

Proje Yazım ve Fon Yönetimi Eğitimleri: Akademisyenler ve merkez yöneticileri için yılda iki kez proje yazımı, bütçelendirme ve fon arama teknikleri üzerine seminerler düzenlenmelidir.

Hayvancılık ve Tarımda Alan Bazlı Odaklanma: Manda yetiştiriciliği, organik tarım ve yerli tohum alanlarında Tarım İl Müdürlüğü ile birlikte yürütülecek saha araştırmaları teşvik edilmelidir.

İç Denetim ve Performans Takibi: Her merkeze yıllık hedef ve bütçe takibi konmalı, kurumsal denetim mekanizmaları kurulmalıdır.

3.8.3. Bitlis Eren Üniversitesi

➤ Durum Özeti:

2023 itibarıyla turizm alanında ihtisas üniversitesi ilan edilmiştir. Ticarileşme kapasitesi yüksek, proje sayısı ve stratejik hedef gerçekleştirme oranı da güçlüdür. Ancak bütçe sınırlı ve uluslararası görünürlük zayıftır.

➤ **Politika Önerileri:**

Tematik Araştırma Kümelenmesi: Turizm, kültürel miras ve tarım üzerine merkezler arasında işbirliğini kurumsallaştıracak "İhtisas Araştırma Platformu" kurulmalıdır.

TTO Entegrasyonu ve Danışman Havuzu: Ticarileşmeye açık projelerin patentlenmesi ve girişime dönüştürülmesi için Teknoloji Transfer Ofisi (TTO) koordinasyonunda merkezlerle ortak proje birimi kurulmalıdır.

Uluslararası Proje Teşvik Mekanizması: Horizon Europe, UNWTO gibi uluslararası fonlara erişimi artırmak için araştırmacı eğitimleri ve mentorluk programları başlatılmalıdır.

Yerel Kalkınma Kurulları ile Protokoller: Bitlis İl Kültür Müdürlüğü, turizm kooperatifleri ve belediyelerle araştırma merkezleri arasında ortak veri üretimi protokolleri yapılmalıdır.

3.8.4. Hakkâri Üniversitesi

➤ **Durum Özeti:**

Tüm göstergelerde ciddi düşüklük söz konusudur. Altyapı, insan kaynağı, strateji uygulama gücü ve dış fonlara erişim çok zayıftır.

➤ **Politika Önerileri:**

Yeniden Yapılandırma ve Merkez Birleştirme: Pasif durumdaki merkezler kapatılmalı, mevcut kaynaklar aktif ve potansiyel taşıyan merkezlerde yoğunlaştırılmalıdır.

Kurumsal Danışmanlık Mekanizması: Dış paydaşlardan (ör. TÜBİTAK bölge temsilcileri, üniversiteler arası işbirliği protokolleri) danışman akademisyen görevlendirilmelidir.

Araştırma Altyapısı Geliştirme Programı: Kalkınma Ajansı ve DAP destekleri ile cihaz, yazılım, veri tabanı ve laboratuvar yatırımları için ortak teklif paketleri hazırlanmalıdır.

Yerel Paydaş Katılımı ile Saha Tabanlı Projeler: Biyolojik çeşitlilik, göç, sınır güvenliği gibi alanlarda Hakkâri Valiliği ve yerel STK'larla kısa vadeli, etkili araştırmalar yürütülmelidir.

3.9. TRB2 Bölgesinde Bilimsel Araştırma Merkezleri İçin Stratejik Dönüşümün Gerekliliği

TRB2 Bölgesi'ndeki üniversitelerin 2024 yılı faaliyet raporları esas alınarak geliştirilen politika önerileri, yalnızca kurumsal düzeyde iyileştirmelerle sınırlı kalmayıp aynı zamanda bölgesel yükseköğretim eşitsizliklerine karşı sistematik bir müdahale ihtiyacını da ortaya koymaktadır. Bölge üniversiteleri arasında araştırma merkezlerinin yapısal gücü, proje üretim kapasitesi, ticarileşme düzeyi ve dış fonlara erişim gibi göstergeler bakımından belirgin bir asimetri bulunmaktadır.

Örneğin Bitlis Eren Üniversitesi, ihtisas üniversitesi statüsüyle bölgesel kalkınma temelli araştırmalarda örnek model olabilecek bir potansiyele sahipken; Hakkâri Üniversitesi neredeyse tüm göstergelerde alarm veren düzeyde düşük performans sergilemektedir. Bu uçurum, yalnızca fizikî altyapı ve akademik kadro eksikliği ile açıklanamaz; aynı zamanda bölgeye yönelik yatırım stratejilerinin, teşvik mekanizmalarının ve yönetsel desteklerin yeterince farklılaştırılmamasından da kaynaklanmaktadır.

Benzer şekilde, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi araştırma merkezi sayısı ve proje hacmiyle TRB2 bölgesinin lokomotif görünümündeyken, ticarileşme oranı ve uluslararası ağlara entegrasyon konularında sistematik sınırlılıklar yaşamaktadır. Öte yandan, Muş Alparslan Üniversitesi, güçlü yayın performansına rağmen dış fonlardan yararlanma ve uygulamalı araştırmaları toplumsal etkiyle buluşturma açısından ciddi destek gerektirmektedir.

Bu durum, TRB2 Bölgesi'nde araştırma merkezlerinin “niceliksel çeşitlilikten nitelikli derinliğe” evrilmesini zorunlu kılmaktadır. Stratejik bir dönüşüm için önerilen başlıca önermeler şunlardır:

- Üniversiteler arası ortak araştırma konsorsiyumları oluşturulmalı ve bölgesel ölçekli sorunlara kolektif çözümler sunulmalıdır. Bu yapı, araştırma merkezlerinin içe kapanık işleyişinden kurtulmalarını sağlayacaktır.
- Kalkınma Ajansları, TÜBİTAK ve DAP gibi kurumlarla ortak strateji belgesi hazırlanmalı ve bölgesel teşvik haritaları oluşturulmalıdır.
- Araştırma merkezlerinin sadece akademik değil, aynı zamanda ekonomik, sosyal ve kültürel çıktı odaklı performansları düzenli olarak ölçülmelidir.

- Bireysel çabalardan bağımsız olarak merkezlerin yönetsel kapasitesi artırılmalı, proje destek ofisleriyle entegre çalışan yapılar kurulmalıdır.
- En önemlisi, yükseköğretim politikaları bölgesel farklılıkları veri temelli göz önünde bulundurmalı, kaynak dağılımı, teşvik ve kalite güvencesi bu bağlamda yeniden düzenlenmelidir.

TRB2 Bölgesi'ndeki üniversitelerin araştırma merkezleri aracılığıyla daha etkin, görünür ve sürdürülebilir bir araştırma ekosistemi oluşturabilmeleri için önerilen politika çerçevesi, yalnızca mikro ölçekte değil, aynı zamanda makro düzeyde politika tasarımı açısından da örnek teşkil etmektedir. Bu stratejik yönelimlerin, yalnızca bölgeye değil, Türkiye'deki tüm gelişmekte olan üniversitelere yönelik referans niteliği taşıyacak bütüncül bir yaklaşım sunduğu düşünülmektedir.

SONUÇ

Bu tez kapsamında TRB2 bölgesindeki üniversiteler, yalnızca nicel veriler ışığında değil, aynı zamanda kurumsal belgeler ve yönetsel çerçeveler bütüncül bir yaklaşımla incelenmiştir. Çalışma sürecinde üniversitelerin ilgili yönetmelikleri, BAP yönergeleri, yıllık faaliyet raporları, stratejik planları, kurum iç değerlendirme raporları ile misyon ve vizyon beyanları ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Böylelikle üniversitelerin bilimsel araştırma politikaları, kurumsal öncelikleri ve bölgesel kalkınmaya yönelik stratejik yaklaşımları çok boyutlu bir şekilde ortaya konmuştur. Bu yöntem, yalnızca sayısal çıktılara odaklanmakla kalmamış, aynı zamanda üniversitelerin kendi iç dinamikleri ve politika belgeleri üzerinden yükseköğretimde BAP Koordinatörlüklerinin işlevsel konumunu anlamayı mümkün kılmıştır.

TRB2 Bölgesi'nde bulunan üniversitelerin özelleştirme ve ticarileşme süreçleri, genel olarak Türkiye'deki eğilimlerle paralellik göstermektedir. Ancak, bölgeye özgü ekonomik ve sosyal dinamikler, bu süreçleri farklı şekillerde etkileyebilir. Üniversitelerin özelleştirme ve ticarileşme süreçlerinin dikkatlice izlenmesi ve değerlendirilmesi, bu kurumların asli görevlerini sürdürebilmesi ve toplumsal ihtiyaçlara daha etkin bir şekilde cevap verebilmesi açısından önemlidir.

TRB2 Bölgesi'ndeki üniversitelerde rekabet ve performans değerlendirmesi süreçleri, hem kurumların hem de bölgenin genel eğitim kalitesini etkileyen önemli faktörlerdir. Rekabet, üniversiteleri daha etkin ve yenilikçi olmaya teşvik ederken, performans değerlendirmesi ise kurumların güçlü ve zayıf yönlerini belirlemelerine ve iyileştirmeler yapmalarına yardımcı olur. Ancak, bu süreçlerin objektif, adil ve dengeli bir şekilde uygulanması önemlidir. Bu nedenle, üniversitelerin rekabet ortamında daha iyi bir konuma gelmeleri için destekleyici politikaların geliştirilmesi ve uygulanması gerekmektedir.

TRB2 Bölgesi'ndeki üniversitelerin erişim ve eşitlik konularıyla başa çıkması, hem kurumların hem de toplumun genel kalkınması açısından önemlidir. Eğitimde erişim

ve eşitlik sağlanması, toplumsal kalkınmanın temel unsurlarından biridir ve herkesin eğitim hakkına eşit bir şekilde sahip olması gerekmektedir. Bu nedenle, TRB2 Bölgesi'ndeki üniversitelerin bu konulara daha fazla önem vermesi ve çeşitli politikalar uygulaması gerekmektedir.

TRB2 Bölgesi'ndeki üniversitelerin toplumsal katkı ve misyonu, bölgenin kalkınması ve insanların yaşam kalitesinin artırılması açısından büyük önem taşımaktadır. Bu üniversitelerin eğitim, araştırma ve toplumsal hizmet faaliyetleri aracılığıyla, bölgenin ekonomik, sosyal ve kültürel potansiyelini harekete geçirmeleri ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunmaları beklenmektedir. Bu nedenle, hem üniversitelerin hem de yerel paydaşların işbirliği içinde çalışarak, bölgenin kalkınması için etkili stratejiler geliştirmeleri ve uygulamaları gerekmektedir.

Bu tez kapsamında TRB2 bölgesindeki üniversiteler, yalnızca nicel veriler ışığında değil, aynı zamanda kurumsal belgeler ve yönetsel çerçeveler bütüncül bir yaklaşımla incelenmiştir. Çalışma sürecinde üniversitelerin ilgili yönetmelikleri, BAP yönergeleri, yıllık faaliyet raporları, stratejik planları, kurum iç değerlendirme raporları ile misyon ve vizyon beyanları ayrıntılı olarak analiz edilmiştir. Böylelikle üniversitelerin bilimsel araştırma politikaları, kurumsal öncelikleri ve bölgesel kalkınmaya yönelik stratejik yaklaşımları çok boyutlu bir şekilde ortaya konmuştur. Bu yöntem, yalnızca sayısal çıktılara odaklanmakla kalmamış, aynı zamanda üniversitelerin kendi iç dinamikleri ve politika belgeleri üzerinden yükseköğretimde BAP Koordinatörlüklerinin işlevsel konumunu anlamayı mümkün kılmıştır.

TRB2 Bölgesi'ndeki üniversitelerdeki Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinatörlükleri, üniversitelerin araştırma kapasitelerini geliştirmek, bilimsel üretkenliği artırmak ve ulusal/uluslararası düzeyde rekabet edebilirliklerini güçlendirmek için kurulmuş birimlerdir.

Bu çalışmada, TRB2 Bölgesi'nde yer alan Bitlis Eren Üniversitesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Muş Alparslan Üniversitesi ve Hakkâri Üniversitesi'nin bünyesindeki bilimsel araştırma merkezlerinin yükseköğretim politikaları içerisindeki yeri, bölgesel kalkınmaya katkısı ve stratejik kapasitesi kapsamlı biçimde incelenmiştir. Bölgedeki üniversiteler arasında araştırma altyapısı, insan kaynağı, uluslararasılaşma düzeyi ve proje üretim kapasitesi bakımından belirgin eşitsizlikler bulunduğunu gözlemlenmiştir.

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, sahip olduğu 49 araştırma merkezi ve 313 desteklenen proje ile TRB2 Bölgesi'nin en gelişmiş araştırma altyapısına sahip kurumudur. Araştırma merkezleri arasında disiplin çeşitliliği oldukça yüksektir. Ancak

bu yüksek niceliksel kapasiteye rağmen ticarileşme oranlarının düşük olması, elde edilen çıktının reel sektöre ya da toplumsal faydaya dönüşümünde sınırlılıklar bulunduğunu ortaya koymaktadır.

Bitlis Eren Üniversitesi ise bölgesel ihtisaslaşma modeli çerçevesinde turizm, arıcılık ve çevre temalı projelerde dikkat çekici bir başarı göstermektedir. Bu üniversitenin bilimsel araştırma merkezlerinin sadece akademik üretime değil, aynı zamanda ekonomik katkıya da yöneldiğini göstermektedir. Ancak uluslararası işbirlikleri ve fon kaynaklarına erişim düzeyinde hâlâ gelişime açık yönleri bulunmaktadır.

Muş Alparslan Üniversitesi, yüksek sayıda uluslararası yayın üretme kapasitesiyle bilimsel katkı açısından önemli bir yere sahiptir. Ancak bu yayınların büyük kısmı bireysel akademik çabalarla gerçekleşmekte, kurumsal merkezlerin yönlendirmesiyle oluşmamaktadır. Dış fonlara erişim düzeyinin düşük olması ve proje bazlı performansın sınırlı kalması, merkezlerin stratejik planlara entegrasyonunda zayıflık bulunduğunu göstermektedir.

Hakkâri Üniversitesi ise gerek araştırma merkezi sayısı gerekse akademik üretim düzeyi bakımından TRB2 Bölgesi'nin en zayıf üniversitesi olarak dikkat çekmektedir. Üniversitenin araştırma merkezleri büyük ölçüde pasif konumdadır. 2024 yılı verilerine göre desteklenen proje sayısının yalnızca beş olması ve performans gerçekleşme oranlarının %0–%20 aralığında seyretmesi, yapısal sorunların derinliğini göstermektedir. Yayın üretimi, patent başvurusu, fon kullanımı gibi temel göstergelerde kurumun neredeyse hiçbir varlık gösterememesi, sistematik bir kapasite güçlendirme programına olan ihtiyacı ortaya koymaktadır.

Bu çalışma sonucunda TRB2 bölgesindeki üniversitelerin ilgili raporları incelendiğinde, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP) Koordinatörlüklerinin yükseköğretim politikaları içerisindeki belirleyici rolü net bir biçimde ortaya konmuştur. Van Yüzüncüyıl Üniversitesi'nin güçlü araştırma kapasitesi, Bitlis Eren Üniversitesi'nin istikrarlı yayın politikaları, Muş Alparslan Üniversitesi'nin gelişmekte olan araştırma potansiyeli ve Hakkâri Üniversitesi'nin bölgesel kalkınma hedefleri doğrultusunda attığı adımlar, BAP desteklerinin kurumsal performans üzerindeki farklı yansımalarını göstermektedir. Bu tablo, BAP Koordinatörlüklerinin yalnızca finansal bir araç değil, aynı zamanda yükseköğretimde bilimsel üretimi yönlendiren, nitelikli araştırma kültürünü teşvik eden ve bölgesel kalkınmaya katkı sağlayan temel bir yapı taşı olduğunu kanıtlamaktadır.

Öneriler

Bu sonuçlar doğrultusunda, TRB2 Bölgesi'ndeki üniversitelerin bilimsel araştırma merkezlerinin daha etkin, görünür ve sürdürülebilir biçimde faaliyet gösterebilmesi için aşağıda sıralanan önerilerin politika yapıcılar, üniversite yönetimleri ve yerel paydaşlar tarafından dikkate alınması gerekmektedir:

Bilimsel araştırma merkezlerinin performansı için bölgesel kalite izleme sistemi kurulmalı, bu sistem hem niceliksel hem de niteliksel verilerle çalışmalıdır. Her merkezin proje üretimi, yayın katkısı, dış fon kullanımı ve toplumsal etki düzeyi düzenli olarak ölçülmeli ve kamuya açık şekilde raporlanmalıdır.

Tematik yeniden yapılandırma süreci başlatılmalıdır. Her üniversitenin bulunduğu ilin özgün ihtiyaçlarına ve potansiyeline göre merkezlerin faaliyet alanları yeniden belirlenmeli; örneğin Bitlis için turizm ve arıcılık, Van için tarım ve çevre, Muş için eğitim ve hayvancılık, Hakkâri için biyolojik çeşitlilik ve sınır güvenliği gibi yerel temalar öne çıkarılmalıdır.

Bölgesel konsorsiyum ve araştırma ağları oluşturulmalı, TRB2 üniversiteleri ortak proje çağrıları ve ortak araştırma altyapıları geliştirmelidir. Bu işbirlikleri, bölge içi akademik etkileşimi artıracığı gibi dış kaynaklara erişim şansını da yükseltecektir.

Düşük kapasiteli üniversiteler için eşitleyici destek fonları sağlanmalıdır. Özellikle Hakkâri Üniversitesi gibi göstergelerde geride kalan kurumlara teknik altyapı, proje danışmanlığı, fon yönlendirme ve insan kaynağı destekleri öncelikli olarak tahsis edilmelidir.

TÜBİTAK, DAP ve Avrupa Birliği fonlarına başvuru sayısını artırmak amacıyla akademisyenlere proje yazımı, bütçe planlama ve araştırma etiği konularında sistematik eğitimler verilmelidir. Bu eğitimlerin merkez yöneticilerine yönelik olması da önerilir.

Teknoloji Transfer Ofisleri (TTO) ile araştırma merkezleri arasında yapısal bağ kurulmalı, merkezlerde geliştirilen projelerin ticarileşme süreçleri uzman ekipler tarafından yönlendirilmelidir.

Araştırma merkezlerinin dijital görünürlüğü artırılmalı, çok dilli içerikler, güncel faaliyet raporları ve yayın çıktıları üniversitelerin web sitelerinde sistematik biçimde yayınlanmalıdır. Bu sayede uluslararası işbirlikleri için gerekli şeffaflık ve tanıtım sağlanabilir.

Yükseköğretim planlama ve bütçeleme süreçlerinde araştırma merkezlerinin performansına göre teşvik mekanizmaları oluşturulmalı, kaynaklar eşitlik değil adalet ilkesi çerçevesinde dağıtılmalıdır.

TRB2 Bölgesi, sahip olduğu sosyo-kültürel çeşitlilik, zengin doğal kaynaklar ve stratejik konumuna rağmen, araştırma merkezleri bağlamında Türkiye ortalamasının altında kalmaktadır. Bu durum, yalnızca üniversitelerin kendi iç dinamiklerinden değil, aynı zamanda makro düzeyde planlama eksikliklerinden kaynaklanmaktadır. Bu çalışmada geliştirilen veri temelli politika önerileri, sadece bölgesel üniversiteler için değil, benzer özellikler taşıyan tüm gelişmekte olan üniversiteler için de uygulanabilir bir model sunmaktadır.

KAYNAKÇA

- Akyüz, G. (2018). *Türkiye'de Bilimsel Araştırma Projeleri ve Kamu Mali Yönetimi: Uygulamalar ve Yönelimler*. Ankara Üniversitesi Yayınları.
- Akyüz, Y. (2019). *Türk Eğitim Tarihi*. Pegem Akademi.
- Altbach, P. G., & Salmi, J. (Eds.). (2011). *The road to academic excellence: The making of world-class research universities*. The World Bank. <https://doi.org/10.1596/978-0-8213-8805-1>
- Altın, S. (2017). Bologna Süreci ve Türkiye’de Yükseköğretim Reformları. *Yükseköğretim Dergisi*, 7(3), 58-70.
- Altın, S. (2021). Genç Akademisyenlerin BAP Projeleri Kapsamındaki Araştırmalara Katılımı ve Akademik Gelişim Üzerine Etkisi. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 15(2), 130-138.
- Arslan, M. (2020). *Avrupa Yükseköğretim Alanı ve Türkiye: Bologna Süreci ve Uygulamaları*. Eğitim Yayınevi.
- Bayrak, R. (2019). Üniversite ve Sanayi İşbirliği: Türkiye Örneği. *Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 4(2), 64-72.
- Bitlis Eren Üniversitesi. (2024). *2024 Yılı Faaliyet Raporu*. Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı. <https://www.beu.edu.tr/idari/daire-baskanliklari/strateji-gelistirme-daire-baskanligi>
- Bitlis Eren Üniversitesi. (2024). *2023-2027 Stratejik Planı*. Bitlis: Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı. <https://www.beu.edu.tr/idari/daire-baskanliklari/strateji-gelistirme-daire-baskanligi>
- Bitlis Eren Üniversitesi. (2025, 25 Mayıs). Tarihçe <https://www.beu.edu.tr/universitemiz/kurumsal-kimlik/tarihce>
- Bitlis Eren Üniversitesi. (2025, 27 Mayıs). 2024 Yılı BAP Yönerge ve Uygulama Esasları <https://bebap.beu.edu.tr/index.php?act=guest&act2=sayfa&id=47>
- Bitlis Eren Üniversitesi. (2025, 17 Mart). Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü <https://www.beu.edu.tr/akademik/akademik-koordinatorklukler/bilimsel-arastirma-projeleri-koordinatorklugu>
- Boz, M. (2011). *Üniversitelerde bilimsel araştırma projelerinin (BAP) etkinliği ve mali yapısının incelenmesi: Çanakkale onsekiz mart üniversitesi örneği* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.
- Çetinsaya, G. (2014). *Yükseköğretimde Yönetişim ve Reform Süreci*. Yök Yayınları.

- Çetinsaya, G. (2015). *Türkiye’de Yükseköğretim: Mevcut Durum, Sorunlar ve Çözüm Önerileri*. Yükseköğretim Kurulu Yayınları.
- Demirci, N. (2018). Yükseköğretim Kurulu ve Üniversitelerin Özerkliği: 1981 Sonrası Değişimler. *Eğitim Bilimleri Dergisi*, 10(1), 135-150.
- Ergün, M. (2019). Üniversitelerde Bilimsel Araştırma Projelerinin Finansal Yönetimi ve Bütçe Planlaması. *Maliye ve Kamu Yönetimi Dergisi*, 34(1), 85-92.
- Ergün, M. (2020). *Osmanlı’dan Cumhuriyet’e Eğitim Reformları*. Kültür Yayınevi.
- Ergün, M. (2021). Sanayi İşbirliği ve BAP Projeleri: Türkiye’de Yükseköğretim Kurumlarının Ekonomiye Katkıları. *Ekonomi ve Kalkınma Dergisi*, 7(1), 65-75.
- Etzkowitz, H., & Leydesdorff, L. (2000). The dynamics of innovation: From National Systems and “Mode 2” to a Triple Helix of university–industry–government relations. *Research Policy*, 29(2), 109–123. [https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(99\)00055-4](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(99)00055-4)
- Hakkâri Üniversitesi. (2024). *2024 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Hakkâri: Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı. <https://www.hakkari.edu.tr/strateji/tr>
- Hakkâri Üniversitesi. (2024). *2024-2028 Stratejik Planı*. Hakkâri: Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı. <https://www.hakkari.edu.tr/strateji/tr>
- Hakkâri Üniversitesi. (2025, 30 Mayıs). Tarihçe <https://www.hakkari.edu.tr/sayfa/detay/33/tarihce>
- Hakkâri Üniversitesi. (2025, 02 Haziran). 2024 Yılı BAP Yönerge ve Uygulama Esasları <https://www.hakkari.edu.tr/bap/tr/sayfa/detay/281/hakkari-universitesi-bap-yonergesi>
- Hakkâri Üniversitesi. (2025, 21 Mart). Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü <https://www.hakkari.edu.tr/bap/tr>
- Kavak, Y. (2021). Türkiye’de Üniversitelerin Niceliksel Gelişimi ve Kalite Tartışmaları. *Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(4), 80-90.
- Koçak, E. (2020). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları*. MEB Yayınları.
- Koçak, N. (2020). Yükseköğretimde BAP Projelerinin Bilimsel Üretkenliğe Etkisi ve Küresel Bağlamda Türkiye’nin Durumu. *Üniversite Araştırmaları Dergisi*, 9(3), 140-155.
- Kuyumcu., A. ve Erdoğan., T. (2008). Yükseköğretimin Toplumsal Değişmeye Etkisi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 35(35):40-250.
- Mowery, D. C., Nelson, R. R., Sampat, B. N., & Ziedonis, A. A. (2001). The growth of patenting and licensing by US universities: An assessment of the effects of the

- Bayh-Dole act of 1980. *Research Policy*, 30(1), 99–119.
[https://doi.org/10.1016/S0048-7333\(99\)00100-6](https://doi.org/10.1016/S0048-7333(99)00100-6)
- Muş Alparslan Üniversitesi. (2024). *2024 İdare Faaliyet Raporu*. Strateji Geliştirme Başkanlığı. <https://strateji.alparslan.edu.tr/tr>
- Muş Alparslan Üniversitesi. (2024). *2021-2025 Stratejik Planı*. Strateji Geliştirme Başkanlığı. <https://strateji.alparslan.edu.tr/tr>
- Muş Alparslan Üniversitesi. (2025, 15 Mayıs). Tarihçe <https://www.alparslan.edu.tr/tr/page/menu/tarihce-133>
- Muş Alparslan Üniversitesi. (2025, 18 Mayıs). 2024 Yılı BAP Yönerge ve Uygulama Esasları <https://bapbirimi.alparslan.edu.tr/tr/document/04101>
- Muş Alparslan Üniversitesi. (2025, 09 Nisan). Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü <https://bapbirimi.alparslan.edu.tr/tr>
- OECD. (2018). *OECD Science, Technology and Innovation Outlook 2018: Adapting to Technological and Societal Disruption*. OECD Publishing.
https://doi.org/10.1787/sti_in_outlook-2018-en
- Özgediz: (1977). Türkiye'de Bilim Politikası Sorunu. *Istanbul Journal of Sociological Studies*, (15), 97-110.
- Öztürk, F. (2019). Cumhuriyet Türkiye’inde Eğitim Devrimleri. Eğitim Yayınevi.
- Resmî Gazete. (2007). 5662 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 29 Mayıs 2007 tarih ve 26536 sayılı.
- Resmî Gazete. (2008). 5765 Sayılı Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, 22 Mayıs 2008 tarih ve 26883 sayılı.
- Resmî Gazete. (2016). Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma Projeleri Hakkında Yönetmelik, 26 Kasım 2016 tarih ve 29900 sayılı.
- Şenses, F., (2007). Uluslararası Gelişmeler Işığında Türkiye Yükseköğretim Sistemi: Temel Eğilimler, Sorunlar, Çelişkiler ve Öneriler. *Economic Research Center Working Papers in Economics*, 7(5), 1-32.
- T.C. Üniversitelerarası Kurul. (2017). *Türkiye’de akademik araştırma merkezlerinin durumu ve politika önerileri*. Üniversitelerarası Kurul Yayınları.
- Tatık, R. Ş., & Ayçiçek, B. (2020). Bilimsel araştırma projesi (BAP) yürütücülerinin proje deneyimleri üzerine nitel bir çalışma. *OPUS–Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 15(21), 659-685.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024). *Bölgesel İstatistikler TRB2 Bölgesi*. <https://www.tuik.gov.tr>

- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi. (2024). *2024 Faaliyet Raporu*. Van: Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı. <https://www.yyu.edu.tr/Birimler/strateji>
- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi. (2024). *2021-2025 Stratejik Planı*. Strateji Geliştirme Daire Başkanlığı. <https://www.yyu.edu.tr/Birimler/strateji>
- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi. (2025, 16 Mayıs). Tarihçe <https://www.yyu.edu.tr/tarihce>
- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi. (2025, 18 Mayıs). 2024 Yılı BAP Yönerge ve Uygulama Esasları <https://www.yyu.edu.tr/Birimler/70/duyurular/2024-yili-bap-yonerge-ve-uygulama-esaslari-guncellenmistir/16228>
- Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi. (2025, 01 Nisan). Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi <https://www.yyu.edu.tr/Birimler/70>
- Wæraas, A., ve Solbakk, M. N. (2009). Defining the Essence of a University: Lessons From Higher Education Branding. *Higher Education*, 57(4): 449-462.
- Yıldız, B. (2021). *Üniversitelerde ar-ge faaliyetleri ve bilimsel araştırma projeleri (BAP) etkinliğinin değerlendirilmesi: Siirt üniversitesi örneği* [Yayımlanmış yüksek lisans tezi]. Siirt Üniversitesi.
- Yılmaz, T. (2021). İstanbul Üniversitesi'nin Kuruluşu ve Türkiye'de Yükseköğretim Reformları. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 7(2), 101-110.
- YÖK (2018). *Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetmeliği*. Yükseköğretim Kurulu Resmi Yayını.
- Yükseköğretim Kurulu (YÖK). (2019). *Yükseköğretim sisteminde araştırma üniversiteleri raporu*. Ankara: YÖK Yayınları. <https://yok.gov.tr>
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK). (2021). *Araştırma Üniversiteleri ve İhtisaslaşma Stratejisi Raporu*. <https://www.yok.gov.tr>
- Yükseköğretim Kurulu Başkanlığı (YÖK). (2023). *Üniversite İzleme ve Değerlendirme Genel Raporu 2023*. Yök Yayınları.